

VÄGLEDNING

FÖR

R E S A N D E

i

SVERIGE OCH NORRIGE

AF

G. H. MEEBEN.

En Handbok till den af C. . . Ström
utgifna Wägharta.

ANDRA RÄTTADE UPPLAGAN.

STOCKHOLM, 1851.

Hos **J. E. Brudin.**

VÄGLEDNING

FÖR

RESANDE

i

SVERIGE,

AF

G. H. MELLIN.

Andra rättade och tillökta Upplagan.

STOCKHOLM.

Hos J. L. Brudin.

1850.

STOCKHOLM. HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET, 1850.

STOCKHOLM.

Stockholm, som af ålder fått benämningen af Mälarens läs, har ett läge, lika utmärkt för sin naturskönhet, som för de commerciela fördelar det erbjuder. Vid mynningen af Svea rikets förnämsta vattendrag, den bassin, i hvilken strömmarne från Upland, Westmanland och Nerike utgjuta sig, och dit de förnämsta vägarne från det inre landet draga den största trafiken, utgör Stockholm en naturlig medelpunkt för handeln med landskaperna i mellersta delen af riket. Största delen af de Svenska ångfartygen hafva också sin hufvudstation i Stockholm, så att den, som vill göra sig bekant med Sverige och dess förhållanden, den, som vill lära känna landet genom resor i detsamma, beqvämligast tager hufvudstaden till utgångspunkt. En kort öfverblick öfver Stockholms och dess omgifningars märkvärdigheter, torde derföre tjenligen föregå de utflygter kring Sverige, för hvilka det är vår afsigt att här gifva en kort vägledning.

Slottet utgör hufvudstadens största och smakfullaste byggnad. Uppfördt i en ädel stil, efter ritning af Nicodemus Tessin, intager det samma plats, som den gamla konungaborgen, hvilken nedbrann under det Carl XI stod lik. Utom de konstverk, som pryda de kongliga rummen, innehåller slottet den samling af tafflor och skulpturarbeten, som framdeles skall bilda det tillämnade riksmuseum. Några utmärkta antiker hafva blifvit inköpta af Gustaf III. Endymion, liggande staty af marmor, funnen i Villa Hadriani 1783, är den förnämsta af dessa. Sergells yppersta arbeten, Fogelbergs och Byströms mästerstycken, åtskilliga Etruriska vaser och andra konstverk äro här samlade. Tafvelsamlingen innehåller flera dyrbara målningar, äfven af Italienska mästare. Det Kongl. Bibliotheket är rikt och väl ordnadt. Både konstalstren och de lärda verken äro tillgängliga för allmänheten.

Af Stockholms kyrkor är Ridderholmen den märkvärdigaste. Den innesluter flere Svenske Konungars grafvar, äfvensom, åtskildliga af Sveriges ryktbaraste mäns. Magnus Ladulås, Carl VIII Knutsson, Gustaf II Adolf, de trenne Carlarne X, XI och XII, Fredrik, Adolf Fredrik, Gustaf III, Carl XIII och Carl Johan äro härstädes begrafne. Thorkel Knutsson, Johan Banér, Lennart Torstensson m. fl äro äfven nedlagda i här befintliga grafchor. Unionskonungarnas och de äldste Wasakonungars rustningar äro, jemte en mängd troféer, uppsatta i detta Sveriges Pantheon. Kyrkan är, efter branden 1835, försedd med ett prydligt jerntorn och omgifves af de utskjutande grafchoren.

Storkyrkan innehåller det största orgelverk i riket, prydes af vackra monumenter, tvenne stora taflo af Ehrenstrahl, altartafla, skänkt af Adler Salvius och S:t Görans bild, gifven af Sten Sture d. ä.

Midtemot Slottet, ligger det af Tessin uppbyggda vackra Öfverståthållarehuset, hvares inre gård förtjenar beses. Riksarchivet, der äfven antiqvitets-samlingarne förvaras, är beläget i ett särskildt hus vid Skeppsbron.

På Norrmalm äro Clara, Jacobs, Adolf Fredriks och Ladugårdslands kyrkor belägna. I Clara äro tvenne englar af Sergel uppställda på altaret. Bellman, Gyllenborg, Leopold äro här begrafna. I Adolf Fredriks kyrka är Cartesii grafvård. Altartaflan en basrelief af Sergel. På Jacobs kyrkogård hvilar Kellgren. En ny Katholsk kyrka är uppförd vid Norra Smedjegatan.

Vid Adolf Fredriks kyrka ligger Vetenskaps-Akademiens hus, der de förträffliga samlingar, som utgöra dess Museum, förtjena en resandes uppmärksamhet. På en höjd i granskapet ligger Observatorium. Akademien för de Fria Konsterna har sitt hus och sina samlingar vid Röda Bodarne. Landbruks-Akademiens hus är beläget vid Mäster Samuels gränd, och midtemot detsamma ligger Technologiska Institutet med bibliothek och samlingar af modeller och preparater. Gymnastiska Central-Institutet ligger der bredvid. På Norrmalm är Läkare-Sällskapets hus beläget. Vid ett besök på Ladugårdslandet, på hvares kyrkogård Cardells grafmonument är upprett, förtjenar Veterinär-Inrättningen och dess samlingar att beses. Humlegården är en besökt promenadplats i denna del af staden.

På Kungsholmen äro det praktfulla Garnizons-sjukhet, Serafimer-lazarettet, Carolinska Medico-chirurgiska Institutet och Kurhuset belägna. Kungsholms kyrka prydes af en altar-tafla af Westin.

Riddarholmen innehåller Rikets förnämsta Embetsverk, såsom Kammar-Collegium, Svea Hof-Rätt, Stats-Contoret, Commerce-Collegium, Förvaltningen af Sjöärenderna, Topografiska Corpsens Arkiver, Chartæ-Sigillatæ-Contoret m. m. Äfven Stockholms Gymnasium är beläget på Riddarholmen. Der är ångbåtshamnen, hvarvid de flesta ångfartyg, som begagnas för den inrikes trafiken, lägga till. Sjelfva staden prydes, mot saltsjösidan, af Skeppsbron, vid hvilken Packhuset och Rikets Ständers Bank äro belägna. Till Södermalm leda tvenne slussar, af hvilka den ena nyligen blifvit ombyggd.

På Södermalm äro Catharina och Maria kyrkor belägna, af hvilka isynnerhet den förra är vacker. Vid den så kallade Stadsgården ligger en höjd, Mosebacke, utmärkt för den sköna utsigten icke blott öfver Stockholm, utan vidtomkring öfver dess omgifningar. Ifrån Stadsgården kan man längs efter stranden göra en vandring till Stora Varvet, der nya fartyg merändels äro under byggnad. Icke långt derifrån ligger Danviken, en anstalt för sinnessvaga och sjuklingars vård.

På Mälarsidan af Södermalm ligga endast enskilda hus och fabriker, till dess man, utanför staden kommer till Långholmen, Korrektionshus, med skeppsvarf och åtskilliga fabriksinrättningar.

Jernvägen ligger invid slussarna.

För att lära känna Stockholms omgifningar, bör en resande först göra en tur åt Djurgården. Skeppsholmen, med en ny kyrka och en kasern af eget byggnadssätt, och Kastellholmen, passeras, om man icke åker. Den åkande far öfver Ladugårdslandet till Blå Porten, ett bekant Vårdshus. Sjelfva Djurgården inneslutes af den vackra Brunnsviken å ena sidan och Stockholms ström eller redan å den andra. Utsigterna äro från båda sidor intagande Prydliga villor och smakfulla vårdshus täfla med konstberidares theatrar, karuseller, dioramor m. m. att fästa uppmärksamhet. Byströms villa, uppförd i Italiensk stil och prydd med en mängd konstverk af marmor, förtjenar att beses. Vid Rosendal, der också flere konstverk är förvarade, står den stora porfyurnan från Elfdalen, hvilken är den största i sitt slag i hela världen. Manilla, der de Döfstummas Institut jemte flere andra anläggningar befinnas, ligger något mera österut. Öfver Djurgårdsbrunn kommer man ut på Ladugårdsgärdet, ryktbart för de der hållna lustläger. Landtbruks-Akademien har sitt experimentalfält bredvid Ladugårdsgärdet

En utflykt genom Roslagstull förbi det vackra Bellevue, der en inhemsk silkesodling med framgång bedrifves, och Albano,

Krästriket, Frescati, Ålkistan, till Ulriksdal, med en märkvärdig rustkammare, hvarifrån återvägen tages förbi Järfva, Hagalund och det tjusande Haga, lönar verkligen mödan. Vid Haga förtjenar, utom det vackra slottet, ruinen af Gustaf III:s grundläggning till ett nytt stort slott att tagas i betraktande.

Vid vägen till Carlberg ligger Rörstrands porcellainesbruk.

Öfver Kungsholmen går vägen förbi Militär-läroverket Marieberg till Drottningholm. Men beqvämast färdas man till detta praktfulla lustslott på ångfartyg, som dagligen på olika timmar, dit afgå. Rosersberg är längre bort beläget, och erfordrar en hel dag till ett besök från staden. Svartsjö slott är en förfallen, tom byggnad, som erbjuder föga märkvärdigt.

Stockholms folkmängd utgör redan inemot 90,000 invånare. Stadens omkrets beräknas till omkring tvenne Svenska mil. Qvarterens antal är 560 och gårdarnas 5000. De tullar och bommar, genom hvilka man inträder i staden, äro 16.

Man har anmärkt, att en längre resa, i afseende på förhållandet med gästgifverier och skjutsväsende, medför många olägenheter i Sverige, i jemsförelse med lättheten att fortkomma med de utländska diligens-inrättningarna och isynnerhet jernvägarna. En resande i vårt land måste umbära en mängd bekvämligheter och njutningar, som i rikare och mera tätt befolkade länder erbjudas. Men sjelfva sättet att resa med skjuts, då man har en egen vagn, eger ett behag närmast liknande det, som begagnandet af extrapost i Danmark och Tyskland medför, endast att man icke binner så skyndsamt mellan stationerna, eller finner dessa så comfortabelt inrättade. En resande i Sverige behöfver derföre tålmod, så framt han vill njuta af sin resa. Men detta tålmod ger honom tillfälle att lära känna en omvexling i naturens tafior, som icke är mindre än i folkets lynne och utseende. Närmast Stockholm, och kanske med samma skäl vid de öfriga, särdeles de större städerna, klagar man öfver de motbudande personer, som skjutsa och hafva bestyr med skjutsen, äfvensom öfver den brist på smak och trefnad, som anstalterna för de resandes underhåll erbjuda. Folket synes ofta supigt, rummen äro, om icke osnygga, likväl långt ifrån prydliga och inbudande, den mat, som erhålles, ytterst tarflig, mången gång dålig. Endast undantagsvis träffas gästgifvargårdar, der man väl serveras och betjenas. Gästgifveriet har i Sverige icke blifvit en näringsgren, på hvilken man velat använ-

da omtänka och kostnad. Ångbåts-kommunikationen har deremot blifvit särdeles utbildad. Man reser både bekvämt och för billigt pris. Icke blott kusten kan kringfaras, utan den inre segelleden genom Göta Kanal öppnar en praktfull rad af de herrligaste utsigter för den, som på ett af de så kallade kanalfartygen färdas emellan Stockholm och Göteborg. Inåt Mälaren och städerna vid dess stränder, äfvensom till Örebro, längst in uti Hjelmaren, gör man bäst att fara med ångfartyg. Öfver dessa vägar är det vår afsigt att äfven meddela en sammandragen beskrifning. Norrut kan man följa kusten med ångfartygslägenhet, men man går då miste om en otrolig mängd naturskönheter, hvilka finnas kring landvägen.

FRÅN STOCKHOLM TILL HELSINGBORG.

Då man från Stockholm vill resa till Helsingborg, derifrån man, öfver Helsingör, fortsätter resan genom Danmark, går den ginaste vägen genom Södermanland, Östergötland, Småland och Skåne.

Från Stockholm leder vägen genom Hornstull förbi Liljeholmen, värdshus och en inom publiciteten ryktbar fabriksanläggning, tillhörig Hr L. J. Hjerta. Man reser vidare icke långt förbi Årsta säteri, ett gammalt gods, fordom, såsom det förmäles, bebodt af Birger Jarl. Flere vackra landegendomar ligga nära vägen. Långs Mälarstranden, som dock icke är synlig till landsvägen, ligga de vackraste. Vid en vik af Mälaren synes Wårby, bekant för sitt förträffliga vatten. Vägen förer till

Fittja (6 fjerdingväg). I denna trakt ligga: Sturehof, välbeläget vid Mälarstranden, med pryddlig hufvudbyggnad, engelsk park, bibliotek, tafvelsamling. Egendomen har från Sturesläkten, Braherna, Banererna, v. Rosen, v. Höpken, Liljecrantz, Wahrendorf, kommit till Grefve C. Piper. Vid Sillvik under Sturehof finner fornälskaren grunden till ett hus, som beboddes af Erik XIV:s lärare Beureus. Denne egde äfven fordom det närbelägna Wellinge, der nu ett manufakturverk och qvarnar äro anlagda. En kyrka vid detta vackra ställe har blifvit seculariserad och användes till magasin. Tumba pappersbruk, tillhörigt Rikets Ständer och bekant för sina ypperliga ehuru kostbara inrättningar, ligger vid en ström, som sammanbinder sjön Uttran med Tullingesjön. Lindhof, Fogelsta, Skårby, Bergsholm äro säterier. Wiksberg och Glasberga på

längre afstånd från vägen. Botkyrka och Salems kyrkor, hvilka man förbifår, äro särdeles välbelägna.

Södertelje (8 fjerd.) är en urgammal stad. Omgifningarne äro vackra, ehuru en resande från Stockholm icke kan undgå att känna den i ögonen stickande skillnaden emellan en hufvudstad och småstad. Drottning Ragnhild, det Svenska helgonet, har här sin graf och en källa bär namn efter henne. Tvetabergs bomullsspinneri, nära Tveta kyrka, Bränninge bruk och den ansenliga egendomen Brandalsund, tillhörig Baron Lovisin, befinna sig i trakten af Farsta. Man anländer till

Pilkrog (6 fjerd.). Ytter-Järna kyrka. Hörningsholms åldriga herresäte är beläget på Mörkö och ryktbart för historiska minnen. Sturarna vistades här ofta och Christina Gyllenstjerna låg här på sin dödsbädd. Svante Stures maka, den stränga Märtha Lejonhufvud, bodde på Hörningsholm, och derifrån bortfördes hennes dotter, Malin, af Erik Stenbock. Johan Banér föll, såsom barn, från slottets tredje våning och befanns efter fallet oskadad, så att Gustaf Adolf yttrade, att han af Försynen var ämnad till något stort. Ryssarna förstörde Hörningsholm vid härjningen 1719. Slottet uppfördes nytt af grefve Nils Bonde. Hölö kyrka, till hvars församling den prydliga kungsgården Tullgarn lyder. Med ett läge, som motsvarar prakten i rummen, förenar Tullgarn många föremål som förtjena att beses. Der finnas konstverk af värde, äfvensom förträffliga trädgårdar, parker och orangerier.

Stora Åby (8 fjerd.) Man träffar här flere sköna egendomar, ehuru något afsides från stora vägen: Sörby, Thureholm vid en vik af Saltsjön, åt Trosasidan. (Staden Trosa ligger endast något öfver en half mil från Stora Åby). Erikslund och Örbyholm. Nynäs är ett utmärkt herresäte med orangerier och parkanläggningar. Wagnhärads, Lästringe och Sättersta kyrkor. Bålinge kyrka, der, i Gyllenstjernska grafchoret, den för sin politiska skarpblick, sin myndighet och sin kroppsstyrka ryktbare grefve Johan Gyllenstjerna, här af traditionen kallad "starke Jan", hvilat, ligger på afstånd från stora vägen.

Svärdsbro (8 fjerd.). Till denna gästgivaregård förde Erik Stenbock först sin enleverade brud från Hörningsholm och försedde hennes garderob för den längre resan. Vid det välbelägna Norrby, med prydliga alleer och en vacker park, är en mineralkälla som ett helt århundrade varit begagnad. Svärta jernbruk, Ullabergs masugn och Nordhammars bruk. Periodens pappersbruk och det ståtliga Sjösa, som fordom varit kloster; det tillhör nu baron Löwen.

Nyköping (9 fjerd.) har ett förträffligt läge. Slottet, numera egentligen en ruin, som dock begagnas till häkte, har sin märk-

värdighet i Sveriges häfder under folkungatiden. Då Södermanland var ett eget hertigdöme, bodde här hertig Carl, och hans enkedrottning Christina vistades här gerna. Nyköpings mekaniska verkstad, en messingsfabrik, qvarnar och åtskilliga andra fabriker förtjena att beses. Trakten emellan Nyköping och Bråviken utgöres af Tunabergs bergslag och innehåller koppar- och koboltgrufvor. Stjernholms bruk har ett vackert läge vid Saltsjön. Der finnes en tafvelsamling med arbeten af stora mästare. Bergshammars, Tuna och Lunda kyrkor förbifaras till

Jüder (7 fjerd.). Här träffas Kila kyrka och Ålberga bruk med jerngrufvor.

Wreta (4½ fjerd.). Stafsjö styckgjuteri och jernbruk genomfäres, så att vägen just går under en af brukets vattenrännor. Trakten är skogrik och utmärkt för en vild naturskönhet.

Krokek (5 fjerd.) var i fordna tider ett kloster och ligger just på gränsen mellan Södermanland och Östergötland, der de gamla Konungarna, vid sin Eriksgata, emottogos af Östgötarne. Konung Gustaf I gaf Krokeks kloster åt biskop Magnus Sommar, som här lefde sedan han blifvit skild från biskopsdömet. En kappelkyrka uppbyggdes genom drottning Gunnilla Bjelkes försorg åt socknen, men då denna förfallit, uppfördes på 1700-talet en ny, till hvilken klostrets lemningar till en stor del användes. Här är en Erik Wase begrafven, hvilken dödades af biskop Cordts från Strengnäs tjenare, emedan han ville våldgästa i en prestgård. Kyrkoherden, hos hvilken dräpet skedde, blades att inrätta en evig själamesa i Krokeks kloster öfver den fallne, som troligen var Johanniterriddare, emedan klostret tillhörde denna orden. Altartaflan i Krokeks kyrka är målad af Hörberg. Då man från Krokek, från höjden af den sedan urgammalt ryktbara skogs- och bergsbygden Kolmården, reser nedåt Östgötaslätten, öfverraskas man af en af de skönaste och vidsträcktaste utsigter man kan finna. Från höjden kastar man ögat öfver det fruktbara Götalandets slätter, med sina omväxlande lunder och vattendrag. På afstånd från vägen ligger det för sin belägenhet utmärkta marmorbruket, hvilket väl förtjenar den omväg, som erfordras för dess beseende. På en tvärbrant ur Bråviken uppstigande bergvägg ligger bruket, med sina byggnader. Från en balkong, just på randen af klippan, är isynnerhet utsigten romantiskt egen.

Lilla Åby (6 fjerd.). I trakten ligga Malmö, Loddby, Westerbyholm, Hendelö välbebyggda 'gods, tillhöriga gamla familjer. De uppbändes af Ryssarna vid härjningståget 1719.

Norrköping (3 fjerd.) är en af Sveriges förnämsta städer (den 3:dje i ordningsnummer) och företrädesvis fabriksstad. Belägenheten är både vacker och fördelaktig för bruksrörelsen, emedan *Motala* elf med flere strömfäll genomflyter staden. Tvenne holmar i strömmen, *Bruks-* och *Laxholmen*, omgifvas af skummande vattenfall. Öfver strömdragen leda prydliga broar, hvaraf en är af jern. *Norrköping* är i allmänhet väl bygd. Staden har tvenne kyrkor och en judisk synagoga. I stads- och tyska kyrkorna finnas målningar af *Hörberg*. Staden har *Lazarett*, *Spinnhus* och *Theaterhus*. Älven är här uppfördt ett prydligt *Ullmagasin*, förnämligast ämnadt för den tillvext man hoppats vinna åt *Svenska ullkulturen*. De förnämsta klädesfabriker i riket (till ett antal af 83 år 1842) finnas i denna stad, och der bedrifves en stark industri i flere grenar. *Pappersbruk*, tvenne sockerbruk, oljeslageri, tobaks- och snusfabriker, stärkelsebruk, tvål- och såpfabriker, tvenne skeppsvarf, flere mekaniska fabriker och utmärkt goda qvarnar bidraga att sätta lif och rörelse i stadens handel. *Norrköping* eger 13,000 invånare.

I sednare tider, sedan åtskilliga eldsvådor dertill erbjudit lägenhet, har man alltmera förskönat staden. Den visar sig vackrast från sjösidan, der ångfartygen lägga till. På *Saltängstorget* är en kolossal staty af *Carl XIV Johan* uppsatt. Bilden har blifvit förfärdigad i *München* af *Professor Schwanthaler*.

Af stadens omgifningar utmärkas *Himmelstalund*, ett täckt landställe med åtskilliga vackra utsigter öfver elfvens lopp och staden, en mineralkälla, hvilken litigt begagnas, och åtskilliga anläggningar till allmänhetens förlustelse, samt ruinerna af *Johannisborg*, fordom *Norrköpings* prydnad. Det var hertig *Johan* af *Östergötland*, som 1614 anlade detta slott. Han ämnade det till enkesäte åt sin gemål *Maria Elisabeth*, men hela byggnaden blef först fullbordad efter de kungliga personernas död. Den var befästad och skulle sålunda tjena till *Norrköpings* värn i krigstid; men då den lemnades utan besättning och förföll, hindrade den icke *Norrköpings* brand och plundring af de härjande *Ryssasne* 1719. Efter stadens förödelse nämnde år, tillät konung *Fredrik* att slottet, som sades vara otjenligt till försvar, såsom heläget på ett sankt ställe, fick rifvas för att lemna materialier till de nya publika hus, som erfordrades för staden. Då lemnade man koppartornet kvar, så att ruinen bibehöll ett storartadt utseende. Men ett åkslag antände detta 1806, så att det nedbrann, och den ruin som kvarstår utgöres numera endast af tomta murar.

Då man från *Norrköping* fortsätter vägen söderut, eller rättare mot vester, lemnar man *Himmelstalund* på andra sidan elfven.

Borg, ett prydligt säteri, är försedt med anseelig trädgårdsanläggning. I grannskapet låg fordom Borgs kyrka, och visas ännu en graf, tillhörig familjen Eldstjerna, inom en löfträdsplantering. Men denna kyrka har nu blifvit sammanbyggd med Löth. Klinga säteri, inrättadt efter nyare landthushållningsmetoder. Resebro Mosse, en igenvallad sjö, innehåller fornlemningar. Här vände Ryssarna om, då de från Norrköping ämnade sig till Linköping, för att härja denna sednare stad 1719. Traditionen säger att en gummas berättelse om en engelsk flottas annalkande förmått de roflystna fienderna till detta återtåg. Löfsta är ett af de präktigaste gods i landsorten. Hufvudbyggningen, tre våningar hög, ligger på en höjd invid vägen. Fältmarskalken Axel Lilje uppbyggde här 1652 sin gröfliga borg och kallade den Liljenburg. Efter en vålded 1750, har slottet erhållit sitt nuvarande utseende. Vidsträckta trädgårdar och, en skön park äro här anlagda. På en liten holme i en bäck är ett monument upprest öfver grefve Axel Fersen, som blef mördad 1810. Hans syster var gift med egaren till Löfsta, grefve Piper. Grefvinnan Fersen eger nu detta gods. Der finnes ett betydligt bibliothek, som, bland andra märkvärdigheter, innehåller ett exemplar af Chanuts memoirer, med egenhändiga anmärkningar af drottning Christina.

Brink (5 fjerd.). Kimsta kyrka innehåller en altartafla af Taraval. Man antager att de tvenne Erikar, som stupade i en strid om Svenska thronföljden 1060, här afgjort striden. Till minne deraf äro bilder af tvenne kämpande riddare uppsatta på kyrktaket. En runsten i kyrkmuren har äfvén blifvit anmärkt af fornforskare. Norsholm hette fordom Munkeboda och var biskopssäte. Den väldiga östgöta-biskopen Hans Brask nödsakades afstå det åt Gustaf I vid reductionen, och lyckades endast mot borgen af några förnäma herrar få fortsarande bebo det. Han bjöd derefter Konungen till gäst på slottet och blef då af den väuligt sinnade gästen befriad från denna borgen. Då han emellertid förutsåg den katholska lärans undergång i riket, begaf han sig oförmodadt till Danzig. Lemningar efter det fordna klostret och det af biskop Henricus Tidemanni vid slutet af 1400-talet uppförda slottet, finnas ännu. Norsholm ligger vid sjön Roxen helt nära Göta kanals utgång i denna sjö. Det tillhör nu Öfverste-Kammarherren m. m. Friherre Adelsvärd.

Kumla (4½ fjerd.). Törnevalla sockens kyrka är nybygd, med altartafla af Hörberg. Vid Lingham hafva sunnits grifthögar, nu till största delen förstörda. Landet utgör en fruktbarande slättbygd.

Linköping (6½ fjerd.) ligger vid Stångån, hvilken utfaller i Roxen, och har sålunda kommunikation med Göta kanal. Staden är prydlig och hufvudsäte för det rika Östergötlands samhälls- och sällskapslif. Biskopssäte och landshöfdingeresidens. Invånarnes antal utgör 4800. Domkyrkan är stor och präktig, näst Upsala den längsta i riket. Dyrbara och märkvärdiga minnesvårdar finnas derinne. Det rika stifts- och gymnasibiblioteket befinner sig i rum, som blifvit inredda i tornet. Den gamla, märkvärdiga altartafeln har blifvit flyttad, för att lemna rum åt kolossala allegoriska bilder, utförda i gips af Byström. Linköpings gymnasium är det största i riket. Landshöfdingehuset eller slottet är gammalt, uppfördt af biskop Henricus Tidemanni. Rådhuset, frimurarehuset, assemblé- och spektakelhuset äro prydliga byggnader. Östgöta Privatbank har här sitt hufvudkontor. Linköping saknar icke märkvärdighet i Sveriges häfder. Här hölls 1152 det kyrkomöte, som under namn af Peders penning beviljade en årlig skatt till påfven. Men ryktbarast är det såkallade Linköpings blodbad 1600, då Carl IX lät på stadens torg halshugga flere af rikets förnämsta herrar och Råd. På det såkallade jerntorget, är stället för afrättningen utmärkt med röda stenar. I närheten af staden hölls det märkvärdiga Stångebro slag, 1598. För den, som önskar att uppsöka spåren på stället efter detta slag, visas Gumpekulle backe och några andra i berättelser om slaget nämnda punkter. I trakten af Gumpekulle backe, vid "Nyqvärn", är stadens med mycken kostnad anlagda hamn belägen.

På vägen från Linköping träffar man det välbyggda säteriet Ry, fordom tillhörigt familjen Boy. Lagerlunda, tillhörigt Lagerfeltska familjen. Den bekante frimuraren friherre Israel Lagerfelt, som i 44 år var godsets egare, har isynnerhet förbättrat och nybyggt det. Lambhof. Haddorp, ett gammalt adels gods, tillhörde fordom Hadorpska släkten. Sköldstad. Åsarpsäteri som numera blifvit köpt af bönder.

Bankeberg (4 fjerd.). Sjögesta kyrka har, innan hon ombyggdes, varit ett gammalt offerställe. Wiby kyrka har en altartafel af Hörberg. Der har också i hedenhös varit afgudahus. Säteriet Uljeberg. Mantorp och Solberga egendomar. Sya kyrka.

Mjölby (7½ fjerd.) är en urgammal qvarnby vid Svartån. Der är en kniphammare. Den ansenliga byn med sina 11 qvarnhus förtjenar af en resande närmare beses. Här afled Riksrådet Mauritz Wellingk på gästgifvaregården, då han 1727, dömd af Rikets Ständer, skulle nedföras till Jönköpings fästning. Mjölby kyrka prydes af ett par prydliga grafmonument och en runsten. Skrukeby, Högsta, Wädersta och Harsta kyrkor. Slomarps säteri lyder under Hultersta, tillhörigt familjen Ehrencrona. Lunda i Appuna socken.

Östad (5 fjerd.). Till höger visar sig insjön Tåkern och Omhergs blåa höjder. En färd till det romantiska berget lönar alltid mödan, ehuru den från denna väg leder väl mycket afsides. Röks och Åby kyrkor. I trakten ligga Sjötuna, Glasnäs, Sjöstorp, som fordom varit kungsgård.

Ödeshög (7 fjerd.). Vid gästgivaregården ligger Ödeshögs kyrka. Vägen närmar sig nu Watterns strand och följer densamma. Många vackra utsigter erbjuda sig från olika punkter af den i sednare tider omlagda och förbättrade vägen. Men anblicken af den vidsträckta vattenytan förefaller något ödslig, emedan sällan åsynen af någon seglare npplifvar den vidsträckta tafsan.

Hålkaberg (5½ fjerd.). Vägen leder utmed sjelfva sjöstranden, så att till venster höjer sig en brant bergsträckning. På höjden af denna bergsträckning visa sig ruinerna af Brahehus. Detta slott, fordom tillhörigt den mäktiga Brahesläkten och uppbyggt af Riksdrotset greve Per Brahe den yngre, hade en skön belägenhet. Utsigten öfver Wattern, med den sällsamma Wisingsö liksom en blå sköld på vattenytan, ända till det på andra sidan om sjön framstående Westergötland och norrut till Omberg, är intressant. Då den mäktige greven bodde på Wisingsborg, begagnades Brahehus slott endast såsom ett hviloställe, då hans familj färdades emellan grefskapets ö och fasta landet. Besynnerliga traditioner om den mäktiges stränghet, om fängelser och tortyr på Brahehus, hafva uppkommit bland ortens allmoge, hvilka traditioner likväl icke synes ega grund i historiens uppgifter om det ädla Riksdrotset. Numera, sedan Brahehus vid 1685 års reduction indrogs till kronan, har gården blifvit ett bondhemman, och sjelfva slottet förstördes af en våld 1708.

Grenna (5 fjerd.) anlades af greve Per Brahe och kallades derföre ock Brahegrenna. Staden har en vacker belägenhet och är befolkad af flere adliga familjer, hvilkas damer isynerhet här sökt på en gång förena det bildade umgängeslivets och den enkla lantlefnadens behag. Bortom Grenna går vägen förbi några smärre qvarnar och pappersbruk, hvilka ligga liksom hopgyttade i en dal. Westanå herresäte, som fordom tillhört Bauerska, Bjelkeska och Braheska familjerna, har en utmärkt belägenhet och är bebyggt med ett stort stenhus, hvori inscriptioner förekomma från Brahetiden.

Råby (7 fjerd.). Skärstad kyrka, ny och vacker. Landsjön, en insjö, som genom en sprängd kanal öfver slutningen af ett berg, fått sitt utlopp i Wattern, utgör en prydnad och omvexling för landskapet. Lyckås, tillhörigt greve Adelsvärd, har

ursprungligen tillhört Braheska familjen, och är försedt med dyrbara trädgårds- och park-anläggningar. Ett tegelbruk hör till godset. Drettinge, som fordom varit bondby, har blifvit bebyggt såsom herrgård och lagdt under Lyckås. Husqvarna gevärsfaktori, som ligger icke långt från vägen, är utmärkt för skönheten af sina vattenfall och de anläggningar, som der blifvit gjorda. Isynnerhet äro trenne af fallen märkvärdiga. Ett af dem utgör omkring 60 fot i lodrätt höjd. Utom de smedjor, hamrar och blåsmachiner, som höra till gevärsfaktoret, finnas här slip- och borrhverk, såg och qvarn. Ansenliga trädgårdar pryda dessutom den romantiskt vackra trakten. I grannskapet ligga ruiner af ett fäste, som betat Garpa Wall. Vid Husqvarna har legat ett krutbruk, hvilket på slutet af 1700-talet spang i luften och sedan icke blifvit åter uppfördt. Rosendals egendom.

Jönköping (8 sjerd.). Staden är stapelstad och ligger vid sydligaste ändan af Wetteren på ett smalt näs, genom hvilket sjöarna Rocksjön och Munksjön hafva sitt utlopp i Wetteren, så att staden dertföre varit utsatt för öfversvämningar och i allmänhet har ett sumpigt läge. Här är Landshöfdingeresidens och Göta Hofrätt har här sitt säte. Dessutom har Smålands privatbank sitt centralkontor härstädes. Åtskilliga fabriksanläggningar hafva i sednare tider blifvit gjorda, och i allmänhet har staden Jönköping utvecklats ett stort industrielt och commercielt lif. Staden har tvenne förstäder, Svenska och Tyska Maden kallade. En tredje afdelning kallas Förborgen eller Stallgården. Stadens utseende är reguliert. Invånarnes antal är 4700. Fordom var Jönköping befäst. Kyrkan, hofrättens hus och rådhuset äro vackra byggnader. Ett theaterhus finnes, ganska smakfullt. Staden är ganska gammal och omtalas redan på 1300-talet, då Magnus Smek här ingick en förlikning med sin son Erik. Svenska och Danska fullmäktige hafva här åtskilliga gånger sammanträdt. Sten Sture d ä. dog på Jönköpings slott 1503. Här lät Christian Tyrann halshugga de tvenne unga Ribbingarna 1520. Under Dacke-sejden församlades här de upproriske Smälänningarna åtskilliga gånger. Freden mellan Sverige och Danmark 1809 blef här afslutad. Jönköpings slott omtalas under Folkungatiden såsom väl befästadt. Det flyttades af Gustaf II Adolf till beqvämligare ställe vid Munksjön. Men det afbrann 1737. Flere väl bebyggda ställen omgifva staden: Rosendal, Jära, Rydahof, Torp, Åsen, Klemmestorp, Tokarp, Totarp, Strömberg m. fl. Helsobrunnar vid Lindal, Maredal och Strömsberg. Från Dunkehällar, vester om staden, har man en skön utsigt öfver det underliggande landskapet och Wetteren.

Vägen söderut leder förbi Rydahof, en kungsgård som är landshöfdingens boställe. Kittelstorp, Råslätt, Strömberg. Odensjö säteri vid Barnarpsjön, är försedt med qvarn och manufacturhammare.

Barnarp (4 fjerd.). Kyrkan ligger nära gästgifvaregården. Tabergs jerngrufva belägen en half mil från vägen Malmen brytes ofvan jord. Berget ligger 365 fot öfver den vid foten framflytande ån, och 1032 fot öfver hafsytan. Hela bergets sträckning utgör 1500 famnar. Bergmassan håller en god jernmalm ehuru icke särdeles rikhaltig. Bergverket begynte under Gustaf II Adolfs tid att drifvas Ekersholms bruk. På afstånd från vägen Bratteborg, ett gammalt säteri, numera fideicommiss inom Sethska familjen.

Byarum (8 fjerd.). En prydlig kyrka, som vid drottning Desiderias förbiresa 1827, på dåvarande pastors begäran, erhöill namnet Eugenia Desideria. I kyrkan är Sethska familjegraven. Götafors och Gotaströms manufakturverk. Bohult.

Skillingeryd (5 fjerd.) Egendomarne Sjöaryd och Mölnarp ligga i grannskapet. Tröberga. Hult.

Kläfshult (4 fjerd.). Hösle och Carlsfors bruk, tillhöriga Hamiltonska familjen, äro stora och väl anlagda jernverk. Stångjernshamrar, qvarnar och sågar höra till dessa bruk, som mycket begagna malmen från Taberg. I grannskapet ligga säterierna Hörda, Näsbyholm, Hinsekind, Sörsjö.

Wernamo (8 fjerd.), en af de märkligaste byar i Sverige. Den ligger icke långt ifrån sjön Widösterns norra ända. Kyrkan är prydlig och ansenlig. Här är postkontor, apothek och en ryktbar marknadsplats, företrädesvis besökt af Smålänningarna. Byn liknar en köping. Laga-å rinner igenom byn, der flere stora vägar mötas. Hammarshult och Lundholm, säterier.

Tånö (4 fjerd.). Trädkyrkan vid Tånö var en af de äldsta i Wexiö stift. Toftaholm, ett gammalt gods tillhörigt Stenbockska släkten, som också skref sig "till Tofta". Byggnaden var af ek, men nedbrann för ett par decennier sedan. Man har här funnit flere fornlemningar och ruiner efter en gammal borg.

Dörarp (6 fjerd.) har kyrkan nära gästgifvaregården. Berga kyrka, nybyggd, ligger på något afstånd från vägen. Hemmanen i dess grannskap fingo stadsprivilegier af Magnus Ladulås, och äfven i sednare tid har fråga varit att anlägga en stad härstädes. Vid Åby och Presttorp, som numera tillhöra bönder, går vägen öfver Laga-ån, hvilken den redan följer. Tauåker. Förarp.

Ljungby (8 fjerd.). Köping, med postkontor och marknadsplats. En provincialläkare har här sin station. Kånna kyrka. Örberg. Bräknetorps säteri.

Hamneda (6½ fjerd.). På en ö i Laga-ån, midtför Hamneda kyrka, synas fornlemningar efter en borg, kallad Sannersborg. Askenäs säteri vid Hennasjön.

Traheryd (5½ fjerd.). Kyrka. Thimsfors, en spikhammare, qvarnar och tobaksfabrik, ligger på något afstånd från vägen.

Markaryd (7½ fjerd.). Vid Hylteby har fordom legat en skans, Hylteskans, hvilken på Carl XI:s befallning af den kringboende allmogen förstördes.

Fagerhull (6½ fjerd.). Kyrka. Vägen går på något afstånd från Lerkesholm, ett anseeligt herregods vid Lerkesjön.

Örkeljunga (7 fjerd.). Kyrka. Rya kyrka. Ryssholm.

Östra Ljungby (7 fjerd.). Bläsinge och Tomarp äro större egendomar. Qvidinge hed, på hvilken ett monument är upprest öfver kronprinsen Carl August, som här hastigt afled 1810.

Åstorp (4 fjerd.). Broby kyrka. Wram Gunnarstorp, herregods. Rosendal, äfven ett herregods. Fleninge och Kropps kyrkor. Utför den branta landthöjden, förbi det uråldriga tornet Kärnan, går vägen till

Helsingborg (8 fjerd.). Stapelstad, välbelägen, gentemot Helsingör, just der Öresund är smalast. Staden är liflig och dess många, till och med på höjden af åsen, anlagda trädgårdar, bidraga att gifva den ett angenämt utseende. På torget är en springbrunn. En med mycken kostnad anlagd hamn. Der är uppsatt ett monument till minne af konung Carl Johans landstigning. En helsobrunn med det lofvande namnet Helsan, omgifves af en skön park. Utsigten från höjden, äfvensom från flere ställen i staden, är herrlig öfver det segelfyllda Sundet, till Kroneborgs fästningsverk och torn. Staden har 3200 invånare. Redan i medeltiden var Helsingborg stad. Det har åtskilliga gånger blifvit belägradt. Utanföer staden ligger det slagfält, der Magnus Stenbock med sin bondehär vann den lysande segern 1710.

Öfverfarten till Danmark bestrides af omvexlande Svenska och Danska paketbåtar. Man kan alltid göra sig räkning att med skyndsamt komma öfver, emedan besättningen på paketbåtarna är utmärkt skicklig.

Helsingörs hamn är, liksom den Svenska i Helsingborg, med konst anlagd. Undersökningen af pass och resesaker sker snabbt och höfligt. Sjelfva staden erbjuder rätt många lifliga tafflor om sommaren, då alla nationers fartyg här måste uppehålla sig för att liqvidera tullen. Handeln är anseelig med sådana artiklar, som höra till skeppsörnödenheter. Kronborgs slott är gammalt och innehåller många märkvärdigheter. Det är i Danmarks historia

märkvärdigt. Under Carl X Gustafs krig blef det af Riksamiralen Wrangel eröfradt efter en kort belägring. Den olyckliga Drottning Carolina Mathilda satt här en tid fången.

Diligencer underhålla en jemn communication med Köpenhamn.

Från Jönköping till Helsingborg, öfver Halmstad, kan man också färdas den så kallade Nissastigen, hvilken knäppt är längre än den föregående vägen utefter den ådal, hvori Laga-ån framflyter. Man reser då från

Jönköping öfver de pittoreska höjderna vid Dunkehallar, förbi Klemmestorp, Åsen och Axamo, der odlingar och nybyggnader gifva trakten ett utseende af fruktbarhet och trefnad, till

Jära (7 fjerd.). Mulseryds kyrka på andra sidan om ån. Röksbergs säteri

Unnaryd (8 fjerd.). Kyrkan ligger på något afstånd från vägen. Vägen öfvergår till högra stranden af Nissan.

Öreryd (5 fjerd.). Vid gästgifvaregården ligger kyrkan, med en runsten. Nissafors bruk vid Örrerydsjön, som genomflytes af Nissan. Vanligen far man äfven förbi Qvarsebo postkontor, beläget på hemmanet Wiks egor.

Norlida (6 fjerd.) belägen på något afstånd från vägen.

Gistaved (4 fjerd.). Gyllenfors bruk, ligger gent öfver elfven Nissa-ån, består af masugn, stångjernshammare och manufakturverk.

Rapped (5 fjerd.). Snedt öfver elfven, söder ut, ligger Wilsta kyrka, byggd 1788—93 efter mönstret af St. Clara i Stockholm. Isberga och Sännås, fideicommiss.

Bölaryd (4½ fjerd.). Långaryds kyrka. Jansbergs säteri, fordom kalladt Skerkeryd. Bokahults kalcinerverk. Yttersjö.

Nissaryd (6 fjerd.) midtemot Färgaryds kyrka. Vid Nissaryd finnas lemuingar efter en skans, som numera äro öfvervexta med skog.

Sjögård (6½ fjerd. *), den första gästgifvaregården i Halland. Vid länegränsen passeras Rydö jernverk, som består af ämnes-, knip- och spikhamrar, samt derefter Gustafsberg och Torups kyrka.

Drahered (6½ fjerd.). Sperlingsholm har en praktfull åbyggnad, trädgårdar och parker. En mineralkälla, med beqväma och prydliga åbyggnader.

Halmstad (7½ fjerd. **). Stapelstad med landshöfdingesäte. Invånare 2,250. Laxfisket i Nissaån är bekant. Under Calmareunions tid möttes ofta i denna stad Sveriges och Danmarks fullmäktige till öfverläggning och fördrag. Engelbrecht intog Halm-

*) Rätta afståndet = 1½ mil. — **) = 1¾ mil.

stad tvenne gånger, 1434 och 1436. På slätten, söder om staden, emellan Fullebro och Kislinge, är den valplats, der Carl XI 1676 vann segren öfver Danska hären, som anfördes af generalmajor Dunkam. Åtskilliga minnesvårdar utvisa märkliga ställen på slagfältet. Stjernarps egendom, med trädgårdar och parker, tegelbruk, sågverk, qvarnar och pappersbruk. Trönninge och Eldsberga kyrkor.

Tjerby ($7\frac{1}{3}$ fjerd. *). Vid gästgifvaregården kyrkan. Härifrån, om den resande icke vill uppehålla sig i

Laholm ($1\frac{5}{8}$ fjerd.) skjutsas till *Karup* ($6\frac{1}{8}$ fjerd.). Laholm, vid Laga-åns mynning, har ett godt laxfiske. Fordom var staden befästad, men dess fästningsverk blefvo flere gånger förstörda under krigen mellan Sverige och Danmark. Engelbrecht ryckte emot staden 1434, men afslöt just här ett stillestånd. Tvenne år sednare öfverlemnades staden åt honom. Jacob Bagge uppbrände den 1534, och Clas Christersson Horn 1565. Den blef 1676 öfverfallen och bränd af Snapphanarne. Det sednaste slottet, uppfördt af Konung Christian IV, nedbröts på Carl XI:s befallning, året före Snapphanarnes anfall. Vid staden ligger slottsladugården. Ysby kyrka. Skottorp har en särdeles vacker belägenhet. På detta säteri firade Carl XI sitt biläger med Ulrika Eleonora, då hon, en annan fridkulla, efter det blodiga krigets slut, kom öfver till Sverige.

Östra Karup ($4\frac{5}{8}$ fjerd., eller från Tjerby $6\frac{2}{3}$ fjerd. **) är en stor by. Kyrka. Härifrån börjar vägen uppför Hallandsås, hvars branter erbjuda sköna, omvexlande utsigter. Här tager vägen af till Båstad och Törekow, fiskelägen, som idka en stark sjöfart. Anblicken af den Skånska slätten, sedan man farit öfver åsen, är öfverraskande.

Margaretetorp, uti Christianstads län ($4\frac{1}{2}$ fjerd. ***). Man befinner sig här på slättbygden. Engeltosta säteri, ett af de ryktbara rika Skånska godsens. Dess omgifningar, särdeles sedan bokskogen på Hallandsås och dess slutningar blifvit medtagen, erbjuda föga behag.

Engelholm (5 fjerd.). Staden eger omkring 1000 invånare, och bebos af åtskillga idoga handverkare. Den ligger vid Rönne-åns mynning, i en vik emellan Hallandsås och Kullaberget, och de nätta snygga husen gifva den ett trefligt utseende. Engelholms handskar äro berömda, och kända till och med i Paris. En resande, som har tid, bör icke försumma, om årstiden medgifver, att göra en utfart till Kullaberget. På sjelfva dess spets befinner sig

*) = $1\frac{3}{8}$ mil. — **) = $1\frac{2}{3}$ mil. — ***) Från Ö. Karup till Margaretetorp är afståndet enligt Kon. Bfhdens uppgifter $1\frac{1}{2}$ mil, men deremot från Margaretetorp till Ö. Karup $1\frac{1}{8}$ mil.

en insänkning, en romantisk dal, med rik vegetation. Vid hafstrandens, på den branta klippspetsen, ligger en fyrbåk. Utsigten från densamma öfver Kattégatt, med alla seglare som ämna sig till eller komma från Öresund, är sublim, helst om man betraktar den vid tillfälle af en storm. Wegehalm, ett gammalt herreslott, ligger på en holme i en å, hvilken faller ut i Engelholms- eller som den också kallas Skelderviken. Slottet är uppfördt 1530. Höga ek- och bokparker omgifva den åldriga borgen. Ströfvelstorps kyrka ligger invid vägen. Rögla är ett prydligt herresäte. Spannarp likaledes. Har man tagit vägen upp till Kullen, och vill fara derifrån till Helsingborg, har man den märkvärdigaste delen af Skåne att genomfärdas. Vid Höganäs är gästgifvaregård. Då man från Engelholm förbi Wegehalm samt Farhults, Jonstorps och Brunnsby kyrkor, far upp till Kullen, träffar man vid dess fot Krapperup eller Krapparps gods. Neiden är vild, men skönare än slättbygden. På Krapparps egor ligga trenne större fisklägen: Mölle, Lerhamn och Arild. Man räknar 1 mil emellan Kullen och Höganäs. Höganäs stenkolsgrufvor hafva länge varit kända. Men först mot slutet af förra århundradet begynte Excellensen grefve Erik Ruuth att med drift bearbeta dem. För närvarande liknar Höganäs en liten stad. En talrik mängd arbetare finna här sin utkomst, och fabriker hafva blifvit inrättade för eldfast tegel och lerkärl, hvilka vunnit allmänt förtroende. Flere ångmaskiner, en jernväg och en kanal hafva blifvit anlagda på stället. Wäsby kyrka ligger i grannskapet. Hela stranden med sina sädesfält och bokskogar utgör en af de vackraste trakter. Hjelmshults gods. Allerums kyrka och prestgård. Kulla Gunnarstorp, med herrliga parker, hvilka erbjuda tjugusende utsigter öfver det segelbesväfvade Sundet, Kronoborg och ända till Hven. Mellan Höganäs och Flenninge räknas 6 sjerdingväg. Om man icke vill göra denna omväg, reser man direkte från Engelholm till

Flenninge (6 sjerd.). Kyrkan ligger nära gästgifvaregården. Icke långt från Kropps kyrka förenar sig denna väg med den förra öfver Åstorp till

Helsingborg (3½ sjerd.). Stadens beskrifning pag. 16.

FRÅN STOCKHOLM TILL GÖTEBORG.

Genom Norrtull, förbi Haga lustslott, Frösunda, väl beläget, Järfva, fordom tillhörigt den bekante statsmannen Elis Schröderheim, Råsta, Risna, Spånga kyrka, till

Barkarby (6 fjerd.). Järfalla kyrka ligger invid gästgifvaregården. Jacobsberg och Säby. Rocksta. Ekhammar. Vid en gren af Mälaren, kallad Görväln, ligger en egendom af samma namn. Katthäll. Vid Stäket passerar man, på en slussbro, det sund, som förenar Görväln med Skarfven och Sigtunafjärden. Segelleden till Upsala går härigenom. Stäket, som också kallas Almarestäk, är en utmärkt vacker egendom. Här synas lemningar af det fordua erkebiskopsslottet, hvilket, då det innehades af erkebiskop Trolle, förstördes af Sten Sture d. y. Näs kyrka

Tibble (6 fjerd.). Vid stranden af Mälaren ligga flere vackra egendomar, till en del synliga från vägen: Aspvik, Brogård, Säbyholm, Ålbrunna, Stora Ullevi, Torresta, Örnäs. Lejongdal, Djursta.

Gran (8 fjerd.). Yttergrans och Öfvergrans kyrkor. Vägen följer stranden af Ullsfjärden, en vik som inskjuter från Mälarens norra fjärdar. Cathrinedal, Wi, Ekla, Segersta äro säterier. Ekolsund. En vik af Mälaren, utskjutande från Björkfjärden, bildar den numera nästan helt och hållet igenvallade Jälstaviken, der om sommaren talrika skockar af svanor uppehålla sig. En bro leder öfver sundet. Vid Ekolsund är ett postkontor. Denna sköna egendom, med långa, åldriga alléer, parker och trädgårdar, har ett ganska vackert läge. Den var fordom kungsgård, och Gustaf III vistades här gerna i början af sin regering. Wigby, Husby-Sjutolfts kyrka.

Litslena (7 fjerd.). Kyrkan ligger nära gästgifvaregården. Man befinner sig här på den rätta Uplandsslätten, der naturen icke erbjuder någon pittoresk skönhet åt en resande, som söker sådan.

Enköping (4½ fjerd.) Staden ligger vid en å, som har sitt utlopp i Mälaren. Invånarnes antal utgör 1,300. De flesta invånarne drifva en stark trädgårdsskötsel, hvilkens alster förnämligast afsattes på Stockholm. I forna tider var staden ansenligare. Der finnas ännu lemningar efter tvenne kyrkor och tvenne kloster. Den nuvarande kyrkan är uppförd på en hög stenbacke. I kyrkodörren hafva fornforskare anmärkt en runsten. Vid den vik, i hvilken Enköpings-ån utfaller, ligger Haga, fordom kalladt Marieborg, ett gammalt adelsgods, tillhörigt Bjelke-släkten, derefter inköpt af Carl VIII Knutsson och sedermera tillfallit hans arfvingar af Bondesläkten. I grannskapet låg Gröneborg, den stolte Ivar Blås gods, hvarest ruiner synas på en holme i Hagaviken. Tillinge kyrka. På den så kallade Gataskogen härstädes vann konung Albrecht af Meklenburg segern öfver Magnus Smek, som i slaget blef tillfångtagen 1305. Konung Håkan undkom vid detta tillfälle öfver Östansbro, som numera kallas Nyqvärn, en bro öfver Saga-ån. Ål-

derdomslemningar finnas i grannskapet. Målhammar vid Sag-ån, tillhörde fordom fältherren Johan Banér. Det var praktfullt bebyggdt, med ett tornsiradt slott och tvenne flyglar. Slottet var uppfördt på en klippa. Godset reducerades af Carl XI. Under Carl XII:s tid borttogos koppartaken och tegel sattes i stället, men husen förföllö allt mera, tills under Fredriks tid, de nedrefvos och materialierne försåldes. Egendomen har likväl sedermera åter blifvit bebyggd.

Bjuggstad (6 $\frac{1}{2}$ fjerd.*). Kongsåra och Ihrsta kyrkor. Derinvid är en källa, som kallas kung Eriks källa, emedan Erik XIV, då han fördes här förbi till Örbyhus, erhållit en dryck ur densamma. Brunnby säteri, Badelunds ås, en kal höjd, bekant i historien om Gustaf I:s befrielsekrig. Anundahögen, med en ruusten.

Westerås (6 $\frac{1}{2}$ fjerd.). Staden är belägen vid Svartåns utlopp i Mälaren och är i allmänhet väl byggd. Invånarnes antal 3,400. Här är landshöfdingeresidens och biskopssäte. Det äldsta gymnasium i riket, stiftadt 1623 af biskop Johannes Rudbeckius. Den ansenliga domkyrkan tros vara grundlagd af den helige David, som först förkunnade kristna läran i Westmanland. Tornet, det högsta i riket, 164 alnar, uppbyggdes 1693 efter Nicodemus Tessins ritning. I domkyrkan äro riksföreståndaren Svante Sture och konung Erik XIV begrafne. Konung Gustaf III lät å denna sednare upprätta en marmorsarkofag, på hvilken spiran, som tillhörde Johan III:s bild i Upsala, flyttades. Altartafeln gafs af Svante Stures son, Sten Sture d. y., i testamente. Westerås slott är gammalt; var fordom starkt befästadt; det belägrades af Engelbrecht och Gustaf Wasa. Kung Gustaf I höll här riksdagar, af hvilka Westerås recess 1527 isynnerhet var vigtig. Erik XIV satt här en tid fången. Johannisberg ligger vid en vik af Mälaren, kungsladugård, väl bebyggd.

Kolbäck (7 $\frac{1}{2}$ fjerd.) vid Kolbäck-ån, öfver hvilken Herrevadsbro leder. Då Birger Jarl vid denna bro mötte de upproriske Folkungarnas här 1252, förmådde han Strengnäs biskopen Kol att försöka mäkla fred. Den fromme prelaten öfvertalade Folkungarna till ett sammanträde med Jarlen på bron. Denne lät då trolöst öfverfälla och halshugga de godtrogna. Men biskopen, som såg sitt gifna löfte om frid och säkerhet så sviket, ville icke mer befalla sig med sitt embete, som genom Jarlens förrådiska anslag blifvit så förnedradt. Han lät uppbygga en kyrka, som efter honom kallades Kolbäck, och begaf sig såsom pilgrim till Rom och den helga grafven, för att der söka frid. Här hölls 1466 en strid

*) Kon. Bfhdens uppgift: "1 $\frac{1}{4}$ mill".

emellan Nils Eriksson Oxenstjerna och Nils Sture, hvarvid ett stort antal bönder stupade. Strömsholms slott blef först af Gustaf I bebyggdt till kungsgård. Enkedrottning Hedvig Eleonora lät på slottsholmen, efter Tessins ritning uppföra det vackra slottet, som omgifves af förträffliga trädgårdar. Strömholms kanal, med flere slussar, sammanbinder Mälaren med flere vattendrag i Bergslagen, derifrån sålunda transporten blifvit lättad för jern och skogsprodukter. Strömsholms stuteri. Vägen från Kolbäck leder förbi Munktorps kyrka, som uppgifves vara anlagd af den helige David.

Köping (6 fjerd.) vid Köpingsån, har 1500 invånare. Fordom funnos här 5 kyrkor. Den nuvarande stadskyrkan är stor och prydlig. Den innehåller ett monument öfver den store chemisten Carl von Scheele, hvilken här var Apothekare. Nuförtiden äro af stadens handverkare dess snickare och schatullmakare berömda för goda alrotsarbeten. Staden försvarades fordom af fästet Köpingshus, anlagdt af Birger Jarl. Engelbrecht intog det från danske fogden Wale, och förstörde det. Det blef dock sedermera upprättadt, men togs af Gustaf Eriksson från en annan dansk höfding, Anders Pehrsson. Vid staden finnes en helsobrunn. Björkskogs kyrka, ganska vacker Eknö, fordom tillhörigt biskoparna i Westerås.

Arboga (7 fjerd.). Staden ligger vid Arboga-ån, hvilken ifrån sin mynning är segelbar upp till sjelfva staden. Den är vigtig för Bergslagen, som härigenom drifver en stark rörelse. I Arboga äro tvenne kyrkor, stadens och landsförsamlingens. Altartaflan i den förra föreställer Christi nedtagande ifrån korset och är af Rembrandt. Äfven landskyrkan är försedd med några goda målningar, och dess altare prydt med förträffligt bildhuggeri. Staden är en af Sveriges äldsta. Många möten och riksdagar hafva här blifvit hållna. Engelbrecht blef i Arboga vald till riksföreståndare 1435. Sturarne, Gustaf Wasa och Erik XIV höllo här vigtiga riksdagar, och det var här som Carl IX 1597 bekräftade Upsala mötes beslut och vidtog åtgärder att sätta kronan på sitt hufvud. I fordna tider fanus här ett slott och åtskilliga befästningar, hvaraf ännu lemningar kunna återfinnas. Äfven hafva här funnits kloster. I allmänhet finnas i stadens omgifningar många fornminnen. Arboga kungsgård ligger invid staden. Gäddegården, ett säteri tillhörigt Soopska och sedermera Fersiska familjerna, ligger vid staden. Strömsnäs tillhörde fordom Sturesläkten. Jäders bruk, med betydliga anläggningar. Garpeström och Ellholmen äro likaledes bruksegendomar. Röfors bruk, också vid Arboga-ån.

Fellingsbro (5 fjerd.). Frötuna bruk ligger särdeles prydligt vid ån, som häröfvanför är bredare och kallas Uppbåga ström. Vackra

uthuggningar från vägen öppna utsigter åt bruket och dess omgifningar. Den fordom vilda skogen Käglan, hvarom många traditioner äro gängse, möter vid Frötuna. Ringaby och Käggleholm ligga på något afstånd från vägen.

Glanshammar (7 fjerd). Ringkarleby kyrka. Esplunda och Myrö, herresäten, ligga vid stranden af Hjelmaren. Några landställen tillhöriga förmögna invånare i

Örebro (6 fjerd.). Staden är landshöfdingesäte och utgör medelpunkten för det rika och lifliga landskapet Nerikes rörelse. Der är en privatbank inrättad. Staden utgör en lång och smal sträcka, som afskäres af ån, hvilken just inom staden bildar några vattenfall och begagnas att drifva qvarnar och fabriker. Slottet är en äldrig byggnad, som anses uppförd af Birger Jarl. Kyrkan är vacker. Der är Engelbrecht begrafven, men man kan likväl icke utvisa hvar sjelfva grafven är belägen. Den store frihetskjeltens stoft är sålunda blandadt med den öfriga mullen. Staden hette fordom Eyrarsund eller Eyrarsundsbro. Många riksdagar hafva här blifvit hållne, och ännu visas det hus, der Gustaf I bodde 1540, samt rikssalen, nu ett enskildt hus, der Sverige förvandlades till arfrike. Det var i Örebro, som Sveriges nuvarande kungahus utkorades till sin höga bestämmeelse. I Örebro äro Olaus och Laurentius Petri födda och ett monument är i staden upprest till de båda reformatörernas åminneelse. Staden har stor skola, och flere inrättningar för det allmänna bästa finnas. Här hafva fordom funnits åtskilliga kloster. Efter Engelbrechts död ville bönderna inrätta hela Örebro slott till ett kloster till den ädle frihetskjeltens åminneelse. Staden Örebro har icke vackra omgifningar i grannskapet mot norra och södra sidorna. Men utåt ån, närmare hvilkens mynning lastageplatsen Skebäck är belägen, finner man en vacker park med promenadgångar

Vägen från Örebro söderut leder förbi Adolfsbergs helsobrunn, som blifvit förskönad med prydliga alleer. Carlslund, en stor, väl bebyggd herregård, tillhörig grefve Ankarsvärd. Hufvudbyggningen är försedd med gas-upplysning. Mosås kyrka vid Mosjön. Säbylund, ett säteri der den vördade Claes Frietzky, som under Gustaf III:s tid utmärkte sig såsom frihetsvän, bodde och slutligen afled. Egendomen är fideicommiss på qvinnolinien, och tillhör grefvinnan fröken Lewenhaupt. Kumla kyrka, nybyggd, en af de vackraste och största landskyrkor i riket. Fordom var här ett kloster, kalladt Kumlabo och bekant under konung Albrechts af Mecklenburg tid. Byn är väl byggd och förefaller, der den ligger på den bördiga slätten, nästan som en liten stad.

Blacksta i Kumla (8 fjerd.). Sannahed, exercisplats för Nerikes regemente och numera äfven för Lifregements hussarer.

Wredstorp (8 fjerd.). I grannskapet ligger vid den vackra Wibysjön, Wiby kyrka och prostgård. Doctor Gumälius har förskönat denna prostgård genom en högt drifven blomster- och sädskultur. Körtingsbergs säteri ligger vid samma sjö. Man möter här skogen Tiveden. Sansstubble kallas en liten minnesvård af träd, som blifvit uppsatt och underhålles på ett ställe vid vägen, der, enligt traditionen, en drottning Sanna födt en dotter, då hon med sin gemål fylkeskonungen Grim befann sig på en resa. Lassåna bruk med vacker belägenhet, var fordom ett kloster. Der finnas flere hamrar och masugnar, och bruket är ett af de betydligaste.

Bodarne (8 fjerd.). Kyrka och postkontor. Stället, såsom en hviloplats midt på Tiveden, var redan i fordna tider bekant i historien. Här hade konung Waldemar med sin drottning Sophia slagit läger 1274, då hertigarne, hans bröder, från Westergötland tågade till strids emot honom. Det förmåles att en sårad riddare anlände med underrättelsen om hertigarnes ankomst just då konungen sof och drottningen "lekte skacktafel". Både konung och drottning begäfvos sig genast på flykten. Drottningen begaf sig till närmaste kloster, troligen Ramundeboda, såsom Bodarne fordom kallades. I allmänhet ansågs här vara gränsen mellan Svea och Göta riken, och därför uppställde Sten Sture, då han sårad drog sig tillbaka från Bogesund, sina trupper härstädes, för att skydda det öfre landet mot de anryckande danskarne. I sjelfva skogen Tiveden träffas Finnerödja kyrka, som har sitt namn deraf att Finnar först röjt skogen härstädes och sålunda bebyggt stället. Talrika stenrösen på höjderna inuti skogen tyckas utvisa, att orten, troligen före digerdödens tid, varit tätare bebodd. Vid en liten insjö, Wallsjön, ligger ett säteri, som bär samma namn som sjön, och som fordom tillhört Hornska och Stenbockska familjerna.

Hofva (9 fjerd.). En anseelig kyrka vid byn, som är en stor marknadsplats. Redan i äldsta tider var Hofva bekant, såsom den ort, genom hvilken resan skedde öfver Tiweden. Här lågo hertigarne Erik och Magnus, innan de angreps sin broder konung Waldemar. Under det så kallade Westgöta-upproret, besatte de upproriska herrarne Hofva, för att hindra att konung Gustaf I skulle erhålla underrättelse om deras företag. Men en äfventyrare, Hans Wåghals, smög sig igenom med bref till konungen. Vid Lyresta kyrka går vägen öfver Göta kanal. Hassla kyrka.

Hasslerör (8½ fjerd.). Berga kyrka. Icke långt derifrån Säby, som fordom varit ett Posse-gods.

Mariestad (3 fjerd.), belägen vid mynningen af ån Tidan. Invånarnes antal 1600. Staden anlades af Carl IX, då han ännu var hertig, och Wadsbo härad hörde till hans hertigdöme. Han kallade staden efter sin älskade första gemål Maria. Den är Skaraborgs läns residensstad. Stadskyrkan är särdeles rymlig och vacker. Landshöfdingesätet med länestyrelsens embetsverk, samt provinssens lazarett, landtränteri- och löndtmäterikontor, äro belägna strax utanför staden, på en holme i ån Tidan, vid *Marieholms* kungsgård, som, landshöfdingen på lön anslagen, består af 2 mantal. Kungsgården är väl bebyggd och har en prydlig trädgård. Carlsfors pappersbruk ligger i grannskapet. Mariefors och Horn, sätesgårdar i sambruk. Leksbergs kyrka, på en höjd. Grifthögar förekomma derstädes.

Björnsäter (5 fjerd.). En resande, som icke vill stanna i Mariestad, skjutsas direkte från Hasslerör till Björnsäter (8 fjerd.). Björnsäter är en stor by med ansenlig kyrka. Svannebergs säteri, Bresätters kyrka, gammal trädbyggnad.

Enebacken (6 fjerd.). Holmestads kyrka invid gästgifvaregården. Ej långt från kyrkan är en sten upprest på den fordnas skogen Ringåsen till minne af en fylkeskonung Ring. Götene, urgammal kyrka med spetsigt torn, som man förmodar från 1100-talet. Ett domaresäte vid byn. Silboholms säteri vid Sibls kyrka, en af de minsta kyrkor. Bölaholm. Skjälfwums kyrka.

Källungen (5½ fjerd.). Källby kyrka. Källbyås är en sandrygg, öfver hvilken vägen leder. Den är full af åldersdomsminnen. Källby hällar bestå af 8 stora stenar i rundel. Tvenne runstenar stå på hvardera sidan om vägen. (Den ena af dessa ditfördes från Skjälfwum by på 1600-talet). Nära intill dessa ligger Drottninghålan, der traditionen förmåler att en drottning blifvit begrafven. Trufveholm, häradshöfdingeboställe.

Lidköping (5 fjerd.), vid mynningen af ån Lidan. Invånarnes antal 2,100. Staden delas af denna å i tvenne delar, af hvilka den på östra sidan om ån kallas gammelstaden, och är af hög ålder, medan den vestra delen, anlagd af rikskanslern grefve Magnus Gabriel de la Gardie, heter nya staden. Den sednare är regulier och försedd med ett stort torg. Rådhuset, som fordom varit ett jagtslott på en af rikskanslerens egendomar, står midt på torget. Kyrkan är prydlig, förbättrad af rikskanslern. Denne magnat inrättade här ett barnhus, som ännu existerar. Stadens fartyg lägga till i ån, emellan den stora bron och åmynnet. En half mil från staden ligger Ågården, stort och gammalt säteri. Björksäter. Siggetorp. Rangtorp.

Mällby (4 fjerd). En resande, som icke uppehåller sig i Lidköping, skjutsas direkte från Källängen till Mällby (9 fjerd.). Vid Mällby gästgifvaregård ligger kyrkan. Gillstads kyrka. Häggesleds kyrka. Stinggården, större säteri. Slädene kyrka. Slädene öfverste-boställe.

Sparlösa (7 fjerd.). Kyrka. Ulfstorps säteri. Hyringa kyrka. Bredöl, vid Nossa-ån.

Bäreberg (7½ fjerd.). Kyrka. Stallholms säteri vid Nossebro. Mällby kyrka.

Sollebrunn (7 fjerd). Erska kyrka. Gräfsnäs vid sjön Anten, särdeles väl beläget. Af det gamla slottet, som var Lejonhufvudska familjens grefskap och hufvudsäte, återstå endast ruiner. Ett nytt, anseeligt boningshus, med dyrbara prydnader, förstördes af en våld för omkring ett decennium sedan. Historien har mycket att berätta om de oroliga grefvarna under Gustaf Wasas söners regering, särdeles den manhaftiga grefvinnan Ebba. Lewene och Wassbolunds säterier.

Hwerled (7 fjerd.). Hålanda och Skeplanda kyrkor. Säteriet Berg.

Wadebacka (4½ fjerd.). Vägen löper utmed stranden af Göta-elf. Uspastorp.

Nohl (4½ fjerd.). Nödinge kyrka. Backa. Wikan. Kongelfs stad och Bohus fästning äro belägna på andra sidan om elfven.

Agnesberg (5½ fjerd.). Tolered. Stekan. Lerjeholm, ett gammalt säteri, vid Lerjeåns utlopp i Göta-elf.

Göteborg (3½ fjerd.). Staden är, näst Stockholm, den största i riket, och prydligt, med ovanlig regelbundenhet, byggd vid stranden af Göta-elf, som här betydligt utvidgar sig. Invånarnes antal 21,000; men om man tillägger Carl Jobans och Hospitalsförsamlingarne, hvilka likväl lyda såsom annexer under Örgryte, utgör antalet 27,400. Masthugget, Haga, Majorna, Stampen, Klippan, Hästlagen och gamla Varfvet äro förstäder. Här är landshöfdingeresidens och biskopssäte. Ehuru man klagar att stadens läge är något sankt och därför icke rätt sundt, är det vackert. Mot södra sidan omgifves staden af vallgrafvarna, öfverlefvor af den forna befästningen. Österut utbreda sig trädgårdar och landtställen. Exercisplatsen Heden. Tvenne skansar, Lejonet och Kronan, äro ämnade att från landssidan försvara staden. Fästningsverken Billigen och Rya Nabbe äro ämnade till stadens försvar från sjösidan. Vid elfvens mynning ligger Elfsborgs fästning. Staden blef egentligen hitflyttad i Gustaf II Adolfs tid, och emedan många HOLLÄNDARE derstädes bosatte sig, har den erhållit ett visst Nederländskt

tycke. Gatorna äro raka och staden genomskäres af kanaler. Den så kallade Stora Hamnen är en kanal, som ledes från Mölndalsån, genom en sluss. Temligen stora fartyg kunna här lägga till. Öfver kanalerna leda 19 större och mindre broar, hvälfda af sten. Ett staket af stenpelare med jernkedjor sträcker sig utefter kajerna, som på flere ställen äro planterade med kastanjeträn. Tvenne holmar, den ena med en trädgård och restauration, ligga vid Stora Hamnen. Domkyrkan är af en ganska vacker byggnadsstil. Den gamla hade nedbrunnit genom våld 1802, den nya invigdes 1815. Den är uppförd, på en stenfot af granit, af Holländsk klink, med kolonner och pilastrar af skottsk sandsten, huggna i Göteborg, i doriska stilen. Taket är elliptiskt och hvälfdt, utan kolonner. Altarprydnaderna äro af Fahlcrantz, och tvenne kolossala englar af L'Archevesque. Tyska eller Christna kyrkan är byggd i Götisk stil. Här märkes fältmarskalken greve Rutger von Aschebergs grafchor, prydligt och försedt med torn. Landshöfdingeresidenset uppbyggdes af fältmarskalken Lennart Torstensson, då han efter kriget i Tyskland förordnades till Guvernör i Westergötland och här residerade. Konung Carl Gustaf inköpte det. Han afled här, och man visar ännu en stenbänk, på hvilken den döende konungen skall hafva suttit. Kronhuset innehåller garnisonskyrkan och ett tyghus. Rådhuset är byggt efter Tessins ritning. Kommandantshuset tillhörde fordom Aschebergska familjen. Kasernbyggnad. Theaterhus. Det nya Läroverkets hus. Ostindiska eller numera packhuset. Sahlgrenska sjukhuset. Det förträffliga badhuset. Många enskilda hus, isynnerhet på stora Hamngatan, äro med smak och elegans uppförda. Bland stadens offentliga anstalter förtjenar Chalmerska slöjdeskolan uppmärksamhet; det är en teknisk undervisningsanstalt, som redan utöfvat ett märkligt inflytande på industrien. I Göteborg finnes ett Vetenskaps- och Vitterhets-sällskap. Ett museum, under samfundets inscende, finnes i Ostindiska huset. Staden eger flere fabriker, hvaribland isynnerhet det stora Porterbryggeriet är utmärkt.

Det var Carl IX som först anlade Göteborg, men på ön Hisingen. Efter endast fem års tillvaro förstördes staden af Danskarne. Gustaf Adolf beslöt att anlägga staden ånyo och valde dertill den plats hon nu innehar. Invånare från nya Lödese dityttade på konungens befallning. Under drottning Christinas tid hotades Göteborg, hvars stigande välstånd och ökade handel oroades Danskarne, af dessas flottor, och kung Christian IV försökte sjelf 1644 ett anfall på staden, men lyckades icke att eröfra den. Under Carl IX angreps Göteborg af den Norrske ståthållaren Gyl-

denlöwe, men han blef tillbakadrifven. Danska Amiralen Tordensköld misslyckades likaledes 1711 vid ett försök att eröfra Göteborg. Under Gustaf III:s krig mot Ryssland försökte en Dansk armé från Norrige att öfverrumpla staden; men konungen ilade sjelf dit och lyckades att ordna försvarsanstalterna så skyndsamt, att ingen olycka inträffade och Danskarna drogo sig tillbaka. Innan staden anlades var här den i historien bekanta fästningen Gullberg belägen. Konung Birger hade anlagt den, och Gustaf I, äfvensom Erik XIV förbättrade den. Den stormades förgäfvos 1611 af kung Christian IV, då den tappre Mårten Krakou ledde försvaret, understödd af sin tappra fru, Emerentia Pauli. Följande året blef dock fästet taget af Danskarne. Sverige återfick det vid fredsslutet. Det iständsattes under Christinas regering, men raserades 1687, då skansen Lejonet eller Göta Lejon i stället uppfördes på samma plats. Gamla Elfsborg, vid förstaden Klippan, blef raseradt 1660, men är af stor märkvärdighet i vår historia. Det anses varit anlagdt af Birger Jarl, och utgjorde en vigtig gränsfästning. Thord Bonde försvarade den mot konung Christian I. Den blef under Erik XIV af Danskarne tagen och belägrades sedan af Svenskarne. Den återkom till Sverige genom Stettinska fördraget 1570. Kung Christian IV belägrade den 1612, då flere stormningar blefvo tappert tillbakaslagne af kommandanten Stråle. Men sedan besättningen sammansmält till 200 man, nödgades han dagtinga. Då sedermera i fredsslutet Sverige skulle återfå denna vigtiga fästning, nödgades riket erlägga den dryga Elfsborgs lösen, som utgjorde 10 tunnor guld och sammansköts af Sveriges inbyggare. Numera synas endast några grushögar på den plats, som fordom var så dyrbar.

KANALVÄGEN FRÅN STOCKHOLM TILL GÖTEBORG.

Om sommaren färdas kanske de fleste resande emellan Stockholm och Göteborg kanalvägen, såsom både den bekvämaste, den vackraste och den billigaste. De såkallade kanalfartygen lägga ut från Riddarholmen, der ångfartygshamnen är belägen. Kosan tages öfver Riddarfjärden, mellan Skinnarviksbergen och Kungsholmen. Från denna sida, Mälarsidan, erbjuder Stockholm den vackraste utsigt. Serafimerlazarettet, Kungsholms kyrka och Garnisonssjukhuset visa sig till höger, medan man lemnar Strömsborg och Norrebro bakom sig. Emellan Alsudden och Carlshäll, på Långholmen, nära tullen, lemnar man stadens område.

Nu visar sig Mariebergs artilleri-läroverk, med raketcorpsehs laboratorium uppfördt på höjden, till höger. På venster hand liggå flere af Stockholmsboernas prydliga landställen; Charlottenburg, Löfholmen, Katrineberg, Gröndal. Till höger Hessingen, Lilla och Stora. Ekensberg har fordom varit värdshus. Till venster Hägersten, ett herregods på en bergsböjd. Petersbergs värdshus Drottningholm visar blott en obetydlig skymt, då man, nära Kungshatt, vet det ögonblick man bör blicka ditåt. *Kungshatt* är egentligen en vacker egendom vid stranden af en ö, men man menar vanligen med detta namn en klippa, som reser sig tvärbrant ur vattnet, och öfverst på spetsen bär en minnesvärd, utgörande en hatt af jernblek på en stolpe. En tradition säger att en Svensk konung, förföljd af fiendernas öfvermakt, hellre än att gifva sig fången, med sin häst störtat sig utför Klippväggen, hvarvid han förlorat sin hatt, men af den starka springaren, som icke skadat sig i fallet, blifvit simmande buren öfver sundet. En annan berättelse vill veta, att Norrske konungen Olof Haraldssons hatt här blifvit afslagen af en Svensk soldat, och en tredje antager, att hatten blifvit uppsatt till minnesmärke efter kung Erik Väderhatt. Midtemot Kungshatt märkes: *Skärholmen*, bekant för Stockholmsboernas dit anställda lustresor; samt *Johannisdal*, ett välbyggt ställe vid stranden.

Estbröte eller Estaskär kallas en hög klippa, som höjer sig i sundet bredvid den vackra lägenheten *Johannisdal*. Vid Estbröte sägas Esterne hafva lidit ett stort nederlag, då de blefvo anfällne af den mördade Johan Knutsson Folkunges enka. Långt inuti en vik ser man *Wärby*, bekant för sin källa, hvarur vattnet lærer hemtas till kungliga hofvet. *Slagstad* och *Hallunda* sätesgårdar synas derefter på södra stranden, samt säteriet *Norsborg*, prydligt och rikt på fornlemningar. Det hette fordom *Hundhammar*. *Sturehof* framträder ännu mera smakfullt mellan parker och trädgårdar. En brant ö, *Kanaan*, bebodd af en bonde, skymmer utsigten genom *Bockholmssund*, till dess man passerat *Wellinge*, fordom tillhörigt Erik XIV:s informator *Beurreus*. Der ligger en qvarn och en kyrka, hvilken sednare likväl endast användes till magasin. Bortom det vackra *Bockholmssund* ligger *Käggeholm*, fordom tillhörigt den gamle riksmarsken *Lars Kagg*. Detta herresäte har en med ett litet torn försedd åbyggnad. Nu öppnar sig *Björkfjärden*. Man har till venster *Bockholmssätras* tegelbruk. Till höger visa sig på afstånd *Björkö*, *Kurö* och *Adelsö*. Man ansåg fordom *Björkö* vara detsamma som *Birca*, det i gamla historien ryktbara, och ville antaga att *Ansgarius* här uppträdt och först predikat christendom. Till följe af denna irrande tradition har man här upprest en min-

nesvärd öfver Ansgarius. Björkö är emellertid fullt af gamla grifthögar; en skansruin, stensättningar och andra märkvärdigheter för tjena här fornforskarens uppmärksamhet. Vid Bornhufvud, udde af Sörmlandslandet, böjer sig segelleden inåt Söderteljeviken. Här träffas Högtorp, Wiksberg med helsobrunn på venstra, och på högra sidan Kiholm, Lina med qvarn och såg, samt Ragnildsborg, herregårdar.

Södertelje stad, fordom med stapel. En kanal, som redan af Engelbrecht 1435 börjades, leder här ut till Saltsjön. En enda sluss är erforderlig i kanalen. Landsvägen leder öfver densamma på en svängbro, hvilken hvilar på en pelare. Den nuvarande kanalen blef färdig 1819. Denna kanal genomskär den lilla sjön Maren. Der landthöjden på ömse sidor är högst, är isynnerhet anblicken intressant. Vid Egelsta, der en vik af Östersjön möter, är staden Söderteljes hamn. Herrgården Hall. Bränninge jernbruk. Brandalsund, stort säteri.

Hörningsholm, ett urgammalt herresäte, som redan i hedenhös tros varit ett fylkiskungasäte. Traditionen förlägger hit konung Granmars bostad. Under Folkungaättens regering förekommer stället under namn af Sijmonsöö. Under Sturarnes tid härjades slottet af Danskarne. Det har då fått namn af Hörningsholm. Sten Sture den yngres son Svante, som var kung Gustaf I:s sväger, utvidgade och förskönade slottet. Hans moder, den ädla Christina Gyllenstjerna afled härstädes. Hans enka, grefvinnan Märtha, som för sitt stolta väsende kallades kung Märtha, bodde på stället. Hon upplefde här bedröfliga händelser. Härifrån bortförde Erik Stenbock fröken Malin Sture en vinterdag 1557. Här uppfostrades i sin barndom Svante Stures dotterson Johan Banér. Då gossen en dag lekte i ett fönster i tredje våningen, föll han utför på bergsklippan, hvarpå slottet var byggdt. Till allas förvåning upptogs han alldeles oskadd, och visste icke annat att berätta, än att trädgårdsmästaren skulle emottagit honom i sitt hvita förkläde; men en sådan hade icke varit närvarande. Då Gustaf Adolf sedermera hörde denna underbara räddning omtalas, förutsade han, att herr Johan var af Försynen ämnad till något stort. Då Stureätten utgått med fru Anna Margareta, som var gift med Johan Oxenstjerna, tillföll Hörningsholm Banérska och derefter Bondiska familjen. Under Rysarnes härjningståg omkring Svenska kusten 1719 blef Hörningsholm lagdt i aska. Men en ny byggnad, efter arkitekten Hårlemans ritning, uppfördes af landshöfdingen grefve Nils Bonde, som på medlet af 1700-talet var godsets egare. Detta gods utgöres af 52 hemman, förmedlade till 35. Hörningsholm är beläget på en ö,

Mörkön, hvilkens stränder och omgifningar äro klippiga och vilda, så att de erbjuda en särdeles romantisk anblick. Hela denna vackra skärgårdstrakt är rik på ålderdomsminnen af vikinganästen och grottor. Östersjön börjar alltmera visa sig emellan de skogbeväxta öarnas grupper. Man färdas genom sunden vid Bokö och Askö. Landsorts fyrbåk synes österut vid horisonten. Hartsö är märkligt för en rymlig grotta, om hvilken traditionen har åtskilligt att för- mäla, såsom att en jungfru der fördolt sig för en mäktig friare, som förföljt henne. Då man passerat Oxelö sund, visar sig en stor båk i hafsbyn: det är Härringe.

Nu kommer man, förbi Bråviken, på den öppna Östersjön. Skärgården i hafsbandet är ödslig och naken. Men anblicken af det vida hafvet gör ett mäktigt intryck på sinnet. Östgötaskären, som man nalkas, har icke heller ett inbjudande utseende. Men dessa öar, omgifna af vilda klippor, hafva dock ofta i det inre en ganska va- ker natur. De äro merändels bebodda af lotsar. Äfven här före- komma stenkummel och ålderdomslemningar. Skärgården blir allt tätare, öarne större. På Arkö står en båk. På Stångskär likaledes. Segelleden böjer sig inåt Slätbaken, en ansenlig vik af Östersjön.

Gottenvik, kopparverk, väl bebyggt, tillhör Possesläkten. Rönö, kyrka och kungsladugård. Fordom befästadt slott, tillhörigt Lin- köpings biskopar. Det blef förstört af Engelbrecht 1434. Biskop Brask anlade här ett saltkokeri. Johan III uppbyggde ett slott, som beboddes af drottning Gunnilla Bjelke och hennes son hertig Johan. Gustaf II Adolf lemnade det sedermera åt pfaltzgreffen Johan Ca- simir, hvilkens son, den orolige hertig Adolf Johan, fullbordade slottsbyggnaden. Genom Carl XI:s reduktion indrogs det till kro- nan, men förstördes 1719 af de härjande Ryssarna. Det har seder- mera icke blifvit med någon prakt återuppbyggt. Kåreholm, prydligt bebyggt, med stor trädgård. Arvidsbergs koppargruva, belägen om- kring 70 fot öfver hafvet, på ett åt alla sidor temligen brant berg. Gruvvan har bearbetats af ålder och dagöppningarne äro tvenne.

I mynningen af Slätbaken möter den vackra Eknön, hvars hemman lyder under Kåreholm. Innanför Eknön, der Slätbaken bildar ett smalt sund, ligger på en holme ruinen af Stegeborg, en af de vackraste ruiner i Sverige. Slottet fick sitt namn af Stegö, der en by eller gård var belägen, innan slottet på platsen uppför- des. Kung Birger hade här sin hofhållning. Då han flydde här- ifrån, hotad af sina bröder hertigarne Erik och Waldemar, qvar- lemnade han sin unge son såsom befälhafvare på borgen. Då den tappra riksmarsken Matths Kettilmundsson företog en sträng be- lägring, skickade Birger tvenne gånger en stark flotta till sin sons

undsättning, men båda flottorna blefvo tagna. Slutligen nödgades också prins Magnus, sedan alla förräder voro slut och en hungersnöd inträffade, dagtinga. Han uppgaf borgen mot vilkor af besättningsens frigifvande och att honom sjelf med ed lofvades säkerhet till lif och lemmar. Matths Kettilmundsson lät i grund förstöra fästet, och prinsen, sedan han i Stockholm hållits fången någon tid, blef halshuggen. Medan orten låg öde, gafs den, under namn af Skäldovik (den ligger i Skällviks församling), 1338, åt biskop Carolus (Bonde eller Bååt) i Linköping, hvilken derefter lät uppföra ett stenhus. Sedermera blef det åter taget till kronan och starkt befästadt. Under unionskonungarna beboddes det af utländska höfvidsmän. Johan Wale uppgaf det åt Engelbrecht 1434, och denne öfverlät det åt biskop Knut Bosson. Då konung Erik följande året ditsatte en Dansk fogde, måste Engelbrecht uppmana Östgötarne att belägra och återtaga det. Carl Knutsson Bonde erhöill det i förläning. Sedan han blifvit konung, öfverlät han det åt sin svåger Nils Stensson Natt och Dag, men denne förrådde det åt konung Erik. Carl Knutsson tågade dit, och uppmanade sin svåger att möta sig och med godo återlemna slottet. Ehuru erkebiskop Nicolaus Ragwaldi och Biskop Thomas från Strengnäs sökte att öfvertala Nils Stensson, afslog han med förakt och stolthet förlikningsanbudet. Då begyntes belägringen. Under densamma förstod Nils Stensson, som låtsade vilja dagtinga, bereda sig tillfälle att undkomma till Gottland, derifrån besättningen erhöill förstärkning. Nu företogs belägringen allvarsammare, och Carl Knutsson uppehöll sig sjelf, i ett lysande läger, utanför borgen. Hans gemål och flere andra förnåma fruntimmer infunno sig der. Man hade på slottet märkt, att Carl dagligen begaf sig öfver en väg för att besöka vakterna. Denna väg låg inom skotthåll från fästningen, och skyttemästaren Rodenberg begagnade denna omständighet, för att rikta 14 kanoner mot vägen, der Carl skulle rida fram. Men då skotten icke ville brinna, förblef Carl oskadd och fortsatte sin ridt. Belägringen räckte åtta veckor, och slutades med den öfverenskommelse att slottet, såframt det icke inom viss tid erhöill undsättning, skulle uppgifvas. Konung Erik anlände likväl dit personligen, sedan belägringen sålunda blifvit uppbäfvien. En tid här-efter synes slottet åter hafva tillhört biskoparna af Linköping. Men det lades snart åter under kronan, och efter Carl Knutssons död förlänades det åt Sten Stures svåger Ivar Axelsson Tott. Denne förrådde det och kallades af Rikets Ständer att stånda till ansvar. Riksföreståndaren med några rådsherrar besökte Stegeborg, men bemöttes så, att de voro glada att hafva undkommit med lifvet. Nu

följde åter en belägring, hvarefter slottet uppgafs. Under Gustaf Wasas befrielsekrig belägrades slottet af Arvid Westgöte i spetsen för Östgötarne. Den tappra amiralen Severin Norrby kom med en flotta till de belägrades undsättning, men blef af Svenskarne tillbakadrifven med sådan häftighet, att han sjelf var nära att blifva fången. Men han återkom sedermera med en ännu starkare flotta, utan att veta, att slottet undertiden blifvit intaget af Svenskarne. Dessa försökte då en krigslist. De gjorde först motstånd vid Ettersund, der de på Eknön anlaggt en skans, efter hvilken ännu lemningar finnas. Norrby slog sig likväl igenom och närmade sig slottet. Men då en båt afsändes till fästningen, blef den af en oförsigtig skytt så emottagen, att den vände om och Norrby blef underrättad om att Svenskarne innehade Stegeborg. Nu nödgades han slå sig ut tillbaka genom Ettersund, hvarvid han led en stor förlust. Gustaf I lät här uppföra ett praktfullt slott och befann sig här, då hans mest älskade gemål Margareta födde honom hans äldsta son Johan. Då Svante Sture här var befälhafvare, belägrades slottet af Dackens anhängare, öfver hvilka Svante vann åtskilliga fördelar. Hertig Carl af Södermanland tog det 1568 af konung Eriks folk. Det anslogs af ständerna åt drottning Catharina Stenbock. Prinsessan Anna, Johan III:s dotter, bodde sedermera härstädes och firade här det så kallade onsdagsbrölloppet, då Johan Gyllenstjerna och Sigrid Brahe, tvärtemot släktingarnes önskan, blefvo vigda. Under striderna mellan Sigismund och hertig Carl, 1597, trodde den sednare att en mängd dyrbarheter här voro förvarade, och for hit att ransaka slottet. Prinsessan var då frånvarande hos sin stjufmoder drottning Gunnila, som låg på sin sotsäng på Bråborgs slott. Johan Gyllenstjerna låg sjuk, men räddade sig med flykten. Hertigen lät bortföra en kista med handlingar, det enda som han med skäl kunde anse misstänkt. Följande året anlände Sigismund med sin polska flotta, landsatte sin här och höll en strid med hertigen. Hertig Carl var nära att här se sin undergång, men Sigismunds mildhet förskonade honom, ehuru denna skonsamhet sedan kostade Sigismund den Svenska kronan. Slottet blef, sedan Carl vunnit riket, förlänadt åt hertig Johan. Efter hans död förlänades det åt pfalzgreffen Johan Casimir, såsom pant för hans brudskatt. Hans son Adolf Johan, som här föddes, och sedan erhöill slottet, förskönade det betydligt. Det indrogs till kronan genom Carl XI:s reduction, 1689. Småningom lemnades det att förfalla, tills Fredrik I befallte dess nedrifning, för att begagna materialierne dels till Stockholms slott, dels till ett magasin i Norrköping. Så förföll det helt och hållet till en ruin. Sjelfva egendomen Stegeborg har

af kronan blifvit försåld, och tillhör nu-Schwerinska familjen. Godset är väl bebyggt, på något afstånd från slottsruinen, har vidlyftig trädgård och tegelbruk.

Mogata och Å kyrkor äro belägna på hvar sin sida om Slätbaken. Husby och Lundby äro säterier, väl belägna och bebyggda.

Göta kanals mynning är belägen vid Mem, ett gammalt herresäte, bland hvars fordna egare nämnes Erik XIV:s amiral Jacob Bagge. Ett rum, som kallas hans kammare, är bibehållet. Gården heter egentligen Möhem. Flere konungar hafva besökt den och uppehållit sig härstädes. Hertig Carl underhöll härifrån underhandlingar med konung Sigismund, som vistades på Stegeborg. Vid detta tillfälle undkom Carl Carlsson Gyllenhjelm förklädd ur fångenskapen i Stockholm och infann sig i Mem. Egendomen tillhör för närvarande öfverste-kammarjunkaren grefve von Saltza.

Göta kanal har sedan början af 1500-talet varit påtänkt. Biskop Brask i Linköping erhöil på ett möte i Södertelje 1516 Ständernas samtycke att göra en segelled förbi Nor emellan Wetteren och Östersjön. Han lät begynna gräfningen, men tidens oroliga hvalfningar tillintetgjorde förslaget. Vid 1526 års riksdag förehade biskopen detta ämne ånyo, men då han sjelf ett par år derefter lemnade riket, afstannade företaget. På flere riksdagar under 1700-talet var saken ånyo under öfverläggning. Men det var grefve Balzar Bogislaus von Platen förbehållet att sätta sig i spetsen för verkställigheten af den stora planen, hvilken han också utarbetat. Han utgaf 1806 en skrift "om kanaler i Sverige, med särskildt afseende å Wenerns sammanbindande med Östersjön". Just då Finska kriget 1808 tog sin början, erhöil v. Platen konungens instruktion för de preliminära undersökningarna. Han kallade till sin hjälp den engelske mekanikern Thomas Telford, och desse herrar, med biträde af några unga Svenska officerare, verkställde afvägningen och undersökningen af kanallinien. Ständerna lemnade 1809 sitt bifall och ett bolag bildade sig, hvilket erhöil privilegium. Företaget begynte med så lofvande auspiciër, att under den tid af 8 dagar, som var bestämd för aktieteckningen, en summa af 3,148,600 R:dr blef tecknad. En direktion valdes, i hvilken v. Platen blef ordförande. Emedan förslagerne både till kostnad och tid befunnos ofantligt understiga verkliga behöfvet, rönste saken snart lika mycket motstånd, som förut bifall, och det blef v. Platens lott att vid riksdagarne från missnöjda och mäktiga motståndare kämpa sig till hvarje tum jord, hvarje riksdaler penningar, som det stora verket kräfde. Han började kanal-arbetena på så många ställen på en gång, att det icke lät sig göra att lemna arbetet halft. Och

så lyckades han att genomdrifva utförandet ehuru han icke upplefde dess sista fullbordan. Göta kanal har kostat enskildas medel 4,052,904 R:dr, och statens bidrag 5,075,479 R:dr, tillsammans 9 128,383 R:dr B:co. Af denna summa har till byggnadskostnad blifvit användt ett belopp af 8,924,000 R:dr, till fastigheter och inventarier 119,650 R:dr, samt till Motala verkstads anläggning 84,733 R:dr. Kanal-området upptager en jordrymd af 674 tunnland åker, 917 tunnland äng och 367½ tunnland skog, tillsammans 1958½ tunnland.

Den första slussen af Göta kanal är belägen vid Mem. En marmorskifva med inskription: "om Herren icke bygger huset, så arbeta de föfångt, som derpå bygga," är infattad i slussen. Här är en stor bassin, magaziner och lastageplats. Kanalen följer en å till Söderköping, och har dess anläggning här genom den sumpiga trakten mött stora svårigheter. Icke långt från kanalen ligger Liljesta, ett Bjelkegods, der drottning Gunnila Bjelke föddes. Wiggeby och Eggby herrgårdar.

Söderköping, i sednare tider förnämligast omtalad för sina bad- och vattenkur-anstalter, är en ganska gammal stad. Den har fordom varit ett vikingabol. Magnus Ladulås och Birger I blefvo här krönta. Icke mindre än 13 riksdagar, de flesta under Sveriges medeltid, hafva här blifvit hållna. I fornda tider funnos här en mängd kyrkor och kloster. S:t Lars kyrka är nu stadskyrka, altartafeln är af Hörberg. Biskop Brask hade här Sveriges första boktryckeri och pappersbruk, men det förra upphörde på kung Gustafs befallning, emedan der trycktes skrifter emot Lutherska läran; och det sednare flyttades samtidigt till Tannefors qvarnby, i grannskapet af Linköping. Carl IX hade här ett mynthus. Drothems församlings kyrka ligger inom stadens område. Den bekanta hel-sobrunnen i Söderköping heter S:t Ragnhilds källa.

Gentemot staden Söderköping ligger Ramunders häll, ett högt berg, med lemningar af en forntida borgmur. Vid Klefva by finnes en reparationsdocka. Mariehofs herrgård. Carlsborgs kanal-station, der 8 slussar möta. De räcka till Wenneberga, der en bro går öfver kanalen. Vid Klämman leder kanalen emellan tvenne berg, hvaraf stället erhållit sitt namn. Husby kyrka. Kanalen går igenom

Sjön Asplången. Prydliga herresäten på stränderna. Lundsbo på norra, Minsjö på södra stranden. Hulta blef af Göta kanalbolaget på listtid gifvet åt öfvermekanikus vid kanalen G. Lagerheim och hans enka. Vid denna egendom vidtager ånyo kanalen och leder till sjön Roxen Skörtinge. Skärkinds kyrka, nybyggd och en af de vackraste landskyrkor i riket. Tvenne altartaflor, den ena af Hörberg. Norsholm (se sid. 11).

Roxens norra strand är bergig och skogbeklädd. På densamma ligga herrgårdarna Runstorp och Grensholm, det sednare ett gammalt frälsegods, fordom tillhörigt Magnus Gren, som är bekant för sin äfventyrliga och förrådiska lefnad under unionstiden. Ruiner efter gamla slottsbyggnaden finnas i den så kallade slottshagen. Stjernarp, ruiner af ett slott, uppbygdt 1654 af grefve Robert Douglas, fältmarskalk. Slottet var 4 våningar, men nedbrann 1789. Egendomen har i sednare tider blifvit styckad. Flämma. Södra stranden af Roxen är mera omvexlande och består till en stor del af fruktbara åker- och ängs-fält. Här ligga Ulbersta säteri, Lillkyrka, Frö och Grimsta herrgårdar, Skrukeby kyrka, Förråds fideicommiss tillhörigt Bjelkesläkten, med betydligt bibliothek, Hargs kyrka, Idingsta säteri, Tuua och Näsby säterier; Törnevalla nya kyrka på något afstånd. Linköpings stöd (se sid. 12). Kaga, gammal kyrka. Kungsbro, vid Motala ströms utlopp i sjön Roxen, fordom tillhörigt Linköpings-biskoparna och bebygdt af Henricus Tidemanni. Sedan det blifvit indraget till kronan förlänades det åt åtskilliga män. Gustaf I:s son prins Magnus bodde här en längre tid. Det har numera blifvit brigadgenerals-boställe. Har skral åbyggnad, men goda och vidsträckta åkerfält.

Vid Berg, egentligen en gästgifvaregård, utfaller kanalen i Roxen. Här är det största slusställe på hela kanallinien. Slussarna emellan Roxen och Boren äro 15, och 7 af dessa äro sammanbyggda vid den högra stranden. En bassin är anlagd ofvanför dessa och nedanför vid sjön en kostbar hamn, med murar af buggen sten. Här är lastageplats. Wreta klostets kyrka ligger omkring 500 alnar i söder från Berg. I denna gamla och märkvärdiga kyrka ligga begrafne åtskilliga konungar och furstar med gemåler: Inge, Ragwald Knaphöfde, Magnus Nilsson, Suno Sik, Waldemar Birgersson, Inges gemål drottning Helena, Ingeborg Swerkersdotter, Johan III:s svärmoder Anna Lejonhufvud m. fl. Ett särskildt grafchor tillhör grefliga släkten Douglas. Biskop Wallqvist, som dog under 1800 års riksdag i Norrköping, är här begrafven. Brunby egendom, prydligt bebyggd af erkebiskop Lindblom. Vid Malfors, en bassin. Skarpåsens mamorbrott Jabobslunds jernbruk, tegelbruk, qvarnar. Ljungs säteri, stort och praktfullt, med park, trädgårdar, bibliothek. Har tillhört familjen Fersen. Ljungs kyrka har altartafla af Hörberg. I Fersiska grafven härstädes hvilar den vid upploppet i Stockholm 1810 mördade riksmarskalken Axel v. Fersen. Råby qvarnar vid Motala-elf. Sjöbacka och Säby lyda under Ljung. Vid Kungs Norrby sjö, som ligger djupare än kanalens yta, ligger Ruda och Hassla egendomar särdeles vackert. Kungs Norrby, for-

dom kungsgård, har åt många innehafvare, hvaribland Johan Banér, varit upplåtet. Det är nu öfverstlöjtnants-boställe. Brunneby kyrka, öfvergifven; den begagnas nu till magasin för Brunneby herrgård. Josephina-kyrkan, nybyggd för Klockrike och Brunneby till en sammanslagen församling. Klockrike gamla kyrka är rifven. Husbyfjöl's gästgifvaregård, utmärkt för sitt natursköna läge. Utbygten är isynnerhet skön från det närbelägna Jotaberget.

Sjön Boren är omgifven af vackra och väl bebyggda stränder. På norra stranden Hälla säteri, Krigsbergs kyrka, Carlshult. På den södra Österskogs säteri, Ekbyborna kyrka, med Hogenskild Bjelkes grafchor, minnen efter S:t Brita; Ulfåsa, praktfullt bebyggt herresäte. Det tillhörde fordom Folkungasläkten. Magnus Månesköld var dess egare. Birger Jarls broder lagman Bengt bodde här med sin vackra husfru Sigrid den fagra, och det var just på Ulfåsa, som Jarlen gjorde ett hotande besök, för att förmå brodern att afstå från detta äktenskap, ehuru Sigrid med sin skönhet blidkade hans vrede. Den heliga Brigita och hennes man Ulf Gudmarsson bodde härstädes. På S:t Britas näs synas lemningar efter murar, och man antager att sätesbyggningen förr varit der anlagd. Riksrådet A. J. von Höpken förskönade egendomen mycket, och gjorde den till fideikommiss. Ett stort bibliothek. Trädgård, park, en allé en tredjedelsmil lång. Ask kyrka, af hög ålder, har fordom varit förfallen, så att träd vext på murarna, innan hon i sednare tider reparerades.

Boreåshults slussar, fem till antalet, äro sammanbyggda. Vid kanalens mynning i Boren är en hamn anlagd. Ur klippan springer en källa, afledt genom ett kopparrör: den kallas Prinsens källa. Kanalen ofvanför slussarna innehåller en bassin och en docka. Den leder förbi Motala mekaniska verkstad. Denna anlades egentligen för kanalens behof, och början dermed skedde, under ledning af Engelska verkmästaren Fraser 1822. Anläggningen har blifvit af mycken vigt icke blott för det särskilda ändamålet, förfärdigandet af slussportar och maschinerier till kanalens behof, utan för hela Svenska jernhandteringen. Här hafva ångmaschiner och andra större arbeten blifvit förfärdigade, och sjelfva verkstaden, som är anlagd i stor skala, är ett mönster för en sådan fabriks anläggning. Utom verkstäder, smedjor, blåsverk, hamrar, modellbod o. s. v. finnas boställen för tjenstemän och arbetare, äfvensom för läkare. Anläggningen har kostat mer än en half million, men verkstaden såldes 1840 åt ett bolag för 200,000 R:dr. Verkstadens tillverkningsvärde 1842 utgjorde 256,610 R:dr B:co.

Kanalens grundläggare, grefve Platen, har sitt grafställe på

andra sidan om kanalen. Det är en enkel, med jernstaket och planterade popplar omgifven vård, hvilkens enkla inskrift endast innehåller grefvens namn.

Charlottenburgs säteri. Motala köping anlades 1823, vid Wårviken, i hvilken kanalen har sitt utlopp i Wettern. Der finnes skeppsvarf, en väl anlagd hamn, postkontor, apotbek. Här är kanalverkets archiv, upplagsmagazin samt jern- och metallväg. En särskild byggnad är uppförd för direktionen, att begagnas vid dess sammanträden. Bispmotala kungsgård ligger på norra stranden af Wårviken. Medhamra sätesgård ligger vid Wettern söder om Wårvikens mynning i denna sjö.

Wettern sträcker sig, med ett arealinnehåll af 17 kvadratmil, i en längd af tolf och bredd af tre mil, emellan norr och söder. Den vackra sjön omgifves af fyra landskaper, nemligen Nerike, Östergötland, Småland och Westergötland. Få äro de öar, som afbryta den jemna vattenytans vågrörelse. Wisingsö är den största, och synes, då man far tvärtöfver sjön, såsom en blå dimma söderut. På denna låga ö hafva likväl fordom Svenska konungar haft sitt residens. Ön är derföre märkvärdig för sina fornmanen. Den mest lysande perioden för Wisingsö inföll likväl då det utgjorde Brahefamiljens grefskap. Då pryddes det icke blott af ett lysande slott, utan af ett läroverk, ett gymnasium, hvaraf nu, sedan de rika donationerna blifvit dragna åt andra håll, endast återstår en folkskola. En annan ö, eller rättare klippa i Wettern är Jungfrun. Den kallas också Fagerön, och traditionen berättat om densamma underbara sagor. Utmärkt är denna klippholme för de många hägringar och luftspel, som blifvit sedda omkring densamma. Mot norra ändan af Wettern ligga några små skär eller öar. Wetterns vatten är ovanligt klart och derföre lätt och rörligt. Det är också djupt, så att det söder om Wisingsö utgör icke mindre än 420 fot. Helt hastigt kan denna vattenspegel, från fullkomligt lugn uppröras till en vild stormig rörelse, så att Wettern länge varit ansedd såsom ett ganska vådligt farvatten. Många naturmärkvärdigheter af strömdrag, hvirflar och vattensprång utmärka också denna sjö. Man har trott sig finna mycken likhet mellan densamma och Bodensjön, ja, till och med Svarta hafvet, och i anledning deraf hafva sagor uppkommit om underjordisk förbindelse med dessa sjöar. Man beräknar att icke mindre än 90 vattendrag infalla i Wettern, som deremot endast eger ett enda utlopp, genom Motala elf. Wetterns yta är belägen 297 fot öfver Östersjöns.

Sedan man från Motala öfverfarit Wettern, anländer man till Sveriges förnämsta fästning Carlsborg. Den har utgjort ett före-

mål för både förundran och beundran. Man har förundrat sig deröfver att den blifvit anlagd på ett ställe, dit man hoppas att ingen fiende någonsin skall tränga, och man har beundrat den storartade plan, efter hvilken den utföres. I sjelfva verket är anläggningen af denna fästning lika klokt beräknad för behofvet, som ypperligt utförd, så att den också blifvit ryktbar i hela Europa, såsom ett storverk. Utom det ändamålet, att bilda en depot för Sveriges militärförråder, en tillflykt för rikets bank och angelägnaste handlingar, i händelse af krig, är Carlsborgs fästning ämnad att utgöra ett samlingsställe, der en armé kan samlas och bildas. Den skulle derföre kunna rymma nästan hela Svenska krigsmakten till lands. Meningen med densamma är att afskräcka en fiende från att nalkas, och den är derföre afsedd att blifva så stark, att den icke kan intagas genom någon belägring.

Carlsborgs fästning ligger på den i Wetttern utskjutande udden Wanäs, och följer mot sjösidan formen af dess strand. Hufvudbefästningen består af en kolossal jordvall, uppförd af sand och besädd med qvickrot, så att den derigenom vunnit fasthet och sammanhang. Den gröna gräsmattan ger derföre vallen ett eget angenämt utseende. Utanför denna vall uppföres en stenmur, med gluggar för handgevärs-eld. Det är på trenne sidor, som fästningen på detta sätt är vänd mot sjön. Den fjerde eller landssidan är försedd med ett långt mera sammansatt och konstrikt försvar. Flerdubbla verk, bland hvilka åtskilliga afskiljda (t. ex. ett på 2000 alnars afstånd vid Rödesund), bilda ett öfvervinnerligt försvar. Framför portarna, eller som de här kallas, porternerne, äro uppförde så kallade tamburer, mångkantiga byggnader af huggen sten, försedda med kanon- och gevärs-gluggar. Arealen inom vallarna utgör emellan 83 och 84 tunnland. De byggnader, som hittills blifvit inom fästningen uppförda, äro ännu till största delen blott provisionela.

Genom Rödesund hänger Wetttern tillsammans med Bottensjön. Men segelleden har blifvit ledd genom en kanal öfver den ena af sundets uddar. Innan man anländer till kanalen, färdas man förbi Lindö och Pjukö, der en hamn blifvit anlagd. På Lindö ligger fästningens kruthus. Från den kala och sandiga trakt, som omgifver fästningen, kommer man till de bergiga stränderna af Bottensjön, vid hvars sida Waberget, som gifvit namn åt Wanäs, är beläget. Detta berg är ansenligt och dess väldiga klippmassa gör ett eget intryck.

Vid norra ändan af Bottensjön ligger Forsviks jernhruk, med hamrar, qvarn och såg. Sjelfva säteriet visar sig midt emot bruket, skiljdt derifrån förmedelst en smal vik. Här är en sluss och

lastageplats. Nu kommer man in på sjön Wiken. Denna sjö är den högsta punkt af hela kanalen, och på dess vattentillgång beror kanalens segelbarhet. Segelleden kröker sig efter sjöns form; men för att lätta den, isynnerhet för seglande fartyg, har landtudden Spetsnäset blifvit genomsprängd. Der kanalen, såsom vid Spetsnäset eller Edet, såsom det äfven kallas, går igenom ett berg, ser sjelfva arbetet isynnerhet märkvärdigt ut. Sjön Wikens stränder äro bergiga och skogrika. De hafva en vild karaktär. Endast få herrgårdar synas, såsom Mornäs på södra stranden. På den norra ligger Sätra eller Fredriksfors bruk. Sätra ligger vid en å, genom hvilken den stora insjön Unden har sitt utlopp i Wiken. Unden är en djup och stor sjö 86 fot högre belägen än Wiken. Sjelfva Wiken är 11 fot högre än Wettern, således 308 fot öfver Östersjön. Wiken har förorsakat stora svårigheter för kanal-anläggningen, genom sin klippiga och ojemna botten, så att vidlyftiga och kostsamma sprängningar och rensningar måst företagas. Emellan några skär hafva dragvägar blifvit anlagda, så att seglande fartyg i brist af vind kunna framföras förmedelst dragare. Halnatorp, ett säteri nära Halna kyrka, med en derunder lydande lastageplats Stenstaden. Boda, ett militär-boställe. Ryholms säteri och Beatebergs kyrka på södra stranden.

Vid Tätorp går kanalen ut ur Wiken. Den sträcker sig nu oafbrutet genom land ända till Wenern. Denna sträcka utgör omkring $3\frac{1}{2}$ mil, och på denna längd utgör lutningen 163 fot, hvilket antal fot Wenern ligger djupare än Wiken. Här är kanalen på sina ställen sprängd genom berg. Vid Wassbacken är en kanalstation med bassin, magaziner, lastageplats. Ett postkontor finnes äfvenledes. Fimmersta herregård, väl bebyggd. Fägeds kyrka, prydlig, i götisk stil, på något afstånd från kanalen. Jonsboda med bassin och lastageplats. Björkängs kyrka. Utsigterna öfver skog och slätter äro omvexlande till Højstorp, bassin, lastageplats. Här möta flere slussar, genom hvilka man nedkommer till den lägre Westgötaslätten, som visar sig lågländ och numera fruktbar, sedan den så kallade Fredsbergs mosse blifvit odlad. Fredsbergs kyrka på en hög plan. Utmed kanalen löper Lyresta-ån, vid hvilken Norrqvarn är anlagd. Här är en stor aqueduct och 2:ne slussar med 20 fots sänkning. Det är Torfvedsbäcken, som ledes under kanalen genom fyra hvalf. Emedan trakten här är låg, har kanalen blifvit anlagd på en upphöjd bädd. Den naturliga marken ligger 8 fot under kanalens botten. Lyresta med bassin och lastageplats. Lyresta kyrka. Kanalsträckan från Lyresta till Sjötorp är utmärkt af naturskönhet. Berg och skog synas på båda sidor. Sjötorp har en utmärkt vac-

ker belägenhet, som icke gifver vika för den vid Motala. En stor bassin, som kan rymma 50 större fartyg. Lastageplats med magasin och reparationsdocka. En hamn med i sjön utlöpande långa jettéer. Här slutar Westgöta-linien, då man från Stockholm reser kanalvägen, och man inkommer på

Wenern, den tredje i storleken af Europas insjöar. Dess vidd utgör 50 kvadratmil. Wenern är 145 fot högre än Westerhafvet. Dess största djup utgör dock icke så mycket som Wetterns: det är endast 359 fot (norr om Lurön). Wenern är rik på öar och holmar, hvaribland några ganska betydliga. Thorsö och Källandsö innehålla hela kyrksocknar. Man räknar att i Wenern infalla 24 särskilda vattendrag, bland hvilka några ganska betydliga, medan Weners enda utlopp är genom Götaelf. Trenne landskaper, Westergötland, Wermland och Dölsland omgifva sjön. Wenern är fiskrik och i den finnas åtskilliga eljest sällsynta fiskslag.

Segelleden från Sjötorp går förbi Thorsö och Brommö, hvilka öar tillsammans utgöra ett pastorat med tvenne kyrkor. Stränderna af dessa öar äro skogbetäckta och vilda, men erbjuda ganska natursköna utsigter. Brommö glasbruk ligger vid sundet mellan öarna, der segelleden framgår.

Midtuti Wenern ligga tvenne ö-grupper, Djurö och Lurö. Den sednare var under Medeltiden försedd med ett nunnekloster, efter hvilket ännu en lemning finnes öfrig. Dessa ö-grupper synas endast på afstånd, då man färdas till Göteborg, utan att anlöpa Carlstad. Man ser deremot på närmare håll Kinnekulle, Westergötlands vackraste berg, och i sednare tider hafva kanal-fartygen börjat att lägga till vid Hellekis, just vid foten af berget.

Kinnekulle höjer sig, med behaglig rundning, öfver slätten till 936 fot öfver hafvet, 791 öfver Weners yta. Berget är fruktbart och bebodt ända upp till toppen. Icke mindre än fem kyrksocknar äro belägna på Kinnekulle. Sjelfva berget bildas af lager af olika stenart, utbredda öfver hvarandra. Det understa laget utgöres af sandsten. Deröfver hvilat ett lager af alunskiffer, rikt på petrifikater, hvaribland kolossala antidiluvianska snäckor m. m. Öfvanpå detta lager hvilat ett annat af kalksten, derofvan ett af lerskiffer, och öfversta lagret utgöres af trapp. Dessa lager bilda afsatser på berget. Alunbruk och kalkugnar finnas på bergets sidor. Vegetationen är yppig, nästan sydländsk, så att träd, som eljest icke trifvas så nordligt, likväl froda sig på Kinnekulle. Vid Hellekis, ett gammalt Posse-gods, nu mera tillhörigt Kammarherren Ramsay, är en vidsträckt djurgård. Icke långt derifrån, på Råbecks egor, ligger Mörkekleks grotta, ryktbar såsom en skön natur-

märkvärdighet. Toppen af Kinnekulle, der Kullatorpet är beläget, erbjuder de vidsträcktaste utsigter öfver Wenern och den med kyrkor och herregårdar besådda Westgöta-slätten. På södra sidan af berget ligger det i Svenska häfderna bekanta Husaby, der Olof Skötkonung säges blifvit döpt, uti S:t Sigfrids källa.

På Källandsö, fordom kalladt Qvaldingsö, blef Leckö slott anlagdt af Skara-biskopen Brynolf, och årtalet för anläggningen uppgifves 1298. Biskoparna i Skara besutto och förskönade det, tills Gustaf I reducerade det under kronan. Det förlänades sedermera åt utmärkte män. Grefve Svante Sture, hertig Johan, nämnas såsom dess innehafvare. Det förlänades såsom grefskåp åt Jacob Pontusson De la Gardie, och beboddes af hans son rikskansleren Magnus Gabriel De la Gardie, som påbyggde och förskönade det. Carl XI indrog det åter till kronan från De la Gardiska huset, ehuru grefvinnan var hans egen fæster. Riksråderna Hiärne och Carl Gustaf Tessin vistades härstädes. Den sednare arrenderade Leckö. Kungsgården lemnades 1810, under namn af Siikajoki, såsom en nationalbelöning åt general Adlercreutz för hans bedrifter i Finska kriget och vid Gustaf Adolfs dethronisation. Sjelfva slottet skulle underhållas af kronan, men derifrån bortfördes taforna till Gripsholm, och de möbler, som funnos, försåldes. Numera står således det åldriga slottet öde.

Segelleden förer genom en klippfull skärgård norrom Källandsö. På ett långt utskjutande lågt näs ligger Hindens eller Hinna båk. Kusten af Dalsland möter från östra sidan. På densamma ligger ruinen af Dalaborg, ett fäste, som under Engelbrechts tid förstördes. De märkvärdiga bergen, Halle- och Hunneberg, visa sig söder-ut. En utskjutande udde, Wenersnäs, förbifares. På denna udde, som bildar en egen församling, ligger säteriet Wenersnäs och det af Amiral Platen bebodda Frugården.

Hallebergs branta sidor äro märkvärdiga. De likna till sin inre bildning, Kinnekulles, ehuru de stupa oftast alldeles tvärbrant i sjön. Göta elf tager, helt nära intill berget, sin upprinnelse. Segelleden riktas mot sjön Wassbotten, vid hvilken Wenersborg ligger på en i Wenern utskjutande udde.

Wenersborg har, efter en eldsvåda år 1834, blifvit reguliert uppbyggd. Staden är säte för landshöfdingen öfver Elfsborgs, numera Wenersborgs län. Invånarnes antal 2,600. I drottning Christinas tid blef staden först härstädes anlagd, en half mil från en gammal stad, som kallades *Breme*. Wenersborg byggdes på dåvarande säteriet Hufvudnäs egor af Brettes invånare, som hitflyttade. Staden blef derefter af Norrmännen intagen och förstörd, först, 2:ne

är efter anläggningen, och sedan under Carl XI:s tid. Den innehades, utan att förstöras, några dagar af Norrmännen under Gustaf III:s krig. En 1000 alnar lång stenbro, anlagd öfver Wassbotten, försedd med vindbro närmast staden, leder till Dalsland. Österut från staden leder Ronnumsbro öfver Göta elf, just der ett vackert vattenfall bildat sig.

Från Bottensjön, vid hvars stränder synas ett par vackra landställen, Nabbensberg och Halfvarsberg, leder Carls graf en omväg förbi de häftiga forssar och vattenfall, som bildas af Göta elf närmast dess början.

Carls graf anlades redan af Carl IX. Nejden är bergig och skogbevext, men just der kanalen löper ut i Göta elf, öppnar sig en skön utsigt öfver en slätt, som sträcker sig ända till foten af Halle- och Hunneberg. Hult, ett säteri, beläget på en höjd. Edsborg, på en holme i elfven, ruin efter en forntida borg, der Westgöta konungar i hedenhös haft sitt säte. Stallbacka på vestra sidan af elfven, har sitt namn af kungsgårdens stall. Stallbacka kanal leder förbi de forssar, som ligga i elfven vid Stallbacka. Från denna kanal följer segelleden elfven förbi åtskilliga holmar och öar, tills den nåkas Trollhättans ryktbara vattenfall.

Redan i hedenhös var Trollhättan bekant. Sagan berättar att bredvid densamma Starkotter Aludräng och Hergrim halftroll höllo envige om den sköna Ogn Alfafoster. Hon var Starkotters brud, men Hergrim bortförde henne och tog henne till äkta. Då Starkotter segrade i enviget, blef Ogn, som fattat kärlek till Hergrim, försvifad och störtade sig utföre fallet, så att hon omkom. Namnet Trollhättan betyder trollens hatt eller hätta.

Trollhättefallen utgöra tillsammans 112 fot, men de äro fördelade i flere afsatser. Först komma Gullöffallen, der Göta elfs vattenmassa, sammanträngd mellan de nakna bergstränderna, delad i tvenne armar af en klippa, störtar utför en brant stupa. Det våldsamaste och djupaste af fallen är det följande, som heter Toppöfallet. Afståndet mellan Toppön och strandens bergvägg utgör omkring 30 alnar. Här var fordom, öfver en håla, en bergsklippa, som hette Skräddareklinten. Traditionen berättade att en skräddare, som varit dömd till döden, sökt att rädda sitt lif derigenom, att han erbjudit sig att, sittande på den svindlande klinten, bland svallet sy en klädning färdig. Han hade fullbordat arbetet, då han blef så glad att han i yrseln föll i forssens djup. Klippan nedstörtade 1755. Efter Toppöfallet följer Stampeströmsfallet. Bredvid detta fall är Polhemsslussen, der vattnet störtar utför en bergvägg af 64 fots höjd. Här finnes en grotta, en fördjupning i ber-

get, som blifvit fulltecknad af besökandes namn. Nedanför Stampeströmsfallet synes elfven liksom vilja hemta sig några ögonblick. Den utvidgar sig och bildar ett lugnvatten, som kallas Højoms varp. Men snart draga sig bergstränderna åter närmare tillsammans och bilda de trenne tätt på hvarandra följande Helvetesfallen. Nedanför dessa är åter en utvidgning, som kallas Olidehålan. Det sista af Trollhättefallen är Flottbergsströmmen. Samtliga dessa fall intaga i Göta elf en längd af 2500 alnar. Vid Helvetesfallen är elfven endast 80 alnar bred.

För att komma förbi dessa märkvärdiga fall, har man ledt en kanal på sidan om dem. Den går först till en sjö, som kallas Åkers sjö. Genom slussar, sprängda i berget, sänkas derefter fartygen småningom till en bassin, som heter Åkers Wass, och ur denna genom andra slussar ut i elfven nedanför fallen.

Behofvet af en kanal vid Trollhättan insågs redan vid Gustaf I:s tid. Derom öfverlades under Christinas. Men det var Carl XII, som lät gripa verket an. Polhem började det och anlade en sluss i Carls graf. Men arbetet afbröts genom konungens död. År 1747 företogs kanalverket åter under grefvarne Tessins och Ekeblads styrelse. Den 86-årige Polhem uppgjorde planen, den gillades och sattes i verkställighet. Den var djerf och snillrik, såsom alla Polhems mekaniska skapelser. Men då efter femårigt arbete en dam just var uppförd vid Flottbergsströmmen, blef alltsammans förstördt derigenom, att, oaktadt strängt förbud, flere hundrade tolfter bräder blifvit släppta i elfven och rusade utför fallen emot dammen. Man vet icke genom hvilken nidingsåtgärd olyckan åstadkoms, men 9 personer förlorade lifvet och många skadades vid tillfället, det fleråriga arbetet tillintetgjordes och hela verket afstannade.

Man höll nu en längre tid öfverläggningar, utan att komma till något afgörande, förrän mot slutet af sjuttonde århundradet. Kapten-mekanikus Erik Nordvall uppgjorde en ny plan och utförde den lyckligt 1794—1800. Den öppnades detta sistnämnde år till genomfart

Då Göta kanal blifvit färdig, befanns Trollhätte-kanalen vara af allt för inskränkta dimensioner. Den borde därför ombyggas. En ny plan uppgjordes och utfördes 1838—44 af öfverstlöjtnant N. Eriksson. Arbetet utfördes så, att de nya slussarna byggdes bredvid de gamla, hvilka under tiden begagnades.

Utom det majestätiska skådespelet af Trollhättans vattenfall och af den storartade kanal-anläggningen, befinner sig härstädes äfven ett antal sågverk, smedjor, hamrar, qvarnar och stampverk,

hvilka gifva en egen och sällsam karakter af lif och rörelse åt stället. Der finnes en skola.

Från Trollhättan kommer man till Åkersströms gästgifvaregård, der en sluss leder förbi en forss. Denna sluss byggdes 1779, och är sålunda äldre än Trollhätte-kanalerna. Hjertums kyrka. Torpa säteri. Åsbräcka kyrka. Tösslanda herregård.

Lilla Edet, vattenfall, med ett antal sågverk, anlagda vid strömmen. Vid det stora och prydliga herresätet Ström, med vackra trädgårdar och parker, leder en kanal förbi Lilla Edets forss. Den kallas Ströms kanal, och blef utförd 1826—32. Fordom var här en sluss, kallad Drottning Christinas sluss.

Foxerna kyrka, sedan hon nybyggdes på 1700-talet kallad Sophia. Stället är märkvärdigt i Svenska historien, under kriget mellan Inge den äldre och Magnus Barfot, emedan den sednare här först led ett nederlag, men, då han följande året återkom, på samma ställe vann en seger. Tunge kyrka, af gråsten, obekant ålder. Hanströms säteri.

Gamla Lödese eller Lödöse, öster om Göta elf, numera endast en by, var fordom en anseelig stad. Göteborgs moder. Staden låg omkring 4 mil från Göta elfs utlopp. Den var i början ett Jarlahus eller Kungasäte, blef derefter en lysande handelsstad. Den kallades då Liodhus, och sedan Lodehus samt Lödöse, hvaraf namnet Lödese blifvit bildadt. Under krigen mellan Magni Ladulåses söner blef den förstörd af hertigarne Erik och Waldemar, men likväl ånyo af dem uppbyggd. De firade här med mycken ståt bröllop 1312. Deras brudar anlände sjövägen med sin svit och emottogos med högtidligheter och glädjebetygelser, hvilka af rimchronikan utförligt beskrifvas. Efter slaget vid Falköping emottog drottning Margareta den fångne konung Albrecht af Mecklenburg i denna stad, der hon afbidade underrättelsen om slagets utgång. Konung Christiern I hade intagit staden 1452, men den blef genom öfverraskning återeröfrad af den tappre Thord Bonde. Christian Tyrann intog staden 1502. Konung Gustaf I ansåg belägenheten för staden mindre tjenlig och lät flytta den närmare elfvens myning, 1545, till Nya Lödese. Borgen i Gamla Lödese eller Lödesehus var väl befästad. Numera finnas endast få lemningar efter staden och dess byggnader. Ett skeppsvarf är här anlagdt. Thorshogs jernbruk ligger midt emot Lödese på andra sidan om elfven. Stora och Lilla Alfhem eller Alfwum, säterier, det förra fordom kungsgård. Fornlemningar i grannskapet.

Tjurholmen, en lång ö i elfven. Bua, en anseelig by. Romelands kyrka. Nödinge kyrka. Mariebergs tegelbruk.

Kongelf hette fordom Kongahäll och var den yppersta staden i Norrige, medan Bohuslän eller Wiken lydde under detta rike. Många möten hafva af Nordens konungar här blifvit hållna. Olof Tryggvason, som friat till Sigrid Storråda, mötte henne här, för att uppgöra äktenskapsfördraget år 997, men afbröt det af förbittring öfver hennes envishet att vilja förblifva vid sin hedniska tro. Olof Skötkonung och Olof den helige bilade här sina tvister 1022. Sex år sednare möttes här Anund Jacob och Olof den helige. Likaledes nämnas möten vid Kongahäll 1042, 1067 och 1078. De trenne konungarna i Skandinavien, Magnus Barfot från Norrige, Inge den äldre från Sverige och Erik Ejegod från Danmark möttes här 1100, och uppgjorde en frid, som bekräftades genom Margareta Fridkullas giftermål med Magnus Barfot. Margaretas son, den ryktbare Sigurd Jorsalafar († 1130) bodde härstädes; och ansågs staden då hafva uppnått höjden af rikedom och välstånd. Men fem år efter hans död blef staden anfallen af de rofgiriga Venderne, anförde af konung Ratibur, efter ett tappert motstånd intagen och i grund förstörd. Ehuru staden sedermera ånyo uppbyggdes, återvann den aldrig sin förra glans. Åtskilliga Norrska konungar hade här sitt residens. Under brödrakrigen emellan Folkungarna togo än den ena, än den andra sin tillflykt till Kongahäll, såsom beläget invid riksgränsen. Hertig Erik hade erhållit Kongahäll i förläning af Norrige, men ville, sedan han vunnit framgång i Sverige, icke återlemna förläningen. Norrske konungen Håkan Magnusson lät då upptimra ett fäste af träd invid elfven, och det blef upphöfvet till Bohus. Men både stad och fästning flyttades sedermera. Det var Christian IV som verkställde denna flyttning. Men Göteborg, på Svenska sidan, begynte alltmer uppblomstra till förfång för Kongelf. Då Bohuslän tillföll Sverige genom Roeskildska freden, inskränkte Carl Gustaf Kongelfs privilegier till förmån för Göteborg. Numera är Kongelf snarare lik en by, än en stad. Invånarnes antal 750.

Bohus utgör numera endast en ruin, men har fordom varit viktigt i Sveriges krigshistoria. På detta slott hafva möten blifvit hållna, sedan det blef Kongahälls fäste. Äfven har det utstått flere belägringar. Svenskarne angrepo det flere gånger förgäfvades under Erik XIV:s tid. Den hårdaste belägringen utstod Bohus sedan det blifvit Svenskt. En förenad Dansk och Norrsk här belägrade det i 56 dagar 1678, och den oupphörliga kanonaden förvandlade alla boninghusen och sjelfva kyrkan inom fästningen i ruiner. Men kommandanterne von Börstel och Frölich försvarade sig så tappert, att belägringen måste upphävas, helst Gustaf Otto Stenbock nal-

kades med en stark här till undsättning. Landshöfdingen öfver Bohus län residerade här till 1700, då residenset flyttades till Göteborg. Fästningen hade, innan hon raserades, tvenne runda torn, som kallades Fars Hatt och Mors Mössa. Ett berg, Röda Kon, är så beläget, att fästningen derifrån kunde beskjas.

Vid Bohus delar sig Göta elf i tvenne armar, hvilka bilda den ansenliga ön Hisingen. Farleden till Göteborg följer den södra elfgrenen. Skårdal, Almekärr, Oxhagen (stora och lilla), Elisbo, Lerjeholm äro säterier. Vid Lerjeholm utbreder sig elfven till en ansenligare rymd. Stränderna prydas af vackra landtställen.

Nya Lödese eller Gammelstaden har endast några få lemnin-gar efter de fordna busen. Staden anlades vid Carl Knutssons tid och kallades i början Götahamn. Den var befästad. Gustaf I gaf den förnyade privilegier och befallte Gamla Lödeses invånare att ditflytta. Men den nya staden hade ingen särdeles framgång. Den skulle dertföre ånyo flyttas till Gullbergs då odugliga fästning. Den blef uppbränd i kriget 1611. Hospitalet, som har en skön belägenhet, anlades af Gustaf I och låg i sjelfva Ny Lödese. Baron Alströmer anlade här en botanisk trädgård.

Man nalkas nu Göteborg med sitt mot denna sida belägna fäste Göta Lejon, fordom Gullberg kalladt.

FRÅN STOCKHOLM TILL YSTAD (strandvägen).

Vägen är densamma, som blifvit beskrifven sid. 9 till Nyköping och Jäder, utgörande $12\frac{7}{8}$ mil. Från Jäder reser man genom en skogbeväxt trakt till

Qvarsebo (7 sjerd.). Gästgifvaregård och färjestad, uti Östergötland. Kyrkan var fordom af träd och låg invid stranden af Bråviken. Den nya har blifvit uppförd ett litet stycke derifrån, 1808. Altartaflan är af Hörberg. Det ansenliga gråstenstornet är bygd i Götisk stil. På gästgifvaregårdens egor är ett tegelbruk, och dylika, äfvensom kalkugnar äro anlagde på flere ställen utåt stranden. Här färdas man öfver Bråviken på färja. Sundets bredd beräknas till

Färjestaden (2 sjerd.). Skenäs, kungsladugård, ligger vackert vid Bråviken. Det har tillhört flere kungliga och furstliga personer. Drottning Margareta Lejonhufvud egde det såsom arfvegods, och efter henne förlänades det åt den för sin skönhet beprispade prinsessan Cecilia, hennes dotter. Hertig Magnus, hertig Carl Phi-

lip, pfaltzgrefven Johan Casimir och hertig Adolf Johan voro innehafvare af Skenäs. Carl XI:s gemål Ulrika Eleonora erhöll det till morgongåfva. Slottet afbrändes af Ryssarna 1719. Mauritsberg, först bebyggt af fru Ebba Grip 1669, brändes äfvenledes af Ryssarna. Tegelbruk och såg äro anlagda på egorna. Man reser öfver Bråvalla hed, der den stora striden, enligt sagors och traditioners uppgift, skall stått emellan Harald Hildetand och Sigurd Ring. Ättehögar och stensättningar visas äfven såsom minnen efter striden. Men andra traditioner hänvisa till ett annat Bråvalla i södra Småland, hvilket dock mera synes tillhöra sagocykeln om Blenda och Värends-qvinnorna. Östra Husby och Häradshammars kyrkor, båda i detta århundrade nybyggda. Altartaflorna af Hörberg.

Fjerdingsta (5 fjerd.). Östra Ny kyrka. Norr Ladugård, fordom kungsladugård under Stegeborgs slott, nu häradshöfdingeboställe.

Grintorp (4 fjerd.). Vägen leder öfver Slätbaken, öfver Sunden vid Stegeborg (sid. 31). Då man öfver den lilla ön, på hvilken slottsruinen står, hunnit till andra sidan, träffas Skällviks kyrka, gammal, men vacker. Den var först invigd åt Jungfru Maria, och hennes bild förvaras bland kyrkans fornminnen. Utmed den vackra skärgårdsvägen ligga: Degerhof eller Degerhufvud, säteri; Herrborum, ett gammalt säteri, med ett stort åkerbruk och vacker belägenhet, vid en vik af Saltsjön. S:t Annæ kapell-kyrka, på Thorönsborgs egor, samt Thorönsborgs sätesgård, till läge och åbyggnader en af Östergötlands vackraste egendomar. Byggnaderne af sten, och belägna vid en vik af Östersjön, likna mera en kunglig borg än en enskilds säte. De äro alla uppförda i den prydligaste byggnadsstil, omgifne af herrliga åldriga lundar samt nyanlagda parker och trädgårdar. Tvenne orangerier finnas äfven. Gården har en vidsträckt skog, stort åkerbruk samt mjöl- och sågqvarnar.

Sjögerum (5 fjerd.). Börrums kyrka, äfven kallad Pehrs kapell. Börrums säteri, med kalkstensbrott, kalkugn och sågverk. Det hette fordom Byarum och har varit kloster.

Helgolöth (4½ fjerd.). Vägen backig och naturen vild.

Åby (7 fjerd.). Gåsums messingsbruk samt jern- och stålmanufakturverk. Vid detta bruk äro flere fabriker, som förtjena beses. Knappnåls-fabriken är ansenlig; trädgårdar, park och djurgård pryda stället. En kyrka är anlagd på en å tre sidor kringfluten höjd. Tegelbruk, qvarnar och såg. Bruket anlades af Henr. de Try 1653, och har sedermera alltjemt blifvit förbättradt och utvidgadt. Vid den djupt i landet från Saltsjön inträngande Waldemarsviken, ligger Waldemarsvik, en ansenlig köping med icke obe-

tydlig sjöfart och handel. Der är nederlagsplats för skogsprodukter och jern. En helsökälla.

Knappekulla i Kalmare län (8 fjerd.). Vägen går nära Windomesjön, öfver Windån till

Skedshult (4 fjerd.). Forsby, gammalt säteri. Eds bruk, med säteri, vid en å, som sammanbinder Storsjön med hafsviken Syrsan, straxt norr om Eds kyrka. Masugn. Qvarnar och såg. Tegelbruk. Winäs, som fordom tillhört Bo Jonsson Grip, den Lewenhauptska ättens stamgods, ligger vid Storsjön. Djurnäs, vid Syrsan. Tindered.

Wida (8 fjerd.). Nygård. Gamlebyn, fordom stad, innan den flyttades till Westervik, nu köping och marknadsplats, har behållit ett stadslikt utseende. Kyrka, ganska gammal, af gråsten. Gamlebyviken skär in från Saltsjön. På andra sidan om viken lyser Casimirsborg, pryddigt bebygdt, ett gods tillhörigt familjen Lewenhaupt. Ett glasbruk har fordom legat under denna egendom. Åby gård vid Gamlebyn har tillhört Christina Gyllenstjerna och Märtha Lejonhufvud. Ullevi.

Seglerum (4½ fjerd.). Almviks köping, utmärkt väl belägen vid Gamlebyviken. Blekhem, säteri. Törnefalla kyrka, märkvärdig för sitt byggnadssätt, helgonbilder, taflor. (Från Seglerum är till Westervik 6½ fjerdingväg).

Kårby (4 fjerd.). Ankarsrums bruk ligger på afstånd från vägen.

Lund (4 fjerd.). Gladhammars kyrka. Falsterbo jernbruk och herrgård. Hjortheds kyrka och herrgård på andra sidan om sjön Hjorten.

Gletterum (8½ fjerd.). Kulltorps och Höketorps säterier.

Ishult (7 fjerd.). Axelhammars bruk och Misterhults kyrka.

Jemserum (6 fjerd.). Fårebo, en herregård utmed vägen, på en höjd belägen. Figeholms köping och marknadsplats. Wirbo säteri, ½ mil öster om vägen utmed Östersjön, vid vägen till Århults gästgifvaregård, skönt beläget vid Wiråns mynning. En kniphammare. Flere öar i Östersjön, bland hvilka den ryktbara Jungfrun i Kalmar sund, lyda under Wirbo. Fårebo, herrgård, på en höjd väl belägen. Fredriksbergs säteri, fordom Solberga. Trädgårdar, orangeri, bibliotek, mineraliekabinett.

Norrby (7 fjerd.). Döderhults kyrka. Fredriksfors bruk. Döderhultsviks köping ligger vid Saltsjön. Apothek, postkontor, skeppsvarf och stark handel.

Påskallavik (7 fjerd.). Köping, invid Saltsjön. Skrufhult, ett af de äldsta pappersbruk i riket. Em eller Äm med ladugården Åserum, en ansenlig egendom vid Em-ån. Kråkerum, säteri, fordom tillhörigt Bjelkesläkten. Bo och Möllsta säterier.

Münsterås (6½ fjerd.). En anseelig köping med kyrka och marknadsplats. Köpingen och kyrkan hafva blifvit brända och plundrade tvenne gånger af Danskarne, 1612 och 1677. Kronobäck, öfversteboställe, var fordom hospital och tillhörde S:t Johans Orden af Jerusalem. Klostret indrogs till kronan, och då allmogem klagade deröfver, svarade Gustaf I, att det icke var ämnadt för munkar och prester, utan för sjuka och fattiga. Men äfven hospitalet indrogs. I trädgården synas lemningar efter S:t Gertruds kyrka. Råsnäs säteri. Ålhems kyrka, plundrad af Danskarne 1611.

Ålem eller *Ålhem* (5 fjerd.). Strömsrum, fordom kungsgård, var kung Gustaf I:s arfvegods. Det tillhörde hertig Johan af Östergötland och hans gemål Elisabeth. Gustaf Adolf, som ärft det, sålde det åt sin informator Johan Skytte. Dennes sonson, sjörfvaren G. A. Skytte pantsatte det, men det inlöstes åter till släkten af fru Maria Skytte. Det reducerades af Carl XI till kronan, men såldes sedan till kronoskatte. En baron Rappe köpte det till frälse. Under Strömsrum lyder köpingen och lastageplatsen Pataholm. Strömsrum brändes af Danskarne 1677, och som det säges äfven under krigsåret 1717. Näfra säteri. Danerum, Skrälslätt, Mossberga, Nybble eller Nöblö, herrgårdar. Knappegården, tillhörigt Doktor Engström. Ryssby kyrka, förbättrad efter Danskarnes härjning 1611.

Ryssby (8 fjerd.). Vid gästgifvaregården finnas lemningar efter Ryssby skans, vigtig under kriget mellan Carl IX och Christian IV. Carl hade här sitt läger och blef anfallen från Kalmar, hvilket Danskarne innehade, men slog dem tillbaka. Han skref härifrån ett utmaningsbref till Christian, men denne besvarade det med hån. Skägganäs är en halfö, hvarpå ligger ett skeppsvarf. Björnö och Stäflö säterier höra tillsammans. Vidsträckta egor. Kläckeberga kyrka, urgammal, byggd på en hednisk borgruin. Kläckeberga gård, en anseelig egendom. Kläckeberga skans begagnades under unions-tiden, men förstördes af Christian I. Den ryktbare upprorsmakaren Dacke hade här ett läger 1543. Ebbetorp tillhörde fordom Kanslirådet Linnerhjelm, som här bildade en tafvelsamling och ett bibliothek. Tingbyberg.

Dörby (7 fjerd.). Kyrka. Kölby säteri. Ljungby kyrka, hette fordom Kumblamad, då S:t Sigfrid här uppbyggde den första kyrkan i en täck, enslig dal. Det gamla kapellet borttogs 1730, då den nya kyrkan blef byggd. I kyrkan förvaras några helgonbilder, S:t Sigfrids, S:t Olofs och S:t Catharinas. Strax vid kyrkan ligger en kyrka, i hvilken den fromme läraren döpte de nykristna.

Wassmolösa (4 fjerd.). Arby, Kagby och Woxtorps kyrkor.

Gräsgårde beböddes af den trogne höfdingen Gudmund Slatte, som på sin sjuksäng blef mördad af Dackens anhängare 1542. Stora Hagby, säteri. Lovirs alunbruk vid hafskusten.

Wernaby (4½ fjerd.). Wärnanäs gods var fordom Gustaf I:s arf och eget. Hans gemål och barn vistades på Wärnanäs, medan han mötte konung Christian vid Brömseback 1541. Under Erik XIV:s tid brändes gården af Danskarne. Hertig Carl egde den sedan, och Gustaf Adolf förlänade den åt Hans Ulfsparre. Då Axel Oxenstjerna erhöll denna den sydliga delen af Småland, som kallades södra Möre, till grefskap, köpte han Wärnanäs och uppförde en stor sätesbyggnad. Den står ännu qvar, ehuru förfallen. Han inrättade här ett oljeslageri och såpbruk. På Wärnanäs äro många praktfulla anläggningar: trädgårdar, park med promenader, lusthus och monumenter. Tafvelsämling. Lastageplats. Tegelbruk. Utsigten utåt Östersjön, till det gentöfver belägna Öland, är skön. En hög allé af ¼ mils längd leder rätt ned till hafvet. Söderåkra kyrka. Bruatorp, med tegelbruk.

Påboda (4½ fjerd.). Bergqvara lastageplats. Grimmekulla gård.

Bröms (4½ fjerd.). Vid gästgifvaregården är ännu Brömsesten, som utgjorde gränsen mellan Sveriges och Danmarks riken, att bese. Gränsmärket består egentligen af tvenne stenar på en liten holme, som bildas af Brömsebacken. Stenarne äro icke särdeles stora, men flata ofvanpå. Man förmodar att, vid möten här på riksgränsen, konungarne suttit på dessa stenar. Brömseback är om somrarna nästan uttorkad. Vid gården Griseback sammanträdde 1441 först Danska och Svenska rådsherrarne, för att förbereda sina konungars möte på sjelfva Brömsebro. Under Johan III:s-tid hade man här 1572 en sammankomst. Här afslöt Axel Oxenstjerna 1645 den för Sverige ärofulla freden i Brömsebro. Christianopels köping var fordom en betydande stad, belägen vid kusten. Den eröfrades 1611 af Gustaf Adolf såsom kronprins. Danskarna hade haft stora afsigter med denna stad, hvars fäste i början kallades Styrkalmär; men de förföllo med staden.

Jemsjö (8 fjerd. *). Kyrka. Winberga egendom. Randala kyrka. Oljersjö. Lösens kyrka. Lösen eller Lyckeby var fordom en stad, som 1452 intogs af Carl Knutsson, och 1509 af Svante Sture. Då Svenskarne 1564 eröfrade det, blef det uppbrändt och förstördt.

Lyckeby (5 fjerd.). För närvarande är Lyckeby väl bebygdt, liknar en köping. Trädgårdar, fabriker, hvaribland en segelduks-

*) Från Bröms till Jemsjö = 2 mil, men endast 1½ mil från Jemsjö till Bröms (enligt Kon. Beskdes uppgifter).

fabrik. Nejden är skön och utsigten från Lyckebybro förträfflig. Från Lyckeby hemtas det drickbara vattnet till Carlskrona. Augerums kyrka och herrgård, skönt belägne. Från Lyckeby utgör afståndet till Carlskrona 3 fjerdingväg. Om man icke vill resa till staden, leder vägen förbi Wideby, Båråkra, Allatorp och Trantorps egendomar, till Nätraby kyrka. Icke långt derifrån ligger Skärfva, Amiral Chapmans egendom, af honom sjelf på ett sällsamt sätt bebyggd, med rum, som äro förvarade i sitt gamla skick alltifrån hans tid. Utsigt öfver hafvet till Carlskrona. Skeppsmodeller af den store mästaren.

Skillinge (5 fjerd.). Grönadal och Tromtö, egendomar vid kusten. Förkärla och Listerby kyrkor. Johännishus, med prydliga anläggningar i en naturskön trakt. Trädgårdar och park.

Ronneby (6 fjerd.), köping, belägen vid ett skönt vattenfall i Rönnebyån, en fjerdingväg från hafvet. En vacker kyrka. Postkontor. En mycket besökt helsobrunn. Flere fabriker. Invånarnes antal 1600. Fordom var Rotneby, som det då kallades, en anseelig stad. Det hade privilegier från år 1380. Under Erik XIV:s Danska krig blef staden af Svenskarne med storm eröfrad och bränd, efter en grym plundring. Då Carl XI anlade Carlskrona, befalltes Ronneby borgerskap att flytta till den nya staden. En eldsvåda påskyndade denna flyttning. Ronneby blef derefter en köping under Carlskrona. Nära Ronneby ligger den romantiskt sköna dälden Djupadal, med Djupafors vattenfall, der Rönnebyån flyter igenom en af naturen bildad, lodrät remna i ett berg.

Hoby (6 fjerd.). Kyrka. Åryds kyrka. Eriksberg vid en vacker hafsvik, med trädgårdar, tegelbruk.

Trensum (5te fjerd.). Ekebergslund, herrgård. Hällaryds kyrka. Härifrån går vägen, 3 fjerd. till Carlshamn.

Asarum (4 fjerd.). Naturskön belägenhet. Från Asarum till Carlshamn är 1½ fjerdingväg. I grannskapet ligger Strömma bomullsspinneri, det största i riket. En mekanisk verkstad derjemte. Denna fabrik nedbrann 1840, men var tvenne år derefter åter uppbyggd och i full gång. Mörrum, vid Mörrumsån, en välbelägen kyrkby. Elleholm, vid Mörrumsåns utlopp, var fordom en stad, med ett befästadt slott, Sjöborg. Det blef, tillika med staden, intaget och förstördt af Svenskarne 1564. Det är numera en vacker herrgård, vid hvilken ännu synas några få ruiner.

Hüstaryd (2 fjerd.). Rydadals herrgård.

Norje (4½ fjerd.). Gammalstorps kyrka på andra sidan om insjön Wesan. Ysane kyrka. Från Norje utgör vägen till Sölvitsborg 2 fjerd. Staden Sölvitsborg är en gammal stad, den största

Blekinge före Carlskronas och Carlshamn's anläggning. Invånare 1300. Ett vackert torg. Ruiner efter det 1564 förstörda slottet. Under unionstiden förstördes staden af Carl VIII Knutsson. Den ryktbare äfventyraren Severin Norrby hade 1525 intagit Sölvitsborgs slott, och lefde såsom herre öfver Bleking en tid, till dess han fördrefs af Danskarne. Wallsjö, ett välbeläget herregods, icke långt från staden.

Edenryd eller *Gädenry*, uti Christianstads län (6 fjerd.). Den vackra Ifösjön, omslutande Ifö socken, som ligger på en ö. Vid sjöstranden Gualöfs kyrkby. Icke långt från vägen ligger Ljungby, slott, kyrka. Ljungby är bekant för sagan om Ljungby horn och pipa, hvilka ännu här förvaras. Maglesten, ett stort isoleradt stenblock. På näset mellan Ifösjön och Oppmannasjön ligger det sköna Beckaskog, nu kungsgård. Trädgård, kanal, en åldrig slottsbyggnad omgifven af löfskog och alléer.

Fjelkinge (6 fjerd.). Till Christianstad är vägen från Fjelkinge 4 fjerd. Men den ginare vägen till Ystad går förbi Rinkaby kyrka och Åhus. Fordom var Åhus en stad, och nämnes redan 1149. Carl Knutsson eröfrade Åhus 1452. Det var i Åhus prestgård, som Carl XI under Danska kriget 1679 räddades undan de förföljande Danskarne af presten Casten Rönnow, som gömde konungen på spjället. Vägen leder öfver Helgeå, genom hvilken vattendragen vid Christianstad hafva sitt utlopp. Vid Helgeå vunno Anund Jacob och Olof den helige 1025 seger öfver konung Knut af Danmark.

Yngsjö (7 fjerd.). Trakten häromkring blir kal och utgöres af flygsandsfält. På afstånd ligger det praktfulla Widtsköfle, ett slott i götisk byggnadsstil med två runda torn, omgifvet af breda vattengrafvar, parker, trädgårdar. Allé af fikonträd. Stuteri. Maglehems kyrkby.

Brösarp (8 fjerd.). Andrarums alunbruk på afstånd. Halle-mölla vattenfall. Eljaröds och Fulstofta kyrkbyar. Kronevalls gods.

Tranås i Malmöhus län (6 fjerd.). Kyrkby. Efveröds, Espe-röds, Käseholms egendomar. Tryde och Benesta kyrkbyar. Öfraborg och Kögesta gods.

Herresta (7½ fjerd.). Kyrkby. Herresta gods med ansenliga byggnader och vidsträckt jordrymd. Öja kyrka.

Ystad (2½ fjerd.) är öfverfartsstället för posterna till Tyskland. Staden är väl byggd, med ett vackert torg, tvenne kyrkor, en kaseren för garnisonen, som utgöres af en squadron kronprinsens hus-särregemente. Flere fabriker. Hufvudkontor för Skånska privatbanken. En utmärkt hamnanläggning. Ystad blef under Danska kriget 1676 intagen och plundrad af Danske Amiralen Tromp.

FRÅN STOCKHOLM TILL CHRISTIANIA.

(Öfver Enköping, Westerås, Köping, Arboga, Örebro, Mariestad och Lidköpings städer.)

Man följer den förut (sid. 19) beskrifna Göteborgsvägen till *Mälby* i Skaraborgs län (38½ mil). Derifrån, förbi Gillstads kyrka, Ekholmens herrgård, Lasa kyrka, till

Tång (6 fjerd.). Kyrka. Säresta kyrka och prestgård. En helsobrunn i grannskapet.

Grüstorp (4½ fjerd.). Öfver Nossan, i hvilken elf Forshalls qvarnar äro belägna, leder Nybro. Häberg och Gunnarstorp, anseeligt herregods. Flo kyrka, med en runsten och gravård efter den bekante psalmsångaren O. Kolmodin. Vägen följer foten af det romantiska Hunneberg till ingången af den sköna dalen mellan Halle- och Hunneberg. Här ligger

Munkesten (6 fjerd.), och icke långt derifrån, mellan de tvärbranta bergväggarna, som bilda dalen, den ryktbara ättestupan. Uppresta hällar beteckna ett domarsäte, ofvanför hvilket ättestupan reser sig hotande majestätisk. Lilla Skogen, ett täckt landställe. Från Eldsmörsjön, en insjö på sjelfva spetsen af Hunneberg, nedflyter i dalen en bäck, hvilkens störtande fall blifvit användt till qvarnar, hvilka blifvit byggda den ena öfver den andra och erbjuda en sällsam anblick. Då man genomrest dalen, kommer man till Rånsumsbro öfver Göta elf, ett pittoreskt vattenfall. Denna bro, som höjer sig midt öfver den strida forssen, har blifvit sammansatt efter Polhems idé, utan brokar. Önafors bruk.

Wenersborg (4 fjerd.). Se sid. 3. Torpa. Gustaf Adolfs kyrka, hvilken Wassände, Naglums och Ryrs församlingar, annexer till Wenersborg, 1797 sammanbyggt.

Almåns (4 fjerd.). Hedetorpet. Ryers kyrka. Kollends bruk, på gränsen mellan Westergötland och Bohus län.

Räknebo (4½ fjerd.). Härifrån reser man direkte genom Uddevalla till Herrestad, om man icke vill uppehålla sig i

Uddevalla (3½ fjerd.). Staden synes blifvit anlagd i början af unionstiden. Den genomskäres af Befja eller Uddevalla-ån. Invånare 3,600. Staden är väl bebyggd. Några fabriker. Lazarett. Skeppsfarten lider af den långa skärgården. Gustafsbergs brunns- och badinrättning, en fjerdingväg utanför staden. Vackra utsigter från de kringliggande bergen. Uddevalla har, under krigen mellan

Sverige och Danmark, blifvit flere gånger sköfladt af fiender. Det blef sist intaget af Danskarne 1788, men förskonades från all obillig medfart. I grannskapet några vackra ställen, såsom Christinedal, Emaus, Kasum.

Herrestad (3 eller från Räknebo $6\frac{1}{2}$ fjerd.). Cederslund. Holma. Saltkällan, en lastageplats nära utloppet af Qvistrums-å.

"*Qviström*" eller *Qvistrum* (6 fjerd.). Skön belägenhet. Vid Qvistrumspasset hafva flere strider förefallit mellan Svenskar och Norrmän. Merändels hafva Svenskarne lidit afbräck och återtagat, så att stället endast väcker bedröfliga minnen i vår krigshistoria. I synnerhet skymflig var kapitulationen 1788. Fors kyrka. Brålands säteri. Håby kyrka.

Svarteborg (5 fjerd.). Kyrka. Skärfvum, Ladum, herrgårdar.

Rabbalshede (4 fjerd.). Tanums kyrka, nybyggd. I Tanums prestgård blef baron Görtz fängslad.

Hede (5 fjerd.) i öke långt ifrån kyrkan. Grebbstöds fiskeläge ligger i Tanums socken.

Skälleröd ($4\frac{1}{2}$ fjerd.).

Wik (3 fjerd.).

Kollekind (3 fjerd.).

Strömstad (3 fjerd.), anlagdt i en vild och klippfull trakt, genomskäres af Strömsån. Besökta hafsbad. Invånare 1300. Staden anlades af konung Carl XI, och Carl XII ämnade starkt befästa den. Danske amiralen Tordensköld angrep staden förgäfves med bombardement 1717. Sedan året efter Carl XII:s död svenska galereerna af befälhafvaren von Essen blifvit sprängda i luften, förstördes alla fästningsverken af konungen i Danmark. Staden besattes 1788 af Norrmännen. Några Svenska kanonslupar slogo här, 1809, en Norsk eskader tillbaka. Blomsholm och Depu, vackra herregårdar.

Hogdal (5 fjerd.). Kyrkan nära gästgifvaregården. Nu leder vägen öfver det ryktbara, natursköna *Svinesund* till Norrige, der första gästgifvaregården heter

Westgaard ($6\frac{1}{2}$ fjerd.). Derifrån fortsättes vägen till Guslund (4 fjerd.), Haraldstad ($5\frac{1}{2}$ fjerd.), Carlshuus (5 fjerd.), Dillingen ($4\frac{1}{2}$ fjerd.), Moss ($3\frac{1}{2}$ fjerd.), Soner ($4\frac{1}{2}$ fjerd.), Sundbye (3 fjerd.), Korsegaarden ($1\frac{1}{2}$ fjerd.), Skydsjordet ($3\frac{1}{2}$ fjerd.), Prinsdal (5 fjerd.) och

Christiania (4 fjerd.), tillsammans från Stockholm $68\frac{1}{2}$ mil.

FRÅN STOCKHOLM TILL CHRISTIANIA

(Wermlandsvägen).

Öfver Enköping, Westerås, Köping och Arboga, enligt den förut (sid. 19) beskrifna vägen till Örebro, utgörande 20½ mil. Derifrån, förbi Adolfsbergs brunn och åtskilliga vackra landtställen, till

Sanna i Winteråsa socken (5 fjerd.). Winteråsa kyrka. Loviseholm. Falkenå gods. Kräklinge kyrka.

Sanna i Edsbergs socken (6½ fjerd.). Qvisbro kyrka. Mullhyttans masugn. Grufvor.

Storbjörsboda (7½ fjerd.). Svartå bruk vid sjöarna lilla och stora Björken. Höglunda. Nysunds kyrka.

Åtorp i Carlstads län (6 fjerd.) nära Nysunds kyrka. Backa, Säby, bruksegendomar.

Wall (5 fjerd.). Wisnums kyrka. Flere bruk: Bäckhammar, Krontorp, Emtetjern, Jonsbol, Björneborg.

Christinehamn (9 fjerd.), genomskäres af tvenne åar, Warnan och Lötelfven, hvilka ifrån staden i gemensamt utlopp falla i Warnumsviken af Wenern. Invånare 1700. Staden blef anlagd under drottning Christinas förmyndareregering 1642. Stark handel, särdeles vid Fastings-marknad, som infaller i Mars månad, hvarvid jernpriserna vanligtvis uppgöras för bruken, äfvensom kontrakter uppgöras om spanmål och skogseffekter. Staden har theaterhus och särskildt assembléhus. Elfbro och Wassgårdas bruk ligga på något afstånd. Gustafsvik, tillhörde fordom excellensen Adlersparre, har en behaglig belägenhet vid en vik af Wenern.

Rudsberg (6 fjerd.). Ölmehärad's kyrka. Lundsholms gård. Wäsehärad's kyrka. Lund. Fogelviks kyrka.

Spånga (6 fjerd.). Alster, säteri med stor trädgård och flere ekonomiska inrättningar. Gunneruds jernverk. Kroppsjäll.

Carlstad (6 fjerd.). Landshöfdingeresidens och bisköpssäte, beläget på en ö. Tingvalla ön, vid klar-elfvens utlopp i en vik af Wenern, anlagdt af Carl IX, då hertig af Södermanland. Staden har 3,100 invånare. Domkyrkan af vackert byggnadssätt. Wermlands provincialbank har här sitt säte. Tvenne ansenliga broar förena staden med fasta landet. En kanal har blifvit gräfd genom Tingvalla ön, så mycket nödvändigare, som elfven ofta förorsakar öfversvämningar. Flere vackra landtställen äro på den nämnda ön anlagda. Utanföre densamma i Wenern ligger den betydliga Hammarö, som utgör en egen socken. Wåxnäs och Sandbäcken äro välbebyggde ställen nära staden. Ilandholm. Grafva kyrka.

Illberg (7 fjerd.). Apertins säteri Kils kyrka. Carlsunds säteri.

Prestbohl (4 fjerd.). Klaxås gård. Boda kyrka.

Högboða (6 fjerd.). Vägen följer till en del sjön Säfveln, och närmar sig derefter Wermelen. Brunnsbergs bruk.

Strand (3 fjerd.). Färjställe öfver sjön Wermelen. Byn Skärmnäs ligger på motsatta stranden. Sundets bredd 1 fjerdingväg.

Lerhol (4 fjerd.). Wik, herrgård. Väg aftager härifrån till Arvika, utgörande från Lerhol 6 fjerdingväg.

Högvalta (6 fjerd.). Rud och Wagge, egendomar. Nysocken-sjön och Flagan invid vägen, till

Strand (7 fjerd.). Adolfsfors bruk. Sofielund. Eda skans, uppförd i krigen mot Norrige, hade under Carl X och Carl XII besättning. Numera är befästningen lemnad öde.

Haga (5 fjerd.). Eda kyrka.

Morast (4 fjerd.). Ödelagda fästningsverk, från den såkallade Hannibalsfejden 1644. Nu går vägen till

Norrige, der första gästgifvargården heter Magnor (4 fjerd.), Medskog (3½ fjerd.), Aabogen (3½ fjerd.), Kongsvinger (4½ fjerd.), Sundbye (5 fjerd.), Ous (3 fjerd.), Raaholt (5 fjerd.), Wornisund (2½ fjerd.), Holen (5½ fjerd.), Moe (3½ fjerd.), Skrimstad (3 fjerd.), Bondeko (3 fjerd.) och

Christiania (5 fjerd.), tillsammans 59¾ mil.

FRÅN STOCKHOLM TILL NORRSKA GRÄNSEN

(genom Dalarne).

Från *Stockholm* till Barkarby (6 fjerd.), Tibble (6 fjerd.) och Gran (8 fjerd.), se sid. 19. Från Gran, förbi Jälsta kyrka till

Tunaland (6 fjerd.), Staby, Håga, Wrå äro ansenligare gårdar. Fröslunda kyrka. Hormesta säteri. Biskopskulla kyrka. Långtora kyrka. Wånsjö qvarnar vid Örsundsån.

Wånsjö i Westerås län (7 fjerd.). Tisby. Alback, med qvarn. Simtuna kyrka och prostgård.

Carlby (5 fjerd.). Tärna kyrka. Westtärna egendom.

Tärna (5½ fjerd.). Sätra helsohrunn, mycket besökt, ligger i grannskapet. Kumla kyrka.

Sala (5 fjerd.). Staden ligger vid Sag-ån, reguliert och väl byggd. Invånare 3,400. Sala anlades under drottning Christina för bergsbrukets behof. Ungefär en fjerndels mil från staden ligger Salberget med silfvergrufvan. Denna grufva är den vackraste af alla Sveriges grufvor, och har utgjort för riket en vigtig klenod,

såsom Carl XI kallade den: grufvan är ganska gammal. Under Magnus Ladulås och Sturarne drefs silfvertillverkningen med sådan lycka, att grufvan gaf ända till 18,000 marker. Under Carl XI steg tillverkningen ännu till 4 å 5000 mark. Sedermera har den aftagit. Gruföppningarnas antal är öfver 100. Största djupet är öfver 1000 fot eller 170 famnar. Här äro, för silfvertillverkningens behof, vackra anläggningar af hyttor, vägar och en kanal. Wäsby, fordom kungsgård, ligger nära staden. Der vistades Gustaf I och Gustaf Adolf understundom. I en lund, som ännu bibehålles, mötte den sednare sin Ebba Brahe. Flera vackra ställen omgifva staden. Wiksberg, sätesgård, vid sjön Långforsen.

Bolandet (4 $\frac{1}{2}$ fjerd.). Rosshyttan med Rosstorps gård.

Brunnbeck i St. Kopparbergs län (9 $\frac{1}{2}$ fjerd.). Här är det i historien ryktbara färjstället öfver Dal-elfven, der Gustaf Wasa med sina Dalkarlar stridde mot Danskarne. Danskarnes läger var förlagdt emellan Sonnbo by och stranden, då Gustafs höfding, Peder Svensson i Wibberboda, tillfogade dem, genom sitt raska anfall ett nederlag. Dalkarlarna hafva af ålder ansett Brunnbäck såsom gränsen för sitt landskap, och uppställde der, under det såkallade näftoget, i Sigismunds tid, vakt. Isaksbo. Ön, vacker egendom, har tillhört Torkel Knutsson och erkebiskop Gustaf Trolle. Avesta kopparverk blef först anlagdt 1636 för dåvarande kopparkompagniets behof. Det har sedermera alltmera blifvit utvidgadt, så att det liknar en stad. En mängd verkstäder och inrättningar förtjena uppmärksamhet.

Grådö (7 fjerd.). Här är en färja öfver elfven. Icke långt från färjstället synas på en ö i elfven lemningar efter det gamla fästet Borgnäs, som förekommer i Sveriges medelhistoria. Det förstördes af Engelbrecht midsommarsdagen 1433. Något ofvanföre Grådö utvidgar sig elfven och bildar sjön Håfran. Lågfors, Presthyttan, bruk.

Hedemora (2 fjerd.), med vacker belägenhet. Staden anlades af konung Christoffer. Invånarnes antal 1000. Kyrkan är pryddig. Gustaf Eriksson öfvade här sina Dalkarlar till strids, innan han tågade emot Brunnbäck. Han inrättade här ett mynthus. En kungsgård ligger vid Hedemora. Härifrån till Säther är 6 fjerdingsväg. Den utmärkta jerngrufvan Bispbergsklack synes till vägen.

Uppbo (6 fjerd.). Färja öfver Dalelven. Långshyttan. Hagelsnäs. Rankhyttan, bekant såsom det ställe, der Gustaf Eriksson tröskade hos egaren Anders Pehrsson. Ladan, der detta skedde, underhålles på allmän bekostnad, såsom ett nationalmonument.

Strand (5 fjerd.). Wika kyrka. Sandviks kyrka. Helsinggården vid sjön Runn. Fablu-kungsgård eller Noret har fordom varit säte för Dalahöfdingar. Landshöfdingen öfver Fahlu län har kungsgården nu anslagen till sin lön.

Fahlun (8 fjerd.). Staden har ett vackert läge vid en å som förenar sjöarna Warpan och Runn. Landshöfdingeresidens. Privatbank. En utmärkt undervisningsanstalt för bergsvetenskap, kallad Fablu Bergsskola. Invånarne 4,100. Marken åt den sida, der Fahlu grufva är belägen, består af kala berg och slagghögar, öfver hvilka en beständig svafvelrök hvilar, hvilken förtager vegetationen och ofta kännes inuti staden. Stora Kopparberget, så kallas Fahlu grufva, är ganska gammal, så att man icke vet när hon begynte drivas. De äldsta privilegier, som hon ännu eger, äro af Konung Magnus Eriksson 1347. Det djupaste schaktet går till omkring 1,150 fots djup. Den malmbaltiga bergarten bildar en upp- och nedvänd kägla, så att dess vidd aftager mot djupet. En mängd maschinerier äro anlagda och hållas i verksamhet för grufdriftens underhåll. Koppertillvrekningen uppgick 1650 till mer än 20,000 skeppund. Den har i sednare tider sänkt sig till 2,444 (år 1842). Fahlu grufva innehåller många märkvärdigheter, både för mineraloger och forskare i forntidens minnen. Staden Fahlun har tvenne kyrkor, Kopparbergs eller gamla kyrkan och Christinæ kyrka. På kyrkovallen vid Kopparberget talade Gustaf Wasa med kopparbergs-männen, då han uppmanade dem att gripa till vapen mot Christian Tyrann. Engelbrecht bodde vid kopparberget. Morgården, större egendom *).

Smedsbo (4½ fjerd.). Amsbergs kyrka.

Djurmo eller *Djurås* (7½ fjerd.). Gagnefs kyrka. Gagnefs eller Gråda kanal, börjad 1824. Djura kyrka.

Tjerna (3½ fjerd.). Tunsta, gammal gästgifvaregård, och Åhls kyrka. Leksands kyrka, åldrig och märkvärdig. Bland minnesvärdar en öfver den vördade prostinnan Troil, som kallades Stormor i Dalom. Dyrbart kyrksilfver.

Noret i Leksand (7 fjerd.). Limå bruk, Ytterboda Sjugare, gammal gästgifvaregård, och Bärsängs by.

*-) För tjenstemän finnas särskild skjuts från Fahlun (till Utby) förbi Botägt, Bergsgårdens jernverk och Grycksbo pappersbruk till

Bjurås (8 fjerd.). Kullgårde, Sågsbo och Mårtenberg; till *Utby* (11 fjerd.). (Se vidare Utby gästgifvaregård).

Utby (6 fjerd.). Vägen utefter Siljan är särdeles vacker. *Lerdal*, en välbyggd herrgård. Skön utsigt öfver Siljan. *Rättviks kyrka*, gammal men af vackert byggnadssätt.

Wikarbyn (5 fjerd.). *Ickholms masugn* vid *Ickåns utlopp* i *Siljan*.

Garsås (5 fjerd.). *Nusnäs by*. I *Siljan* visar sig den vackra *Sollerön* med sin kyrka *Sophia Magdalena*.

Noret (7 fjerd.). *Mora kyrka* med sina ålderdomsmärkvärdigheter.

Garberg (9 fjerd.). *Oxberg* är en brukskyrka, som lyder under *Mora*. *Porfyrbrott* träffas flera, ju närmare man kommer till

Elfdalen (6½ fjerd.). *Porfyrbrottet* ligger ungefär en fjerdels mil från vägen. Det är försedt med förträffliga maschinerier, upfunne af *Direktör Hagström*, som grundlade bruket. Från *Elfdalen* går landsväg till

Åsen (8 fjerd.). Här vidtager en ridväg, hvilken man färdas upp till *Särna* och *Idre*, samt vidare öfver fjellen till *Norrige*.

FRÅN STOCKHOLM TILL HAPARANDA.

Vägen tages genom *Norrtull*, förbi *Haga*, *Frösunda*, *Järfva* och *Ulriksdal*, *Rådan*, *Edsberg*, *Sollentuna kyrka* och *Sollentunaholms egendom*, till

Rotebro (8 fjerd.). *Bolstanäs*, *Wilunda*, *Wäsby*, *Hammarby kyrka*. *Kungsgården Rosersberg*, med sin sköna anläggning, park, trädgårdar, konstsamlingar. *Wallstanäs* vid insjön *Fysingen*. *Norrsunda kyrka*. *Steninge*, tillhörigt *Fersiska familjen*.

Märsta (7 fjerd.). Härifrån går vägen till *Sigtuna* (4 fjerd.), f. d. stad, numera underlandsrätt. *Fordom hufvudstad* i *Svea välde*. *Fornsigtuna förstördes* först af *Olof den Helige*, under *Olof Skötkonungs* tid. Derefter brändes det återuppbyggda af *Esterne* 1188. I staden kvarstå ruiner efter dess forna kyrkor och kloster. *Invånarnes antal* utgör nu endast 400. *Wassunda kyrka*. *Eckhamns säteri*.

Alsike (7 fjerd.). *Krusenbergs prydliga herresäte*. *Flötsunds bro* öfver *Fyrisån*. *Ulltuna*.

Upsala (6 fjerd.). *Universitetet*, *erkebiskoppsäte*, *landshöfdingeresidens*. *Invånare* 5,200. *Fordom hette* staden *Östra Aros*. Dess ursprung går tillbaka till *Hedenbös*. *Tvenne kyrkor*, af hvilka den mindre, *Trefaldighetskyrkan*, är märkvärdig genom *Erik den Helige*, som der bevistade *gudstjensten*, då han blef öfverfallen och

derefter halshuggen 1160. Domkyrkan är den största i Sverige, grundlades 1280 men blef färdig först 1435. Hon är af ett härligt byggnadssätt, rikt prydd med ädla konstverk. Konungagrafvar, i hvilka Gustaf I med sina gemåler och Johan III med sina hvilas. Dessutom många ryktbara män: Birger Pehrson till Finsta, Uplands lagman, Linné m. fl. Erik den Heliges ben förvaras här i ett silfverskrin. Upsala slott ligger på en höjd, som visar det vidt omkring. Det har i förra århundradet till största delen erhållit sin form. Upsala Bibliothek är det största i Sverige. Universitetet eger konstskatter af värde. Myntkabinett. Mineraliekabinett. En förträfflig botanisk trädgård. Norrut från staden ligger Gamla Upsala med Kungshögarna, benämnde efter Oden, Thor och Frey, och innehållande grafkummel. Gamla Upsala kyrka anses till en del bestå af det gamla afgudatemplets murar. Skediga fordom tillhörigt Kongl. Rådet Edv. Gripenhjelm.

Högsta (5 fjerd.). Sandbro herregård. Björklinge kyrka. Närlinge. Sätuna, fordom kungsgård.

Läby (5 fjerd.). Torkelsbo egendom. Styngsbergs säteri.

Yfre (8 fjerd.). Ullfors jernbruk. Husbyborg, der lämningar finnas efter ett kloster. Tierps kyrka. Postkontor.

Mehede (8½ fjerd.). Elskarleby vattenfall, som afbryter Dal-elfvens lopp, är ett af de vackraste i Norden, och anses af många uppgå i naturskönhet, mot Trollhättan. En prydlig bro är här uppförd öfver elfven. Elskarlö jernbruk. Kyrka.

Elskarleby (6 fjerd.). Harnäs bruk, anlagdt 1659 af Assessor Ankarström, brändes 1719 af Ryssarna, är åter uppbyggdt. Järsta. Hamlingby.

Gefle (10 fjerd.). Landsböfdinge-residens, stor handel, i synnerhet vidsträckt skeppsfart. Invånare 8,700. Gymnasium, atheneum. navigations- och lärdomsskola. Tvenne skeppsvarf. Redan under Sveriges medeltid var Gefle en betydande stad. Gafvelån genomflyter staden. Flere fabriker. Rådhuset är en särdeles prydlig byggnad. Skeppsbron och den så kallade Brobänken äro promenadplatser. Vid inloppet till redden ligger Hugoskans, hvarifrån med ett par kanonskott Ryssarnes härjningsbesök 1719 afvärjdes. Tolffors bruk med prydlig park. Stigslunds tegelbruk. Strömsbro, ett dränneri för stadens räkning. Hvarfva. Hille kyrka. Hille Masugn.

Trüdje (6½ fjerd.). Åbyns och Högsta egendomar.

Berg (7 fjerd.). Hamrånge kyrka. Sjökulla bruk. Häckel-säng, Totra, Wifors, Wixsjö och Axmars bruk utgöra ett fideicommiss. Tonnebro.

Stråttjärna (11½ fjerd.). Skogs kyrka. Löftjärna. Båbo.

Mo Myskie (6½ fjerd.). Mo Kyrka. Flors linnfabrik. Söderala kyrka. Väg till Söderhamn. Man räknar 5 fjerding sväg från Mo Myskie till staden.

Kungsgården (6 fjerd.). Norrala kyrka och kungsgård. Ett monument på stället der Gustaf Wasa talade till Helsingarna. Långbro. Långvinds bruk vid Östersjön. Vedmora bruk. Enångers kyrka.

Bro (9 fjerd.). Njutångers kyrka. Iggesunds bruk, med skön utsigt öfver hafvet. Ett valsverk anlagdt af Rinman.

Iggesund (6 fjerd.). Hamre. Hudiksvalls stad, 3 fjerd. från Iggesund. Stapelstad. Invånare 2,000. Reguliert och väl byggd. Några fabriker. Skeppsvarf. Ett handelskompani för utrikes skeppsfarten. Forss.

Sanna (5½ fjerd.). Tura kyrka. Bro. Sylta.

Malsta (3½ fjerd.). Ströms bruk, vid ett vattendrag, som faller ut i Östersjön. Harmångers kyrka.

Bringsta (6½ fjerd.). Jättendals och Gnarps kyrkor. Gnarps bruk.

Gryttje (7 fjerd.). Ravallsnäs. Galtströms bruk.

Maj i Wester-Norrland (8 fjerd.). Njurunda kyrka.

Sundsvall (9 fjerd.). Staden har en utmärkt vacker belägenhet, i en bördig och odlad dal, begränsad af skogbevexta berg. Innevånarne 2500. Skeppsvarf och sjöfart. Flere trädgårdar. Norrom Sundsvall lära icke äpplen längre komma till mognad. Staden blef anlagd 1624. Ljusta kyrka. Sköns kyrka.

Wifsta (5 fjerd.). Stort skeppsvarf, der ett betydligt antal stora skepp gått af stapeln. Glasbruk. God hamn. Timrå kyrka.

Fjälht (4 fjerd.). Lögdö Bruk. Sunnansjö. Häggsjö. kyrka.

Häggsjö (6½ fjerd.). Hörsta. Gädda.

Hernösand (6 fjerd.). Säbrå kyrka. Biskopen i Hernösand bor på Säbrå prestgård. Ålands f. d. Gästgifvaregård. Kragom.

Näsländ (4 fjerd.). Welanger, Ytterskog, Utansjö bruk.

Weda (6 fjerd.). Vid södra stranden af Ångerman-Elfen, hvarifrån Färja leder till Färjestad, öfver elfven. (½ fjerd.).

Hornön (½ fjerd.). Norvik. Skullersta. Folka. Nora kyrka.

Herskog (6 fjerd.). Salte. Salom. Ulangers kyrka.

Åskia (6½ fjerd.). Wibyggerå kyrka.

Docksta (4½ fjerd.). Skjule. Gården.

Spjute (6½ fjerd.). Oxböle. Kjarr. Nätra kyrka.

Hörnäs (6 fjerd.). Färja. Själevads kyrka. Örnsköldsviks-köping.

Brösta (5 fjerd.). Arnäs kyrka.

Täfra (5 fjerd.). Gideån.

Önska (6 fjerd.). Grundsunda kyrka. Gomersta.

Afva i Umeå eller Westerbottens län. (8 fjerd. enl. K. Befh:des uppgift = $1\frac{1}{2}$ mil.) Aspa. Mo. Olofsfors. Nordmalings kyrka. Postkontor.

Lefvar (6 fjerd.). Långed..

Ängersjö ($6\frac{1}{2}$ fjerd.). Hörnefors bruk.

Sörmjöle ($6\frac{1}{2}$ fjerd.). Norrmjöle. Strömbäcks glasbruk. Ström.

Störksjö ($7\frac{1}{2}$ fjerd.). Robeck. Böle. Grans kungsgård.

Umeå ($2\frac{1}{2}$ fjerd.). Landshöfdingeresidens. Invånarnes antal 1,400. En beqväm hamn vid det såkallade Småholmssundet. Staden ligger $2\frac{1}{2}$ mil från hafvet. Skeppsvarf. Ansenlig handel.

Innertaste ($3\frac{1}{2}$ fjerd.)

Säfvar ($5\frac{1}{4}$ fjerd.). Ratan, redd. Ryktbar genom Svenska arméns expedition 1809.

Dekneboda ($7\frac{1}{2}$ fjerd.). Bygdeå kyrka. God hamn. Förtullningsställe.

Rickleå (6 fjerd.). Robertsfors bruk. Bruks kyrka.

Gumboda (6 fjerd. enl. K. Bef:des uppgift = $1\frac{2}{3}$ mil.) Gumboda hed är mötes- och exercisplats för södra bataljonen af Westerbottens regimente.

Grimsmark ($4\frac{3}{8}$ fjerd. enl. K. Befh:des uppgift = $1\frac{5}{8}$ mil.) Kallviken. Blacknäs. Löfångers kyrka.

Broünge ($6\frac{1}{2}$ fjerd.).

Daglösten ($5\frac{1}{2}$ fjerd.)

Bureå ($6\frac{1}{3}$ fjerd.).

Innervik ($5\frac{1}{3}$ fjerd.)

Sunnand ($3\frac{1}{2}$ fjerd.). Skellefteå, skön belägenhet. En präktig kyrka. byn ser ut som en stad. Skeppsbyggeri. Sjöfart, Postkontor.

Frostkåge ($6\frac{1}{4}$ fjerd.). Östvik.

Byske (5 fjerd.).

Abyn ($5\frac{1}{4}$ fjerd.).

Kindbäck ($3\frac{1}{2}$ fjerd.).

Jäfve ($4\frac{1}{2}$ fjerd.). Högsböle. Hortlax.

Piteå ($8\frac{7}{8}$ fjerd.). Staden är väl belägen, och väl byggd, på en ö vid Piteåelfvens mynning. Invånarne 1200. Skeppsvarf och handel. Landshöfdingeresidens.

Öjeby ($2\frac{1}{6}$ fjerd. enl. K. Befh:des uppgift = $\frac{2}{3}$ mil.) Härinvid ligger Piteå gammelstad med kyrka, och Porsnäs f. d. Gästgifvaregård.

Rosvik (8 fjerd. enl. K. Bef:des uppgift = $1\frac{3}{4}$ mil.)

Ersnäs ($5\frac{7}{8}$ fjerd. = $1\frac{3}{8}$ mil.). deraf Färja $\frac{1}{8}$ mil.

Gäddvik ($5\frac{1}{4}$ fjerd. = $1\frac{1}{2}$ mil.)

Luleå Gammelstad ($2\frac{1}{2}$ fjerd.). Stor kyrkoby och ansenlig kyrka. Härifrån reser man till Luleå, nya staden (4 fjerd.). Invånare 1200. Skeppsvarf och sjöfart.

Persön (7 fjerd.).

Råned ($7\frac{1}{2}$ fjerd. = $1\frac{1}{2}$ mil.) Sunds masugn. Meldersteins bruk.

Hvitån ($5\frac{1}{2}$ fjerd. = $1\frac{3}{8}$ mil.) Jemtö by.

Töre ($6\frac{1}{2}$ fjerd.). Bondersby. Gammalgård.

Månsbyn ($8\frac{1}{2}$ fjerd.). Högåsens Grufva. Börgels by. Färja vid N. Kalix $\frac{1}{2}$ mil.

Näsbyn (4 fjerd.). Vid Kalix-Elfen.

Sangio ($7\frac{1}{2}$ fjerd.). Björkfors.

Saivits ($4\frac{1}{2}$ fjerd.).

Nickala ($6\frac{1}{2}$ fjerd.).

Haparanda ($4\frac{1}{2}$ fjerd.). Har Nyligen blifvit stapelstad. Invånare 400. Handel och sjöfart. Skeppsbyggeri.

FRÅN STOCKHOLM TILL THRONDHJEM.

(Öfver Upsala, Gefle och Östersunds städer.)

Vägen tages såsom den nästföregående turen visar, (se pag. 59—61) till Maj, närmast Sundsvall.

Från Maj reser man förbi Njurunda kyrka, öfver Njurunda-elfv. hvars norra strand följes. Tenna kyrka; till

Wattjom (12 fjerd.). Kullsjö.

Nedansjö ($4\frac{1}{2}$ fjerd.). Österbo. Stöde kyrka.

Källsta (6 fjerd.). Ede. Boda. Backa.

Ålsta (9 fjerd.). Torps kyrka. Östby. Westanå. På andra sidan om Njurunda-elfven ligga Gubby och Edebyn.

Borgsjö ($6\frac{1}{2}$ fjerd.). Kyrka Näs.

Storkrogen "Jemtkrogen", äfven kallad (7 fjerd.). Lillkrogen. Bröcklinge.

Brücke (8 fjerd.). Kyrka. Södsjö. Mårdvik. Ån. Malgåsen.

Östergården ($6\frac{1}{2}$ fjerd.). Öfre. Råfsunds kyrka på andra sidan om vattendraget. Gällön.

Fanbyn ($5\frac{1}{2}$ fjerd.), Marsätt. Svedja. Böle. Hacksäng. Vägen nalkas Storsjön och följer från Gärde dess strand.

Gärde (9 fjerd.). Storviken. Brunflo kyrka. Håkansta. Lund Uppland. Ope. Torvalla. Odensala. Öna.

Östersund (6 fjerd.) på östra stranden af Storsjön. Landshöfdingersidens. Midtemot staden ligger Frösön, med en skola. En bro leder till Frösön. Omgifningarne äro vackra. Frösö skola eger ett bibliothek, skänkt af Professor Zetterström. På höjden af ön ligga kyrkan, skolhuset och bibliotheksbyggnaden, Ås kyrka. Rödöns kyrka. Rödöns gård.

Trustad ($6\frac{1}{2}$ fjerd.). Hästad, förr Gästgifvaregård. Backen. Säter. Nässkoll kyrka.

Smedåsen ($5\frac{1}{2}$ fjerd.). Faxelfven. Wallna. Röde. Glösa. Wiken. Åberg, förr Gästgifvaregård.

Håf (8 fjerd.). Alsens kyrka. Slätie. Bleckåsen. Mörsils kyrka och Myckelgårde.

Uppland (9 fjerd.). Strand. Hjerpe skans. Undersåkers kyrka. Rista. Roma. Brattland.

Stamgårde (9 fjerd.). Gustafs- och Carlbergs grufvor. Åreskutan. Åre kyrka. Mörvik. Inland.

Dufed ($9\frac{1}{2}$ fjerd.). Dufed skans.

Stalltjernstugan ($7\frac{1}{2}$ fjerd.). Medstugan.

Skalstugan (8 fjerd.) på sjelfva fjellhöjden. Öfver Norrska gränsen till

Suul (12 fjerd.). Indalen (12 fjerd.), Östre Naess $14\frac{1}{2}$ fjerd.), Naerdal ($4\frac{1}{2}$ fjerd.), Rostad (5 fjerd.), Hove (4 fjerd.), Hammer (4 fjerd.), Vordahl (2 fjerd.), Forbord (4 fjerd.), Sandfærhuus (4 fjerd.), Heel Hougen (6 fjerd.), Throndhjem ($5\frac{1}{2}$ fjerd.).

VÄGARNE FRÅN STOCKHOLM TILL SVERIGES ÖFRIGA STÄDER.

Från Stockholm till Alingsås,

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pikkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Banke-

berg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkabergr 5 $\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhester 8 $\frac{1}{2}$. Gullered 8. Timmelhed 5 $\frac{1}{2}$. Hägna 6. Ljung 6. Eklanda 7. Alingsås 6 $\frac{1}{2}$. = 45 $\frac{7}{8}$ mil.

Vägbeskrifningen se sid. 7—14. Från Jönköping leder vägen icke långt från Ulricehamn, genom södra delen af Elfsborgs län.

En annan väg från Stockholm till Alingsås.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4 $\frac{1}{2}$. Bjuggstad 6 $\frac{5}{8}$. Westerås 6 $\frac{1}{2}$. Kolbäck 7 $\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glaushammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Bodarne eller Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8 $\frac{1}{2}$. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Marskarby 8, Skara stad passeras 1 $\frac{1}{2}$ fjerd. från Mockaby och 3 från Flata. Flata 4 $\frac{1}{2}$. Wånga 4. Algutstorp 3. Wedum 6. Sköfde, by i Elfsborgs län, 8. Alingsås 8 $\frac{1}{2}$. = 45 $\frac{1}{4}$ mil.

Se sid. 19. Från Enebacken, genom Skara, Sköfde gästgifvaregård (icke staden Sköfde), går vägen till den icke långt från den vackra sjön Mjörn belägna staden.

Alingsås. Staden har inemot 1400 invånare. Den bebyggdes först af flyktingar från Nya Lödöse och erhöil sina privilegier 1619. Sedermera blef staden af den utmärkte fosterlandsvännen Jonas Alströmer, hvilken här föddes 1685, gjord till stamorten för de Svenska manufacturerna, hvilka han icke allenast gaf nytt lif utan till en stor del alldeles nyskapade. Här gjordes början med den för hela riket så viktiga potatesodlingen. På stranden af Mjörn, invid staden, ligger det täcka säteriet Nolhaga.

Från Stockholm till Arboga.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4 $\frac{1}{2}$. Bjuggstad 6 $\frac{5}{8}$. Westerås 6 $\frac{1}{2}$. Kolbäck 7 $\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. = 16 $\frac{5}{8}$ mil.

Se sid. 19—22.

Från Stockholm till Arvika.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Winteråsa Sanna 5. Edsbergs Sanna 6½. Storbjörsboda 7½. Åtorp 6. Wall 5. Christinehamn 9. Rudsberg 6. Spånga 6. Carlstad 6. Illberg 7. Prestbohl 4. Högboda 6. Finnebäcken 4½. Lerbol 4½. Arvika 6. = 42½ mil.

Se sid. 56. Arvika, som anlades 1811, är beläget vid en vik af Glafs fjorden, derifrån, genom den uppensade Byelfven, segelfart idkas på Wenern. Invånare omkring 400. Handeln på Norrige är liflig, ehuru staden ännu icke uppnått någon högre grad af väl-måga.

Från Stockholm till Askersund.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Askersund 8. = 26½ mil.

Se sid. 19—24. Askersund har en vacker belägenhet vid viken Alsen, som utgör Watterns nordligaste spets. Hamnen är god. Invånarne äro 1000. Flera hus äro välbyggda. Askersunds landskyrka, på en höjd nära staden, är prydd af ett vackert grafchor, tillhörigt Soopska familjen. Staden fick privilegier under drottning Christinas förmyndarregering 1642. Förut var staden en köping under Wadstena. I granskapet af staden ligga Stjernsund och Edö. herregods, samt Dohnafors bruk.

Annan väg från Stockholm till Askersund.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Malmby 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6.

Botten 6. Läfte 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Askersund 8. = $25\frac{1}{2}$ mil.

Denna väg, som leder genom midten af Södermanland och södra Nerike är något kortare än den förut anförda; men backig och på många ställen svår. Den leder dock genom vackra trakter, bland hvilka Wingåkerstrakten mest utmärker sig.

Från Stockholm till Borås.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkabergr 5 $\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledbester $8\frac{1}{2}$. Gullered 8. Timmelhed $5\frac{1}{2}$. Wäby 5. Tärby 6. Borås 7. = $43\frac{7}{8}$ mil.

Se sid. 7. Borås ligger vid Wiskaelfven, i en hvarken bördig eller vacker trakt. Likväl erbjuda omgifningarna på sina ställen vackra utsigter. Staden är helt och hållet en fabriksstad, och dess välstånd beror egentligen på gårdfarieland. Just i afseende på denna handel blef staden anlagd 1622. Invånarnes antal uppgår till inemot 2400.

Annan väg från Stockholm till Borås.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{3}{8}$. Westerås $6\frac{1}{2}$. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör $8\frac{1}{2}$. Keckestad $5\frac{1}{2}$. Timmerdala $6\frac{1}{2}$. Kloster 7. Bolum 3. Gökhem 8. Kjedadbo 3. Heljarp 7. Borgstena 8. Borås 8. = $45\frac{5}{8}$ mil.

Se sid. 19. Från Hasslerör genomskär vägen det inre af Westergöthland. Trakterna äro tätt befolkade, och utmärkas genom de nära hvarandra liggande små kyrkorna.

Från Stockholm till Carlsborg.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping

4½. Bjuggstad 6⅝. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arbo-
ga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8.
Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Friabäck 5. Halna 6.
Öfverby 5 Carlsborg 8. = 35½ mil.

Se sid. 19. Om Carlsborg sid. 38.

Från Stockholm till Carlshamn.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-
bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby
6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Banke-
berg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Sätthälla 8. Bona 8½,
(K. Befh:de uppgifver ⅝ mil). Eksjö 7½. Bränsmåla 6. Hvetlanda
6½. Broby 6. Årset 3½. Kråketorp 6. Tjureda 7. Wexjö 8.
Ingelstad 6½. Uråsa 3. Qvarnemåla 5½. Törnemåla 5. Gädd-
viksås 5. Hökadäl 5. Carlshamn 5½. = 52½ mil.

Se sid. 7. Carlshamn har en vacker belägenhet, och drifver
ansenlig handel. Invånare 4629. Skeppsvarf. Fabriker. Stället
hette fordom Bodekull. Under Carl XI:s minderårighet fick staden
privilegier och namn. Den blef under Carls Danska krig ömsom
intagen af de krigande härarna. Vid inloppet till stadens redd lig-
ger ett fästningsverk.

Annan väg från Stockholm till Carlshamn.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-
bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby
6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Banke-
berg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Gren-
na 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Stigamo 3½. Svenna-
rum 8. Wrigsta 7. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Wexjö
6½. Ingelstad 6½. Uråsa 3. Qvarnemåla 4½. Törnemåla 5. Gädd-
viksås 5. Hökadäl 5. Carlshamn 5½. = 54½ mil.

En annan väg från Stockholm till Carlshamn.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Målbäck 7. Rimforssa 7. Kisa 7. Fröåsa 4. Skärsta 8. Wimmerby $4\frac{1}{2}$. Hullingsrud eller Hultsfred; skjutsas förbi Skillingेरums gästgifvaregård 9. Mållilla 6. Björkmåsa $8\frac{1}{2}$. Serarp $6\frac{1}{2}$. Åsheda 5. Ske-da 5. Åshult 4. Åreda $6\frac{1}{2}$. Wexjö 7. Ingelstad 6. Uråsa 3. Qvarnemåla $4\frac{1}{2}$. Törnemåla 5. Gäddviksås. 5. Hökadäl 5. Carlshamn $5\frac{1}{2}$. = $54\frac{7}{8}$ mil.

Strandvägen från Stockholm till Carlshamn.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 2. Fjerdingsta 5. Grintorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. Knappekulla 8. Skedshult 4. Wida 8. Seglerum $4\frac{1}{2}$. Kårby 4. Lund 4. Getterum $8\frac{1}{2}$. Ishult 7. Jemserum 6. Norrby 7. Påskallavik 7. Mönsterås $6\frac{1}{2}$. Alem 5. Ryssby 8. Dörby 7. Wassmolösa 4. Wärnaby $4\frac{1}{2}$. Påboda $4\frac{1}{2}$. Bröms $4\frac{1}{2}$. Jämjö 8. Lyckeby 5. Skillinge 5. Ronneby 6. Hoby 6. Trensum 5. Carlshamn 3 = $58\frac{1}{8}$ mil.

Se sid. 19.

Från Stockholm till Carlskrona.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Dala 3. Hester 5. Sätthälla 8. Bona $8\frac{1}{2}$. Eksjö $7\frac{1}{2}$. Bränsmåla 6. Hvetlanda $6\frac{1}{2}$. Stocketorp 8. Nöbbel-le 6 $\frac{1}{2}$. Lenhöfda 6. Kulla 6. Eriksmåla 6. Emmeboda 6. Fuhr 6. Kulleryd 6. Bubbetorp $5\frac{1}{2}$. Carlskrona $3\frac{1}{2}$. = $50\frac{1}{2}$ mil.

Se sid 7.

Strandvägen från Stockholm till Carlskrona.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 2. Fjerdingssta 5. Grintorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. Knappekulla 8. Skēdshult 4. Wida 8. Seglerum 4½. Kårby 4. Lund 4. Getterum 8½. Ishult 7. Jemserum 6. Norrby 7. Påskallavik 7. Mönsterås 6½. Ålem 5. Ryssby 8. Dörby 7. Wassmolösa 4. Wörnaby 4. Påboda 4½. Bröms 4½. Jemjö 7½. Lyckeby 5. Carlskrona 3. = 52½ mil.

Se sid. 19. Carlskrona ligger på en ö, som förut hette Trotsö. Landshöfdingeresidens Station för Sveriges örlogsflotta. Invånarnes antal 13,321. Dockorna, Gamla och Nya, äro storartade anläggningar, den förre af Polhem och Sheldon, den sednare af Thunberg. Ett statens och ett enskildt skeppsvarf. Modellsalen med en marmorbyst af Chapman, efter hvilken här finnas flere egenhändigt förfärdigade modeller. Arsenalen. Artillerigården. Ankarmedjan. Örlogsskeppen ligga aftacklade och förtöjda vid den så kallade brobänken. Staden har 3 kyrkor. En vacker promenadplats, kallad Hoglandsparken, har blifvit anlagd i staden. Inloppet är starkt befästadt. I synnerhet beundras fästningsverket Kungsholmen, såsom ett mästerstycke af befästningskonst. Carlskrona anlades 1680, och det var General-Amiralen Grefve Hans Wachtmeister, som icke blott bildade staden, utan nyskapade åt Sverige den ausenligaste örlogsflotta, som riket någonsin egt. Carlskrona omgifves, på något afstånd, af en mängd nätta landställen, ehuru närmaste trakten är ödslig och kal.

Från Stockholm till Carlstad.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Winteråsa Sanna 5. Edsbergs Sanna 6½. Storbjörsboda 7½. Åtorp 6. Wall

5. Christinehamn 9. Rudsberg 6. Spånga 6. Carlstad 6 = $35\frac{1}{2}$ mil. — Se sid. 19—23.

Från Stockholm till Christinehamn.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{5}{8}$. Westerås $6\frac{1}{2}$. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Winteråsa Sanna 5. Edsbergs Sanna $6\frac{1}{2}$. Storbjörsboda $7\frac{1}{2}$. Åtorp 6. Wall 5. Christinehamn 9. = $30\frac{7}{2}$ mil.

Se sid. 19—23.

Från Stockholm till Christianstad.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkabergr $5\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Stigamo $3\frac{1}{2}$. Svennarum 8. Wrigsta 7. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Wexjö $6\frac{1}{4}$. Nöbbeled 5. Gottåsa 6. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby $6\frac{1}{2}$. Qviinge $4\frac{1}{2}$. Christianstad $6\frac{1}{2}$ = $57\frac{7}{8}$ mil.

Se sid. 7. Christianstad ligger vid en utvidgning af Helgeån, kallad Sjöviken. Landshöfdingeresidens. Säte för Hofrätten öfver Skåne och Blekinge. Invånarne 4,775. Staden är befästad. En murad kanal genomskär den. Kyrkan stor och pryddig. Staden Wä, belägen icke långt från nuvarande Christianstad, blef förstörd, under kriget 1611, af Svenskarne. Kung Christian IV utsåg då en ny plats för staden, hvilken han gaf sitt namn, och dit invånarne flyttade från Wä, som blef en bondby. Under Carl XI:s och XII:s krig blef Christianstad af de krigande makterna ömsevis taget och återtaget. Det var här, som Kapten Hellichius 1772 började revolutionen. Christianstad synes, då Helgeån öfversvämmar trakten

rundtomkring, liksom ligga på en ö. Stadens lastageplats, sedan ån icke mera blef segelbar, är Åhus.

Från Stockholm till Cimbrishamn.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Dala 3. Hester 5. Sätthälla 8. Bona $8\frac{1}{2}$. Eksjö $7\frac{1}{2}$. Broarp 3. Möcklamo $5\frac{1}{4}$. Komsta 8. Wrigsta $4\frac{1}{2}$. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öbr 4. Alfvestad $7\frac{1}{2}$. Gottåsa 8. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby $6\frac{1}{2}$. Qviinge $4\frac{1}{2}$. Nöbbelöf 9. Degeberga 5. Brösarp 6. Rörum 6. Cimbrishamn 4. = $61\frac{5}{8}$ mil.

Se sid. 7. Cimbrishamn ligger på den sandiga stranden af Östersjön, i sigte af Bornholm. Invånare 1,193. Handel och sjöfart. Förnämligast handlar staden med spannmål. Några fabriker. Fiske.

Från Stockholm till Eksjö.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Dala 3. Hester 5. Sätthälla 8. Bona $8\frac{1}{2}$. Eksjö $7\frac{1}{2}$. = $32\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 7. Från Mjölby går vägen förbi Hultersta säteri till Dala. Derefter möta Linnefors bruk, Strålnäs säteri, Åsbo kyrka Boxholms bruk. Hester. Rommenäs. Sätthälla. Säby kyrka. Traneryd. Nåtås. Morbäcks kyrka. Bona, bredvid Bredesta kyrka. Mariefors. Åkersberg. Lannagård.

Eksjö ligger på en hög slätt. Invånarne 1,700. Staden, ehuru föga anseelig, drifver dock en betydligare handel, särdeles med kreatur. En helsobrunn.

Från Stockholm till Engelholm.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnaryd 8. Öreryd 5. Norrlida 6. Gislaved 4. Kappeded 5. Böларыd $4\frac{1}{2}$. Nissaryd 6. Sjögård $6\frac{1}{10}$. Drahered $6\frac{1}{2}$. Halmstad $7\frac{5}{8}$. Tjerryby $7\frac{1}{2}$. Laholm $1\frac{5}{8}$. Östra Karup $5\frac{1}{2}$. Margretetorp $4\frac{1}{2}$. Engelholm 5. = $56\frac{4}{5}$ mil.

Se sid. 7.

Annan väg från Stockholm till Engelholm.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingaryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tännö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda $6\frac{1}{2}$. Traheryd $5\frac{1}{2}$. Markaryd $7\frac{1}{2}$. Fagerhult $6\frac{1}{2}$. Örkelljunga 7. Östra Ljungby 7. Engelholm 7. = $57\frac{3}{4}$ mil.

Från Stockholm till Enköping.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. = $7\frac{7}{8}$ mil.

Se sid. 19.

Från Stockholm till Eskilstuna

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Malmby 5. Eksåg $5\frac{1}{2}$. Kjulsta 4. Eskilstuna $4\frac{1}{2}$. = $11\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 7. Från Södertelje leder vägen förbi Hanstavik. Nyqvärns bruk. Thuringe kyrka. Smedsör. Kumla. Tomtsätra.

Qvattinge. Sundby. Näsby. Laggsta. Mariefred och Gripsholm. Lida. Åkers kyrka. Malmby. Göksten. Härads kyrka. Näsbyholm. Eksåg. Barva kyrka. Strand. Lindholmen. Isholm. Kjulsta. Kjula kyrka.

Eskilstuna ligger vid Eskilstuna-ån och är ryktbart för sitt smide. Invånare 3,475. En del, Nya staden kallad, förnämligast bebodd af smideshandlare och smeder, kallas ännu fristaden eller Carl Gustafs stad, emedan denne Konung 1654 utfärdade privilegier åt en borgare, Reinhold Rademacher från Riga, att här anlägga gevärsfaktori. Om stadens uppkomst förmäler legenden, att Södermanlands första apostel Eskil, som blifvit mördad af bedningarna, här nedsatts. Här byggdes kyrka, kloster, slott. Carl IX, såsom hertig af Södermanland, uppehöll sig ofta härstädes. Teglet från slottet användes 1699 till byggnaden af Stockholms slott. Stadens kyrka ligger prydligt utmed elfven.

Från Stockholm till Falkenberg.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Palkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnaryd 8. Gyllingstorp $5\frac{1}{2}$. Tåstarp $6\frac{1}{2}$. Svenljunga 6. Hid 6. Klef 6. Gunnarp 5. Norrmanstorp $5\frac{3}{8}$. Köinge $4\frac{1}{8}$. Ljungby $3\frac{5}{8}$. Falkenberg $4\frac{1}{2}$. = $50\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 7. Falkenberg ligger vid Ätraån, bekant för sitt laxfiske. Invånare 900. Staden har en nätt belägenhet. Några ruiner utvisa hvar stadens forna fäste stått. Falkenberg intogs af Engelbrechts höfding Berman 1434 och under Erik den XIV:s tid af Knut Hard 1565.

Annan väg från Stockholm till Falkenberg

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping

4 $\frac{1}{2}$. Bjuggstad 6 $\frac{5}{8}$. Westerås 6 $\frac{1}{2}$. Kolbäck 7 $\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Greby 5 $\frac{1}{2}$. Sköfde 8. Borgunda 5 $\frac{1}{2}$. Kyrktorp 4. Leaby 6. Trädet 7. Timmelhed 7. Brunn 3. Arnungared 4. Sexdrega 8. Svenljunga 4. Hid 6. Klef 6. Gunnarp 5. Norrmanstorp 5 $\frac{2}{3}$. Köinge 4 $\frac{1}{6}$. Ljungby 3 $\frac{5}{6}$. Falkenberg 4. = 55 $\frac{19}{24}$ mil.

*Från Stockholm till **Fahlun**.*

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Tunalund 6. Wånsjö 7. Carleby 5. Tärna 5 $\frac{1}{2}$. Sala 5. Bolandet 4 $\frac{1}{4}$. Brunnbäck 6. Grådö 7. Hedemora 2. Uppbo 6. Strand 5. Fahlun 8. = 21 $\frac{7}{8}$ mil.

Se sid 57—59.

*Annan väg från Stockholm till **Fahlun**.*

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Tunalund 6. Wånsjö 7. Carleby 5. Tärna 5 $\frac{1}{2}$. Sala 5. Bolandet 4 $\frac{1}{4}$. Brunnbäck 9 $\frac{1}{2}$. Grådö 7. Hedemora 2. Säter 6. Naglarby 7. Fahlun 9. = 23 $\frac{5}{16}$ mil.

*Från Stockholm till **Falköping**.*

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4 $\frac{1}{2}$. Bjuggstad 6 $\frac{5}{8}$. Westerås 6 $\frac{1}{2}$. Kolbäck 7 $\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Greby 5 $\frac{1}{2}$. Sköfde 8. Borgunda 5 $\frac{1}{2}$. Kyrktorp 4. Thorbjörnstorp 3 $\frac{1}{2}$. Falköping 2 $\frac{1}{2}$. = 39 $\frac{1}{2}$ mil.

Se sid 19. Falköping ligger på den fruktbara slätten Falan eller Falbyggen, emellan Mösse- och Ålle-berg. Invånare 644. Staden är gammal, och brändes af Danskarne 1566. I stadskyrkans port visas märken, som påstås vara ditskjutna under slaget vid

staden emellan Albrecht och Margaretha. Slaget stod 1389 på Nyckel-ängen, nära staden.

Från Stockholm till Falsterbo.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillngeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tännö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda $6\frac{1}{2}$. Traheryd $5\frac{1}{2}$. Markaryd $7\frac{1}{2}$. Fagerhult $6\frac{1}{2}$. Ulf 7. Blekmåsa $5\frac{1}{2}$. Röstänga 7. Åkarp 7. Kjeflinge 4. Lund $4\frac{1}{2}$. Malmö $6\frac{1}{2}$. Hvallinge $6\frac{1}{2}$. Skanör 6. Falsterbo 1. = $65\frac{1}{4}$ mil.

Se sid 7. *Falsterbo*, Sjöstad, vid Östersjön; Sveriges sydligaste stad. Lyder under Stads-styrelsen i Skanör. Falsterbo har ingen Embetsman, icke ens prest. Skanör och Falsterbo äro ganska gamla städer, ehuru numera förfallna. Kyrkan, med en underjordisk helgedom, ansenlig. Invånare i Falsterbo 264, i Skanör 661. Här utskjuter i Östersjön det farliga Falsterboref. En fyrbåk är derföre här uppförd. Vid Skanör stodo, 1253 och 1278, fältslag.

Från Stockholm till Gefle.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede $8\frac{1}{2}$. Elskarleby 6. Gefle 10. = $17\frac{5}{8}$ mil.

Se sid. 60 och 61.

Från Stockholm till Grenna.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Banke-

berg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkabergr 5 $\frac{1}{2}$. Grenna 5. = 30 $\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 7—13.

Från Stockholm till Grisslehamn.

Ensta 7 fjerd. Brottby 7. Hall 5. Rilanda 5. Kragsta 4. Svanberga 4. Stabby 5. Trästa 6. Grisslehamn 3. = 11 $\frac{1}{2}$ mil.

Vägen leder förbi Bergshammar, Djursholm, Danderyds kyrka, Näsby och Rydboholm. Ensta. Angarns och Östby kyrkor. Brottby. Garns kyrka. Lindholmen. Hall. Näs. Beateberg. Rö kyrka. Rilanda. Skäderö kyrka. Finsta. Husby kyrka. Kragsta. Lohärads och Estuna kyrkor. Stjernholm. Hvitsjö. Svanberga. Carls kyrka. Stensta. Söderby kyrka. Broby. Staby. Ortala Trästa.

Grisslehamn har postkontor och telegraf, samt utgör öfverfartsorten till Åland.

Från Stockholm till Götneborg.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislana 7. Enköping 4 $\frac{1}{2}$. Bjuggstad 6 $\frac{5}{8}$. Westerås 6 $\frac{1}{2}$. Kolbäck 7 $\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8 $\frac{1}{2}$. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5 $\frac{1}{2}$. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7 $\frac{1}{2}$. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4 $\frac{1}{2}$. Nohl 4 $\frac{1}{2}$. Agnesberg 5 $\frac{1}{2}$. Götneborg 3 $\frac{1}{2}$. = 49 $\frac{3}{4}$ mil.

Beskrifningen se sid. 19—26.

Annan väg från Stockholm till Götneborg.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislana 7. Enköping 4 $\frac{1}{2}$. Bjuggstad 6 $\frac{5}{8}$. Westerås 6 $\frac{1}{2}$. Kolbäck 7 $\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8 $\frac{1}{2}$. Marie-

stad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Marskarby 8. Flata $4\frac{1}{2}$.
 Wånga 4. Onsjö $5\frac{1}{2}$. Wedum 4. Sköfde 8. Alingsås $8\frac{1}{2}$. Norde-
 sund $3\frac{1}{2}$. Lerum $5\frac{1}{3}$. Götheborg 8. = $49\frac{1}{4}$ mil.

*Annan väg från Stockholm till **Götheborg**.*

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-
 bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby
 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Banke-
 berg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Gren-
 na 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhester $8\frac{1}{2}$. Gullered 8. Tim-
 melhed $5\frac{1}{2}$. Hägna $5\frac{1}{2}$. Ljung 6. Eklanda 7. Alingsås $6\frac{1}{2}$. Nor-
 desund $3\frac{1}{2}$. Lerum $5\frac{1}{3}$. Götheborg 8. = $49\frac{3}{8}$ mil.

*Ännu en väg från Stockholm till **Götheborg**.*

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Malm-
 by 5. Eksåg $5\frac{1}{2}$. Kjulsta 4. Eskilstuna $4\frac{1}{2}$. Hållsta 4. Näs-
 torp 6. Botten 6. Leppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6.
 Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hassle-
 rör $8\frac{1}{2}$. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen $5\frac{1}{2}$.
 Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg $7\frac{1}{2}$. Sollebrunn
 7. Hverled 7. Wadebacka $4\frac{1}{2}$. Nohl $4\frac{1}{2}$. Agnesberg $5\frac{1}{2}$. Gö-
 theborg $3\frac{1}{2}$. = $48\frac{1}{2}$ mil.

*Från Stockholm till **Halmstad**.*

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-
 bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby
 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Banke-
 berg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Gren-
 na 5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnaryd 8. Öreryd 5.
 Norrlida 6. Gislaved 4. Kappedled 5. Böларыd $4\frac{1}{2}$. Nissaryd 6.
 Sjögård $6\frac{1}{10}$. Drabered $6\frac{1}{2}$. Halmstad $7\frac{5}{8}$. = $50\frac{4}{8}$ mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till Haparanda.

Se pag. 60—64. = $113\frac{8}{8}$ mil.

Från Stockholm till Hedemora.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Tunalund 6. Wån-sjö 7. Carleby 5. Tärna $5\frac{1}{2}$. Sala 5. Bolandet $4\frac{1}{2}$. Brunn-bäck $9\frac{1}{2}$. Grådö 7. Hedemora 2. = $17\frac{1}{8}$ mil.

Se sid. 57.

Från Stockholm till Helsingborg.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tånnö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda $6\frac{1}{2}$. Traheryd $5\frac{1}{2}$. Markeryd $7\frac{1}{2}$. Fagerhult $6\frac{1}{2}$. Örkelljunga 7. Östra Ljungby 7. Åstorp 4. Helsingborg 8. = $58\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 7.

Annan väg från Stockholm till Helsingborg.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnaryd 8. Öreryd 5. Norrlida 6. Gisaved 4. Kapped 5. Böларыd $4\frac{1}{2}$. Nissaryd 6. Sjögård $6\frac{1}{6}$. Drahered $6\frac{1}{2}$. Halmstad $7\frac{5}{8}$. Tjerby $7\frac{1}{2}$. Laholm $1\frac{5}{8}$. Karup $5\frac{1}{8}$. Margretetorp $4\frac{1}{2}$. Engelholm 5. Fleninge 6. Helsingborg $3\frac{1}{2}$. = $58\frac{7}{20}$ mil.

Annan väg från Stockholm till Helsingborg.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Sätthälla 8. Bona 8½. Eksjö 7½. Broarp 3. Möcklamo 5½. Komsta 8. Wrigsta 4½. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Alfvestad 7½. Gottåsa 8. Dibult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby 6½. Röinge 10. Tyringe 6. Blekemåsa 8. Åby 5. Åstorp 5. Helsingborg 8. = $63\frac{3}{6}$ mil.

Från Stockholm till Hernösand.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede 8½. Elfkarleby 6. Trödje 6½. Berg 7. Stråttjärä 11½. Mo Myskie 6½. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Sanna 5½. Malsta 3½. Bringsta 6¼. Gryttje 7. Maj 8. Sundsvall 9. Wifsta 5. Fjähl 4. Häggsjö 6½. Hernösand 6. = $43\frac{7}{8}$ mil.

Se pag. 60—62. Hernösand, stapelstad, belägen på Hernön nära intill Ångerman-elfvens utlopp. Säte för Biskop- och Länsstyrelsen. Invånarnes antal 2,170. Staden, som erhöi sina första privil. 1587, eger dessutom: ett gymnasium, en lärdoms- och en navigations-skola. Seminarium för folkskole-lärares bildande, samt en ypperlig hamn och 2:ne skeppsvarf. Näringarne äro: Sjöfart och handel, samt medelmåttigt jordbruk, jemte handtverkerier och strömmingsfiske.

Från Stockholm till Hjo.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8.

Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Pålstorp 4
Tibro 6½. Hjo 7. = 36½ mil.

Se sid. 19. Hjo är en gammal uppstad vid Wettern. Staden ligger behagligt vid utloppet af en liten å. Invånarne 700.

Från Stockholm till Hudiksvall.

Rotebro 8 fjerd. Märstad 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede 8½. Elfkarleby 6. Trödje 6½. Berg 7. Stråtjärä 11½. Mo Myskie 6½. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Hudiksvall 3. = 29 mil.

Se pag. 60—62. Hudiksvall, stapelstad, belägen emellan 2:ne fjerdar af Botten-viken. Folkm. 1,930. Har en högre lärdoms- och en vexelundervisnings-skola. Handel, handverk, fabriksrörelse och strömmingsfläsk äro delar af hufvudnäringen. 3:ne snus- och tobaks-fabriker finnas, samt 2 Garfverier, 3 Färgerier och 1 Segelduksfabrik m. m.

Från Stockholm till Jönköping.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Hölkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. = 33½ mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till Kalmar.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 2. Fjerdingssta 5. Grintorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. Knappekulla 8. Skedshult 4. Wida 8. Seglerum 4½. Kårby 4. Lund 4. Getterum 8½. Ishult 7. Jemserum 6. Norrby 7. Påskallavik 7. Mönsterås 6½. Ålem 5. Ryssby 8. Kalmar 7. = 44½ mil.

Se sid. 47. Kalmar är beläget på en holme i Kalmarsund, kallad Qvarnholmen. Landsböfdingeresidens. Biskopssäte. Invånare 6,158. En prydlig domkyrka. Gymnasium. Skeppsvarf och betydlig utrikes sjöfart. Staden har varit starkt befästad, såsom en af Sveriges hufvudfästningar. Här hafva väldiga strider blifvit hållna. Kalmar stad är en af de äldsta i Sverige, redan ryktbar i hedenhös. Sigurd Jorsalafar intog staden 1123. Gustaf I tog den med storm från Bernhard von Melen. Erik XIV regerade här såsom Kronprins. Staden förråddes 1611 åt Danskarne, men återkom till Sverige 1613. Här slöts, på det bredvid staden belägna slottet Kalmare-union 1397. Flere möten hafva här blifvit hållna under Sveriges medeltid. Numera är Kalmar slott, liksom sjelfva unionsalen, förfallet.

Annan väg från Stockholm till Kalmar.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Målbäck 7. Rimforssa 7. Kisa 7. Fröåsa 4. Skärsta 8. Wimmerby $4\frac{1}{2}$. Hullingsrud eller Hultsfred 9. Haddetorp 9. Bockara $5\frac{1}{2}$. Staby 6. Abo 7. Kråksmåla 4. Räckebo 8. Örntorp 7. Kalmar 7. = $46\frac{5}{8}$ mil.

Annan väg från Stockholm till Kalmar.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Dala 3. Hester 5. Sätthälla 8. Bona $8\frac{1}{2}$. Eksjö $7\frac{1}{2}$. Bränsmåla 6. Hvetlanda $6\frac{1}{2}$. Ödeshult $4\frac{1}{2}$. Serarp 6. Rosendal 6. Grönskåla $7\frac{1}{2}$. Kråksmåla 4. Räckebo 8. Örntorp 7. Kalmar 7. = $48\frac{1}{8}$ mil.

Från Stockholm till Kongelf.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislana 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅔. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½, Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Kongelf 4. = 48½ mil.

Se sid. 19.

Annan väg från Stockholm till Kongelf.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Malmby 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läfte 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Kongelf 4. = 47½ mil.

Från Stockholm till Kungsbacka.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislana 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅔. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Agnesberg 5½. Götheborg 3½. Kärara 3. Kungsbacka 8. = 52½ mil.

Se sid. 19. Kungsbacka ligger emellan tvenne åar, som utfalla i Kattegatt. Invånare 571. Hamnen är uppgrundad, så att handeln mycket aftagit. Staden är gammal.

Annan väg från Stockholm till Kungsbacka.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Marskarby 8. Flata 4½. Wånga 4. Onsjö 5½. Wedum 4 Sköfde *) 8. Alingsås 8½. Noresund 3½. Lerum 5⅓. Götheborg 8. Kärra 3. Kungsbacka 8. = 52½ mil.

Annan väg från Stockholm till Kungsbacka.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhester 8½. Gullered 8. Timmelhed 5½. Hägna 5½. Ljung 6. Eklanda 7. Alingsås 6½. Noredsund 3½. Lerum 5½. Götheborg 8. Kärra 3. Kungsbacka 8. = 52½ mil.

Ännu en väg från Stockholm till Kungsbacka.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Malmby 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Agnesberg 5½. Götheborg 3½. Kärra 3. Kungsbacka 8. = 51½ mil.

*) Gästgifvaregård i Elfsborgs län.

Från Stockholm till Köping.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6 Gran 8. Lislena 7. Enköping 4 $\frac{1}{2}$. Bjuggstad 6 $\frac{5}{8}$. Westerås 6 $\frac{1}{2}$. Kolbäck 7 $\frac{1}{2}$. Köping 6. = 14 $\frac{7}{8}$ mil.

Se sid. 19.

Från Stockholm till Laholm.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pihkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4 $\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4 $\frac{1}{2}$. Linköping 6 $\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby 7 $\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkabergr 5 $\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnaryd 8. Öreryd 5. Norrlida 6. Gislaved 4. Kapped 5. Böларыd 4 $\frac{1}{2}$. Nissaryd 6. Sjögård 6 $\frac{1}{8}$. Drahered 6 $\frac{1}{2}$. Halmstad 7 $\frac{5}{8}$. Tjerby 7 $\frac{1}{2}$. Laholm 1 $\frac{5}{8}$. = 57 $\frac{7}{8}$ mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till Landskrona.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pihkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4 $\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4 $\frac{1}{2}$. Linköping 6 $\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby 7 $\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkabergr 5 $\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tännö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda 6 $\frac{1}{2}$. Traheryd 5 $\frac{1}{2}$. Markeryd 7 $\frac{1}{2}$. Fagerhult 6 $\frac{1}{2}$. Örkelljunga 7. Östra Ljungby 7. Åstorp 4. Mörarp 4. Wallåkra 4. Landskrona 4, = 59 $\frac{3}{8}$ mil.

Se sid. 7. Landskrona är en gammal stad, anlagd 1143, men flyttades till sitt nuvarande läge först 1772. Staden är befestad, och väl byggd. Invånare 3,881. Stor vacker kyrka. Rymlig och god hamn. Skeppsvarf. Fabriker. Kanaler och vattenledning. Utanför staden fästet Gråen.

Annan väg från Stockholm till Landskrona.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tännö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda $6\frac{1}{2}$. Traheryd $5\frac{1}{2}$. Markaryd $7\frac{1}{2}$. Fagerhult $6\frac{1}{2}$. Örkelljunga 7. Östra Ljungby 7. Åstorp 4. Helsingborg 8. Glumslöf 5. Landskrona 3. = $60\frac{1}{2}$ mil.

Annan väg från Stockholm till Landskrona.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tännö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda $6\frac{1}{2}$. Traheryd $5\frac{1}{2}$. Markaryd $7\frac{1}{2}$. Fagerhult $6\frac{1}{2}$. Ulf 7. Blekmåsa $5\frac{1}{2}$. Röstånga 7. Åkarp 7. Saxtorp 6. Landskrona 4. = 61 mil.

Från Stockholm till Lidköping.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{5}{6}$. Westerås $6\frac{1}{2}$. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör $8\frac{1}{2}$. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen $5\frac{1}{2}$. Lidköping 5. = $37\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 19.

Annan väg från Stockholm till Lidköping.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggesta 6. Malmby 5. Eksåg $5\frac{1}{2}$. Kjulsta 4. Eskilstuna $4\frac{1}{2}$. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Låppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör $8\frac{1}{2}$. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen $5\frac{1}{2}$. Lidköping 5. = 36 mil.

Från Stockholm till Linde (Lindesberg.)

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{2}{3}$. Westerås $6\frac{1}{2}$. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Blixterboda 5. Linde 7. = $20\frac{7}{12}$ mil.

Se sid. 19. Linde har en särdeles vacker belägenhet emellan Lindesjöar. Sjelfva staden har ett trefligt utseende. Invånare 810. En helsobrunn nära staden.

Från Stockholm till Linköping.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. = $21\frac{1}{2}$ mil.

Se sid 7.

Från Stockholm till Luleå.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede $8\frac{1}{2}$. Elfkarleby 6. Gesle 10. Trödje $6\frac{1}{2}$. Berg 7. Stråttjära $11\frac{1}{2}$. Mo Myskie $6\frac{1}{2}$. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Sanna $5\frac{1}{2}$. Malsta $3\frac{1}{2}$. Bringsta $6\frac{1}{2}$. Gryttje 7. Maj 8. Sundsvall 9. Wifsta 5. Fjähl 4. Häggsjö $6\frac{1}{2}$. Hernösand 6. Nässland 4. Weda 6. Färja (öfver Ångermanelfven) till Färjestad $\frac{1}{2}$. Hörön $\frac{1}{2}$. Herrskog 6. Åskja $6\frac{1}{2}$. Docksta $4\frac{1}{2}$. Spjute

6½. Hörnäs 6. Brösta 5. Täfra 5. Önska 6. Afva 8. Lefvar 6. Ängersjö 6½. Sörmjöle 6½. Stocksjö 7½. Umeå 2¾. Innertalle 3½. Säfvar 5½. Djekneboda 7½. Rickleå 6. Gumboda 6. Grimsmark 4½. Brödänge 6½. Daglösten 5½. Bureå 6½. Inaervik 5½. Sunnanå 3½. Frostkåge 6½. Byske 5. Åbyn 5½. Kindbäck 3½. Jäfre 4½. Piteå 8½. Öjeby 2½. Rosvik 8. Ersnäs 5½. Gäddvik 5½. (deraf färja ¼ fjerd.). Luleå Gamla stad 2½. Luleå stad 4. = 99½ mil.

Se pag. 59—63. Luleå stapelstad, belägen nära intill Luleälfvens utlopp, vid en djup fjärd af Bottn. viken, med Apologist-skola, skeppsvarf, samt en god hamn och 1215 Invån. Stadens hufvudsakligaste inkomst-källor består af handel, sjöfart och skeppsbyggeri. Binäringarne äro: Fiske, Boskapskötsel och ett inskränkt jordbruk

Från Stockholm till Lund.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tännö 4. Dörrarp 6. Ljungby 8. Hamneda 6½. Traheryd 5½. Markaryd 7½. Fagerhult 6½. Ulf 7. Blekmåsa 5½. Röstänga 7. Åkarp 7. Kjöflinge 4. Lund 4½. = 60½ mil.

Se sid. 7. Lund är den äldsta af de Skånska städerna. Biskopssäte. Invånarnes antal 5,844, oberäknadt studentcorpsen, som vanligen utgör omkring 500. Lund är ganska vidsträckt, och irregulier, så att dess utseende genast röjer en urgammal stad. Under katholska tiden funnos här 6 kloster och 21 kyrkor. Domkyrkan, den äldsta metropolitan-kyrka i Norden, är näst Upsala och Linköpings den största i Sverige. Den är en korskyrka i forngötisk stil. Ehuru den undergått flere eldsvådor, har den änyo

blifvit uppbyggd. Sednast har den, under Professor Brunii inseedde blifvit befriad från en mängd vanprydande tillbyggnader, så att den nu visar sig i hela sin majestätiska skönhet. Kyrkan innehåller ett ansenligt antal märkvärdigheter från katholska tiden. Under domkyrkan befinner sig en krypta eller underjordisk kyrka, som kallas kraftskyrkan, uppfylld af märkvärdiga monumenter. Lundagård, en promenad mellan domkyrkan och Akademiebyggnaderne. Helgonabacken, en plantering norrom staden. Paradycken med lazarettet. Biskopshuset nybyggt och prydligt. Professor Brunii hus i götisk stil. Akademiska bibliotheket, Museerna. Särdeles märkvärdigt är professor Nilssons Museum, innehållande fornsaker af stort värde. Lund var fordom befastadt. Det har ofta lidit af krig. Det intogs år 920 af vikingen Egil Skalarim, belägrades af Skånska allmogen 1182, förstördes af Carl VIII Knutson 1452. Fältslag stodo vid Lund 1525 mellan Kung Fredrik och Christian II af Danmark, samt 1676 mellan Carl XI och Christian V.

Annan väg från Stockholm till Lund.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Dala 3. Hester 5. Sätthälla 8. Bona $8\frac{1}{2}$. Eksjö $7\frac{1}{2}$. Bränsmåla 6. Hvetlanda $6\frac{1}{2}$. Broby 6. Årset $3\frac{1}{2}$. Kråketorp 6. Tjureda 7. Wexjö 8. Nöbbeléd 5. Gottåsa 6. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby $6\frac{1}{2}$. Qviinge $4\frac{1}{2}$. Christianstad $6\frac{1}{2}$. Nöbbelöf 4. Wram 3. Hörby 10. Hurfva $6\frac{1}{2}$. Lund $7\frac{1}{2}$. = $63\frac{7}{8}$ mil.

Från Stockholm till Malmköping.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Byringe 7. Wadsbro $7\frac{1}{2}$. Malmköping 3. = $10\frac{7}{8}$ mil.

Se sid. 7. Malmköping är en köping, anlagd af general Siegroth, chef för Södermanlands regemente, på regementets mötesplats Malma rusthåll. Ett par handlande och några handverkare utgöra stadens befolkning.

Från Stockholm till Malmö.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberget 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tännö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda 6½. Traheryd 5½. Markaryd 7½. Fagerhult 6½. Ulf 7. Blekmåsa 5½. Röstånga 7. Åkarp 7. Kjöflinge 4. Lund 4. Malmö 6½. = 62½ mil.

Se sid. 7. Malmö är en bland Sveriges betydligaste städer. Invånarnes antal uppgår till 11,223. Riksbanken håller der ett lånekontor och der är landshöfdingeresidens. Staden drifver stark handel och har en mängd inrättningar, serdeles för det commercielle intresset, som äro förträffliga. Dit hör den i stor skala uttänkta och utförda hamnanläggningen. Den ligger midt emot Köpenhamn, hvars torn synas tvert öfver Sundet, som här likväl har en anseelig bredd. Malmö har tvenne kyrkor, i hvilka flere minnesvärdar förekomma. Staden är gammal och flyttades från en plats innuti landet, till kusten, som då kallades Sqvalperup, 1319. Af de fordna fästningsverken, återstår nu endast slottet, som likväl icke utmärker sig genom någon architectonisk märkvärdighet. Staden blef belägrad af Skånska Adeln 1523, af Svenskarne 1643 och af Danskarne 1677. Knutsgilletets sal anses för den största i Södra Sverige, och sjelfva gillet fortfar ännu. Staden omgifves af vackra promenadplatser, och Möllevången är i synnerhet mycket besökt om somrarna, såsom ett vackert lustställe. En ångbåt underhåller förbindelsen med Köpenhamn och Lybeck.

Annan väg från Stockholm till Malmö.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Sätthälla 8. Bona 8½. Eksjö 7½. Bränsmåla 6. Hvetlanda 6½. Broby 6. Årset 3½. Kråketorp 6. Tjureda 7, Wexjö 8. Nöbbelöf 5. Gottåsa 6. Dibult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby 6½. Qviinge 4½. (Från Qviinge skjutas äfven direkt till Nöbbelöf. = 2¼ mil.) Christianstad 6½. Nöbbelöf 4. Wram 3. Hörby 10. Hurfva 6½. Lund 7½. Malmö 6½. = 64½ mil.

Från Stockholm till Mariefred.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Mariefred 2. = 7 mil.

Se sid. 7. Mariefred anlades af Hertig Carl af Södermanland 1590 bredvid det märkvärdiga Gripsholm. Invånarnes antal 582. Sin märkvärdighet hemtar staden af slottet, som anlades af den ryktbare riksdrottén Bo Jonson Grip. Det blef uppbrändt af fogden Hartvig Flög, då under Engelbrechts tid, bönderne angrepp borgen. Gustaf I lät uppbygga det ånyo och det har af flere efterföljande regenter blifvit utvidgadt och förskönadt. Här är Erik XIV:s och Johan III:s fängelser. Dyrbar samling af porträtter, hvilka i synnerhet för Sveriges forntid äro af vigt.

Från Stockholm till Mariestad.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. = 31½ mil.

Se sid. 19.

Annan väg från Stockholm till Mariestad.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggssta 6. Malmby 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läfte 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. = 30½ mil.

Från Stockholm till Marstrand.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Kongelf 4. Tjufkil 7. Marstrand 4. = 51½ mil.

Se sid. 19. Marstrand ligger på en klippö, och har inemot 1000 invånare. Det är en gammal fästning, och har utstått åtskilliga belägringar. I synnerhet märkvärdigt var dess intagande af Tordenskiöld, efter fyra dagars belägring 1719. Då varande Svenska Commendanten, som hette Dankvardt, blef för sin uppgift af fästningen halbsuggen i Götheborg.

Annan väg från Stockholm till Marstrand.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggssta 6. Malmby 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Läfte 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Sparlösa 7. Bäreberg 7½. Sollebrunn 7. Hverled 7. Wadebacka 4½. Nohl 4½. Kongelf 4. Tjufkil 7. Marstrand 4. = 50 mil.

Annan väg från Stockholm till Marstrand.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Marskarby 8. Flata 4½. Wånga 4. Önsjö 5½. Wedum 9½. Sköfde 8. Alingsås 8½. Östad 6½. Krokstorp 5. Nohl 4. Kongelf 4. Tjufkil 7. Marstrand 4. = 52½ mil.

Ännu en väg från Stockholm till Marstrand.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilskrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkabergh 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhester 8½. Gullered 8. Timmelhed 5½. Hägna 6½. Ljung 6. Eklanda 7. Alingsås 6½. Östad 6½. Krogstorp 5. Nohl 4. Kongelf 4. Tjufkil 7. Marstrand 4. = 53½ mil.

Från Stockholm till Medevi.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilskrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Sjögesta 5. Husbyfjöhl 6. Motala 7. Nykyrka 4. Medevi 3. = 27¾ mil.

Se sid. 7. Medevi är den äldsta och namnkunnigaste helso-brunn i riket. Den företer under brunsterminerne en liflig rörelse, lik en köpings. Mineralkällorna i den vackra parken äro fem. Man har från den såkallade Lusthusbacken en skön utsigt öfver Wettern. Här är postkontor.

Annan väg från Stockholm till Medevi.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Askersund 8. Rå 8. Medevi 2. = 29½ mil.

Se sid. 19.

Från Stockholm till Motala.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pillkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Briak 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Sjögesta 5. Husbyfjöl 6. Motala 7. = 26½ mil.

Se sid 7 och ångfartygsvägen sid. 28.

Annan väg från Stockholm till Motala.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggesta 6. Malmby 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Näs-torp 6. Botten 6. Hulla 7½. Wannala 7. Marsjö 3. Bratteberg 6. Simonstorp 6. Hellesta 3. Tjelmo 6. Husbyfjöl 7½. Motala 7. = 28½ mil.

Från Stockholm till Nora.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Västerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Blixterbo 5. Bondbyn 7. Nora 4½. = 21½ mil.

Se sid. 19. Staden Nora är en bergstad, anlagd under Drottning Christinas tid. Invånare 875. Belägenheten vid en sjö är ganska täck. Det är endast jernhandteringen i granskapet, som ger staden lif och rörelse.

Från Stockholm till Norrköping

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. = $17\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till Norrtelje.

Ensta 7 fjerd. Brotby 7. Hall 5. Rilanda 5. Norrtelje 6. = $7\frac{1}{2}$ mil.

Norrtelje är en sjöstad, men ligger i en vik, mera afsides så att staden icke kunnat hinna till någon särdeles betydelse i afseende på sin handel. Invånare 1015.

Annan väg från Stockholm till Norrtelje.

Ensta 7 fjerd. Lilla Säby 6. Ruggsättra 6. Bergshamra 7. Norrtelje 8. = $8\frac{1}{2}$ mil.

Från Stockholm till Nyköping.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. = $11\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till Philipstad.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{5}{8}$. Westerås $6\frac{1}{2}$. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Blixterbo 5. Bondbyn 7. Nora $4\frac{1}{2}$. Greksåsar $6\frac{1}{2}$. Kärfvingebro 6. Grythytted 4 $\frac{1}{2}$. Saxån $6\frac{1}{2}$. Yngshyttan 4. Philipstad 7. = $30\frac{1}{8}$ mil.

Se sid. 10. Anlades af Konung Carl IX och erhöi namn ef-

ter hans yngre son hertig Philip. Invånare 1134. Läget är särdeles treffligt. I grannskapet ligga Persbergs ryktbara jerngrufvor.

Annan väg från Stockholm till Philipstad.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{3}{4}$. Westerås $6\frac{1}{2}$. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Winteråsa Sanna 5. Lekhyttan 5. Brickegården 8. Källmo 4. Björkeberg 7. Bjurbäcken 8. Philipstad 6. = $31\frac{1}{2}$ mil.

Från Stockholm till Piteå.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede $8\frac{1}{2}$. Elfkarleby 6. Gefle 10. Trödje $6\frac{1}{2}$. Berg 7. Stråttjärä $11\frac{1}{2}$. Mo Myskie $6\frac{1}{2}$. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Sanna $5\frac{1}{2}$. Malsta $3\frac{1}{2}$. Bringsta $6\frac{1}{4}$. Gryttje 7. Maj 8. Sundsvall 9. Wifsta 5. Fjäbl 4. Häggsjö $6\frac{1}{2}$. Hernösand 6. Nässland 4. Weda 6. Färja (öfver Ångermanelfven) till Färjestad $\frac{1}{2}$. Hörön $\frac{1}{2}$. Herrskog 6. Äskja $6\frac{1}{2}$. Docksta $4\frac{1}{2}$. Spjute $6\frac{1}{2}$. Hörnäs 6. Brösta 5. Täfra 5. Önska 6. Afva 8. Lefvar 6. Ängersjö $6\frac{1}{4}$. Sörmjölle $6\frac{1}{2}$. Storksjo $7\frac{1}{2}$. Umeå $2\frac{1}{2}$. Innertafle $3\frac{1}{2}$. Säfvar $5\frac{1}{2}$. Djekneboda $7\frac{1}{2}$. Rickleå 6. Gumboda 6. Grimsmark $4\frac{5}{8}$. Brödänge $6\frac{1}{4}$. Daglösten $5\frac{1}{2}$. Bureå $6\frac{3}{8}$. Inaervik $5\frac{1}{2}$. Sunnanå $3\frac{1}{4}$. Frostkåge $6\frac{1}{4}$. Byske 5. Åbyn $5\frac{1}{2}$. Kindbäck $3\frac{1}{4}$. Jäfre $4\frac{1}{4}$. Piteå $8\frac{7}{2}$. = 90 mil.

Piteå, stapelstad, belägen på en holme i Piteå-elfs utlopp, omkring 2 mil från öppna hafvet. Inv. 1246. Säte för Länestyrelsen. Trivialskola, skeppsvarf och en tämmeligen beqväm hamn. Staden låg fordom längre in i landet, men flyttades till sitt nu varande läge år 1661 efter en eldsvåda.

Från Stockholm till Porla.

Vägen öfver Barkarby till Wredstorp, se sid. 19—24. Derifrån skjutsas till Porla, som ligger i Skagerhults församling af Öre-

bro län. Vid Porla äro flere nyare byggnader uppförda, så att stället otvifvelaktigt vunnit i bekvämlighet och trefnad.

Från Stockholm till Ramlösa.

Vägen är densamma som till Helsingborg, se sidan 80. Brunnen ligger endast $\frac{1}{2}$ mil från staden, i en vacker trakt, invid det sköna sundet.

Från Stockholm till Sala.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Tunalund 6. Wännsjö 7. Carleby 5. Tärna $5\frac{1}{2}$. Sala 5. = $12\frac{1}{8}$ mil.

Se sid 56.

Från Stockholm till Skanör.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkabergr 5 $\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Byarum 8. Skillingeryd 5. Klefshult 4. Wernamo 8. Tännö 4. Dörarp 6. Ljungby 8. Hamneda $6\frac{1}{2}$. Traheryd $5\frac{1}{2}$. Markaryd $7\frac{1}{2}$. Fagerhult $6\frac{1}{2}$. Ulf 7. Blekmåsa $5\frac{1}{2}$. Röstånga 7. Åkarp 7. Kjefflinge 4. Lund $4\frac{1}{2}$. Malmö $6\frac{1}{2}$. Hvällinge $6\frac{1}{2}$. Skanör 6. = $65\frac{1}{2}\frac{1}{4}$ mil.

Se pag. 91. Skanör beskrives pag. 77.

Från Stockholm till Skara.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislana 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{5}{8}$. Westerås 6. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping $6\frac{1}{2}$. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör $8\frac{1}{2}$. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Marskarby 8. Skara $1\frac{1}{2}$. = $37\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 19. Skara, uppstad, belägen midt på Westgötha-slätten, med biskops-säte och gymnasium. Invånare 1695. Den gamla, prydliga Domkyrkan med Soops graf. Veterinäranstalt. Staden är bekant redan från hedenhös, då den var säte för Westgötha Jarlarne, och eger dessutom från en sednare tid flera tänkvärda historiska minnen.

Annan väg från Stockholm till Skara.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Malmbu 5. Eksåg $5\frac{1}{2}$. Kjulsta 4. Eskilstuna $4\frac{1}{2}$. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Låppe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör $8\frac{1}{2}$. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Marskarby 8. Skara $1\frac{1}{2}$. = $35\frac{1}{2}$ mil.

Från Stockholm till Skenninge.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilskrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Skenninge 8. = $24\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 7. Skenninge, uppstad på Östgötha-slätten invid Skenaån, har i fordna tider varit så mäktig och betydande, att den till och med i medeltiden hette Caput Gothiæ. Invånare 1100. Af alla dess fordna härligheter finnas nu icke ens ruiner kvar. Här hölls 1248 Skenninge möte, då det fastställdes att presterne icke fingo gifta sig.

Från Stockholm till Sköfde.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{1}{2}$. Westerås $6\frac{1}{2}$. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Greby $5\frac{1}{2}$. Sköfde 8. = $35\frac{5}{8}$ mil.

Se sid. 19. Sköfde är en liten uppstad vid foten af Billingen. Invånare 729. I dess kyrka ligger Inge den Yngres gemål Helena begrafven.

Annan väg från Stockholm till Sköfde.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Malmby 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Eskilstuna 4½. Hållsta 4. Nästorp 6. Botten 6. Lappe 9. Lennäs 6. Sköllersta Sörby 6. Blacksta 4. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Greby 5½. Sköfde 8. = 33¾ mil.

Från Stockholm till Sigtuna.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Sigtuna 4. = 4¾ mil.
Se sid. 60.

Från Stockholm till Strängnäs.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Malmby 5. Strängnäs 2½. = 8¾ mil.

Strängnäs har en vacker belägenhet. Invånare 1175. Biskopssäte. Gymnasium. Domkyrkan är särdeles vacker. Der hvilade Carl IX och hans gemål. Äfven Sten Sture d. ä. Gymnasiehuset är uppbyggt af biskop Cordt vid slutet af 1400-talet. I grannskapet ligger den vackra egendomen Olivehäll.

Från Stockholm till Strömstad.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislana 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Tång 6. Grästorp 4½. Munksten 6. Wenersborg 4.

Almås 4. Räknebo 4½. Uddevalla 3½. Herrestad 3. Qvistrum 6. Svarteberg 5. Rabbalshed 4. Hede 5. Skällarud 4½. Wik 3. Kollekind 3. Strömstad 3. = 55½ mil.

Se sid. 53.

Från Stockholm till Sundsvall.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede 8½. Elfkarleby 6. Trödje 6½. Berg 7. Stråttjärna 11½. Mo Myskie 6½. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Sanna 5½. Malsta 3½. Bringsta 6½. Gryttje 7. Maj 8. Sundsvall 9. = 38½ mil.

Se pag. 60—62.

Från Stockholm till Säter.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Tunalund 6. Wän-sjö 7. Carleby 5. Tärna 5½. Sala 5. Bolandet 4½. Brunn-bäck 9½. Grådö 7. Hedemora 2. Säter 6. = 19½ mil.

Se sid. 56.

Staden Säter har en vacker belägenhet vid den romantiskt sköna Sättersdalen samt vid en å, som förenar sjön Ljustern med Dal-elfven. Invånare 556. Staden är anlagd af Gustaf II Adolf. Ett bruk är anlagdt vid ett vattenfall i dalen. En lång kedja af stockar sätter de ½ mil aflägsna hjulen vid en grufva i rörelse.

Från Stockholm till Söfsvitsborg. *

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 2. Fjerdingsta 5. Grintorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. Knäppekulla 8. Skedhult 4. Wida 8. Seglerum 4½. Kårby 4. Lund 4. Getterum 8½. Isbult 7. Jemserum 6. Norrby 7. Påskallavik 7. Mönsterås 6½. Ålem 5. Ryssby 8. Dörby 7. Wassmolösa 4. Wärnaby 4½. Påboda 4½. Bröms 4½. Jemjö 8. Lyekeby 5. Skil-

linge 5. Ronneby 6. Hoby 6. Trensåm 5. Hästeryd 6. Norje 4½. Sölvitsborg 4. = 61 mil.

Se sid. 47—52. Sölvitsborg, en af rikets äldsta städer. Den är belägen vid en vik af Östersjön, och har 1350 invånare; var före Carlshamns och Carlskronas anläggande den förnämsta staden i Blekinge. Dess äldsta kända privilegier äro utfärdade af Danske konungen Christoffer 1354. Hufvudnäringen utgöres af handel, jordbruk, fiske och handtverkerier. Trakten prydes af en ypperlig och väl vårdad boskog. God hamn finnes.

Annan väg från Stockholm till Sölvitsborg.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Sätthälsa 8. Bona 8½. Eksjö 7½. Bränsmåla 6. Hvetlanda 6½. Broby 6. Årset 3½. Kråketorp 6. Tjureda 7. Wexjö 8. Ingelstad 6½. Uråsa 3. Qvarnemåla 4½. Törnemåla 5. Gäddviksås 5. Hökadäl 5. Hästeryd 6. Norje 4½. Sölvitsborg 4. = 54¼ mil.

Från Stockholm till Söderhamn.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högsta 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede 8½. Elfkarleby 6. Trödje 6½. Berg 7. Stråtjera 11½. Mo Myskie 6½. Kungsgården 6. Docksta 4½. Söderhamn 5. = 26¾ mil.

Se pag. 60—62. Söderhamn är stapelstad och belägen vid norra ändan af Söderfjärden, som är en vik af Bottenviken. Stadens privilegier äro af kon. Gustaf II Adolf. Handel, sjöfart, handverk och strömmingsfiske utgöra hufvudnäringen. Inv. 1660.

Från Stockholm till Söderköping.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-

bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Söderköping 6. = 19½ mil.

Se sid. 7—10 och ångfartygsvägen sid. 28—35.

Stadens beskrifning, se pag. 35.

Annan väg från Stockholm till Söderköping.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden med färja öfver Slätbacken 2. Frista 8. Söderköping 3. = 18 mil.

Från Stockholm till Södertelje.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. = 3½ mil.

Se sid. 7.

Från Stockholm till Thorshälla.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggesta 6. Malmby 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Lund 4. Thorshälla 1½. = 10½ mil.

Se sid. 7. Thorshälla är en liten uppstad, som står i liffig förbindelse med Eskilstuna och derigenom håller sig uppe. Staden har 630 invånare.

Från Stockholm till Trelleborg.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Sathälla 8. Bona 8½. Eksjö 7½. Broarp 3. Möcklamo 5½. Komsta 8. Wrigsta 4½. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Alfvesta 7½. Gottåsa 8. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby 6½. Qviinge 4½. Nöbbelöf 9. Degeberga 5. Brösarp 6. Tranås 6. Herresta 7½.

Ystad 2½. Skifarp 6. Anderslöf 6½. Klörup 4. Trelleborg 4.
= 68½ mil.

Se sid. 47. Trelleborg är endast en köping, men den är anse-
nlig, och drifver en icke obetydlig handel.

Från Stockholm till Trosa.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Trosa
2½. = 7½ mil.

Se sid. 7. Staden ligger vid Saltsjön, är en af de äldsta i
riket, men har endast 520 invånare, till största delen fiskare.

Från Stockholm till Uddevalla.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping
4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Ar-
boga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8.
Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Marie-
stad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping
5. Mälby 4. Tång 6. Grästorp 4½. Munkesten 6. Wenersborg
4. Almås 4. Räknebo 4½. Uddevalla 3½. = 46½ mil.

Se sid. 54.

Annan väg från Stockholm till Uddevalla.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Malm-
by 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Lund 4. Smedby 5½. Kungsör
6. Arboga 6. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6.
Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hassle-
rör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½.
Lidköping 5. Mälby 4. Tång 6. Grästorp 4½. Munkesten 6.
Wenersborg 4. Almås 4. Räknebo 4½. Uddevalla 3½. = 45½ mil.

Från Stockholm till Ulricehamn.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärds-
bro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby

6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkabergr 5 $\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhester $8\frac{1}{2}$. Gullered 8. Ulricehamn $5\frac{1}{2}$. = $39\frac{3}{4}$ mil.

Se sid. 7. Ulricehamn hette fordom Bogesund. Invånare 1600. Staden fick sitt namn af Ulrica Eleonora d. y. 1721. Den grundar sig förnämligast på gårdsfarihandeln.

Annan väg från Stockholm till Ulricehamn.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{5}{8}$. Westerås $6\frac{1}{2}$. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Walla 11. Greby $5\frac{1}{2}$. Sköfde 8. Borgunda $4\frac{1}{2}$. Kyrktorp 4. Leaby 6. Trädet 7. Timmelhed 7. Ulricehamn 3. = $43\frac{1}{2}$ mil.

Från Stockholm till Umeå.

Rotebro 8. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högstad 5. Läby 5. Yfre 8. Mehede $8\frac{1}{2}$. Elfkarleby 6. Gelle 10. Trödje $6\frac{1}{2}$. Berg 7. Stråttjära $11\frac{1}{2}$. Mo Myskie $6\frac{1}{2}$. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Sanna $5\frac{1}{2}$. Malsta $3\frac{1}{2}$. Bringsta $6\frac{1}{2}$. Gryttje 7. Maj 8. Sundsvall 9. Wifsta 5. Fjähl 4. Häggsjö $6\frac{1}{2}$. Härnösand 6. Nässland 4. Weda 6. Färja (öfver Ångermanelfven) till Färjestad $\frac{1}{2}$. Hörön $\frac{1}{2}$. Herrskog 6. Äskja $6\frac{1}{2}$. Docksta $4\frac{1}{2}$. Spjute $6\frac{1}{2}$. Hörnäs 6. Brösta 5. Täfra 5, Önska 6. Afva 8. Lefvar 6. Ängersjö $6\frac{1}{2}$. Sörmjöle $6\frac{1}{2}$. Störksjö $7\frac{1}{2}$. Umeå $2\frac{1}{2}$. = $66\frac{3}{4}$ mil.

Umeå, stapelstad, vid Ume-elf $2\frac{1}{2}$ mil från hafvet. Säte för Länsstyrelsen. En lärdoms- och en växelundervisnings-skola. Inv. 1364. Ett skeppsvarf finnes. Hamn uti det s. k. Småholms-sundet. Handel, sjöfart, fiske och handtverkerier äro näringsgrenar.

Från Stockholm till Upsala.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. = 7 mil.
Se sid. 60.

Annan väg från Stockholm till Upsala.

Rotebro 8 fjerd. Åhusby 5½. Åsby 5. Marma 6. Upsala 6. = 7½ mil.

Från Stockholm till Wadstena.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Skenninge 8. Wadstena 5. = 25½ mil.

Se sid. 7. Staden har 2045 invånare. Den var fordom särdeles märkvärdig genom Brigittiner-klostret, stiftadt 1430. Wadstena slott, eller som det också heter Wettersborg, beläget vid en vik af Wettern, anlades af Gustaf I. Här är ett stort hospital. Klosterkyrkan innesluter många historiska märkvärdigheter.

Från Stockholm till Warberg.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Jära 7. Unnaryd 8. Gyllingstorp 5½. Tåstarp 6½. Svenljunga 6. Hunnaryd 7. Skene 6½. Sundholmen 6½. Åsbro 8. Warberg 6½. = 50½ mil.

Se sid. 7. Warberg är stapelslad och belägen vid en vik af Kattegatt; har nu 1,756 inv. Handeln och handtverkerierna äro för det närvarande uti aftagande, jordbruket är hufvudnäringen. Hamnen, som hittills föga kunnat begagnats af större fartyg, är nu under upprensning. Den blir troligen, efter fullbordat arbete,

den säkraste på kusten. Staden, som fordom kallades Nyby, är ganska gammal. Under 14:de århundradet hade Hanseförbundet, dit staden då hörde, derstädes sina sammankomster. Fästningen är utan garnison; begagnas nu till fängelse och korrektionshus. Den anlades redan i medeltiden och har under de Danska krigen varit ofta belägrad.

Annan väg från Stockholm till Warberg.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pikkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Ledhester 8½. Gullered 8. Timmelhed 5½. Wäby 5. Tärby 6. Borås 7. Ramslätt 8. Skene 6. Sundholmen 6½. Åsbro 8. Warberg 6. = 52½ mil.

Annan väg från Stockholm till Warberg.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislana 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6½. Westerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blackstad 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Keckestad 5½. Timmerdala 6½. Kloster 7. Bolum 3. Gökhem 8. Käddabo 3. Heljarp 7. Borgstena 8. Borås 8. Ramslätt 8. Skene 6. Sundholmen 6½. Åsbro 8. Warberg 6. = 53½ mil.

Från Stockholm till Waxholm.

1:o Sjövägen, öster ut, 3 mil.

2:o Landvägen: Ensta 7 fjerd. Waxholm 9. = 4 mil.

Waxholm, sjöstad, belägen på Waxön, vid östra inloppet till Stockholm, har 960 invånare; staden anlades under Kon. Gustaf II Adolfs tid. Näringarne äro: fiske, vedhandel och fraktfart. Waxholms fästning, som nu skall vara Stockholms starkaste försvar,

anlades år 1549. Dess belägenhet är på en holme emellan Waxön och Rindön.

Från Stockholm till Wenersborg.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅝. Wästerås 6½. Kolbäck 7½. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5. Lidköping 5. Mälby 4. Tång 6. Grästorp 4½. Munksten 6. Wenersborg 4. = 43½ mil.

Annan väg från Stockholm till Wenersborg.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Laggsta 6. Malmby 5. Eksåg 5½. Kjulsta 4. Lund 4. Smedby 5½. Kungsör 6. Arboga 6. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Blacksta 8. Wredstorp 8. Ramundeboda 8. Hofva 9. Hasslerör 8½. Mariestad 3. Björsäter 5. Enebacken 6. Kollängen 5½. Lidköping 5. Mälby 4. Tång 6. Grästorp 4½. Munksten 6. Wenersborg 4. = 42½ mil.

Från Stockholm till Westerås.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping 4½. Bjuggstad 6⅝. Westerås 6½. = 11½ mil.

Se sid. 19—21.

Från Stockholm till Westervik.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 2. Fjerdingssta 5. Grintorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. Knappekulla 8. Skedhult 4. Wida 8. Seglerum 4½. Westervik 6½. = 28⅝ mil.

Se sid. 47. Westervik är en välbelägen och välmående stapelstad. Der drifves en ansenlig sjöfart. Skeppsvarf. Invånare 3,830. Anlagd 1433. Förut var den belägen vid Gamlebyn.

Annan väg från Stockholm till Westervik.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Söderköping 6. Fröberga 4. Åby 7. Knappekulla 8. Skedhult 4. Wida 8. Seglerum 4¾. Westervik 6½. = 29 $\frac{7}{8}$ mil.

Från Stockholm till Wexiö.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8, Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Dala 3. Hester 5. Sätthålla 8. Bona 8½. Eksjö 7½. Bränsmåla 6. Hvetlanda 6½. Broby 6. Årset 3½. Kråketorp 6. Tjureda 7. Wexiö 8. = 43½ mil.

Se sid. 7. Staden Wexiö hette fordom Östrabo, och var St. Sigfrids boning. Han skall hafva grundat Domkyrkan. Stadens privilegier äro från 1342. Invånarne 2,270. Gymnasium, Lärdoms- och fattigskolor finnas, samt ett ansenligt Bibliothek. Säte för Landshöfding och Biskop.

Annan väg från Stockholm till Wexiö.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Bankeberg 4. Mjölby 7½. Östad 5. Ödesbög 7. Holkaberg 5½. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Stigamo 3½. Svennarum 8. Wrigsta 7. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Wexiö 6½. Efter K. Befh:des uppgift = 1 $\frac{1}{8}$ mil. = 45 $\frac{1}{8}$ mil.

Annan väg från Stockholm till Wexjö.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilskrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Målbäck 7. Rimforsa 7. Kisa 7. Fröåsa 4. Skärsta 8. Wimmerby 4½. Hullingerud 9. Målilla 6. Björkmåsa 8½. Serarp 6½. Åsheda 5. Skeda 5. Åshult 4. Åreda 6½. Wexjö 7. = 45½ mil.

Från Stobkholm till Wimmerby.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilskrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla 4½. Linköping 6½. Målbäck 7. Rimforsa 7. Kisa 7. Fröåsa 4. Skärsta 8. Wimmerby 4½. = 31 mil.

Se sid. 7. Wimmerby har 1,510 invånare. Uppstad. Drifver förnämligast landthandel.

Från Stockholm till Wisby.

Landvägen tages öfver Södertelje, Nyköping, Norrköping och Linköping, till Eksjö (se pag. 70 och 71) = 32½ mil, samt derifrån till

Bränsmåla 6 fjerd. Hvetlanda 5½. Ödshult 4½. Serarp 6. Rosendal 6. Grönskåla 7½. Kråxmåla 4. Bäckebo 8. Örntorp 7. Ryssby 3. (Öfver Kalmare-sund till) Stora Rör på Öland 8. Kolstad 7. Ormöga 5. Sädvid 5. Blässinge 5. Mellböda 5. Böda hamn ½. Vidare öfver Saltsjön till: Klintehamn och Sikling på Gottland 44. Fättling 6½ och Wisby 7, utgörande tillsammans 69½ mil.

Från Stockholm till Ystad.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilskrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta 4½. Krokek 5. Lilla Åby

6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Dala 3. Hester 5. Sätthälla 8. Bona $8\frac{1}{2}$. Eksjö $7\frac{1}{2}$. Broarp 3. Möcklamo $5\frac{1}{2}$. Komsta 8. Wrigsta $4\frac{1}{2}$. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Alfvestad $7\frac{1}{2}$. Gottåsa 8. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby $6\frac{1}{2}$. Qviinge $4\frac{1}{2}$. Nöbbelöf 9. Degeberga 5. Brösarp 6. Tranås 6. Herresta $7\frac{1}{2}$. Ystad $2\frac{1}{2}$. = $62\frac{1}{6}$ mil.

Se sid. 47.

Annan väg från Stockholm till Ystad.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Dala 3. Hester 5. Sätthälla 8. Bona $8\frac{1}{2}$. Eksjö $7\frac{1}{2}$. Broarp 3. Möcklamo $5\frac{1}{2}$. Komsta 8. Wrigsta $4\frac{1}{2}$. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Wexjö $6\frac{3}{4}$. Nöbbelöf 5. Gottåsa 6. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby $6\frac{1}{2}$. Qviinge $4\frac{1}{2}$. Nöbbelöf 9. Degeberga 5. Brösarp 6. Tranås 6. Herresta $7\frac{1}{2}$. Ystad $2\frac{1}{2}$. = $65\frac{7}{8}$ mil.

Annan väg från Stockholm till Ystad.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Wreta $4\frac{1}{2}$. Krokek 5. Lilla Åby 6. Norrköping 3. Brink 5. Kumla $4\frac{1}{2}$. Linköping $6\frac{1}{2}$. Bankeberg 4. Mjölby $7\frac{1}{2}$. Östad 5. Ödeshög 7. Holkaberg $5\frac{1}{2}$. Grenna 5. Råby 7. Jönköping 8. Barnarp 4. Stigamo $3\frac{1}{2}$. Svennarum 8. Wrigsta 7. Starhult 5. Bo 4. Matkull 5. Öhr 4. Wexjö $6\frac{3}{4}$. Nöbbelöf 5. Gottåsa 6. Dihult 7. Elmhult 5. Marklunda 8. Broby $6\frac{1}{2}$. Qviinge $4\frac{1}{2}$. Christianstad $6\frac{1}{2}$. Nöbbelöf 4. Degeberga 5. Brösarp 6. Tranås 6. Herresta $7\frac{1}{2}$. Ystad $2\frac{1}{2}$. = $65\frac{3}{8}$ mil.

Ännu en väg från Stockholm till Ystad.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Pilkrog 6. Stora Åby 8. Svärdsbro 8. Nyköping 9. Jäder 7. Qvarsebo 7. Färjestaden 2. Fjerdingssta 5. Grintorp 4. Sjögerum 6. Åby 6. Knappekulla 8. Skedshult 4. Wida 8. Seglerum $4\frac{3}{4}$. Kårby 4. Lund 4. Getterum $8\frac{1}{2}$. Ishult 7. Jemserum 6. Norrby 7. Påskallarik 7. Mönsterås $6\frac{1}{2}$. Ålem 5. Ryssby 8. Dörby 7. Wassmolösa 4. Wärnaby $4\frac{1}{2}$. Påboda $4\frac{1}{2}$. Bröms $4\frac{1}{2}$. Jämjö 8. Lyckeby 5. Skillinge 5. Ronneby 6. Hoby 6. Trensrum 5. Asarum 4. Hästeryd 2. Norje $4\frac{3}{4}$. Edenryd 6. Fjelkinge 6. Yngsjö 7. Brösarp 8. Tranås 6. Herresta $7\frac{1}{2}$. Ystad $2\frac{1}{2}$. = $70\frac{3}{4}$ mil.

Från Stockholm till Åmål.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{5}{8}$. Westerås $6\frac{1}{2}$. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. Winteråsa Sanna 5. Edsbergs Sanna $6\frac{1}{2}$. Storbjörnsboda $7\frac{1}{2}$. Åtorp 6. Wall 5. Christinehamn 9. Rudsberg 6. Spånga 6. Carlstad 6. Lillnor 6. Malöga $6\frac{1}{2}$. Gustafskrog $7\frac{1}{2}$. Afvelsäter 5. Åmål 4. = $42\frac{3}{8}$ mil.

Se sid. 56. Åmåls belägenhet är rätt fördelaktig vid Wenern. Staden har 1,506 invånare; en lärdoms- och en folkskola. Ganska god hamn.

Från Stockholm till Örebro.

Barkarby 6 fjerd. Tibble 6. Gran 8. Lislena 7. Enköping $4\frac{1}{2}$. Bjuggstad $6\frac{5}{8}$. Westerås $6\frac{1}{2}$. Kolbäck $7\frac{1}{2}$. Köping 6. Arboga 7. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. = $20\frac{1}{2}$ mil.

Se sid. 19.

Annan väg från Stockholm till Örebro.

Fittja 6 fjerd. Södertelje 8. Kumla 6. Läggesta 6. Malm-

by 5. Eksålg 5½. Kjulsta 4. Lund 4. Smedby 5½. Kungsör 6. Arboga 6. Fellingsbro 5. Glanshammar 7. Örebro 6. = 20 mil.

Från Stockholm till Öregrund.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Hof 8. Haberga 7½. Lysta 6. Norr Skedike 7. Öregrund 5. = 15½ mil.

Se sid. 60. Öregrund, sjöstad med 640 invånare, belägen vid Öregrunds-redd, anlagd af utflyttande invånare från Östhammar år 1491. Stadens handel och sjöfart äro obetydliga.

Annan väg från Stockholm till Öregrund.

Ensta 7 fjerd. Brottbj 7. Hall 5. Rilanda 5. Kragsta 4. Svanberga 4. Stabby 5. Hammarby 6. Sanda 6. Marka 6. Norr-Skedike 4. Öregrund 5. = 16 mil.

Från Stockholm till Östersund.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Högstad 5. Läby 5. Yfve 8. Mehede 8½. Elfkarleby 6. Gelle 10. Trödje 6½. Berg 7. Stråljära 11½. Mo Myskie 6½. Kungsgården 6. Bro 9. Iggesund 6. Sanna 5½. Malsta 3½. Bringsta 6½. Gryttje 7. Maj 8. Sundsvall 9. (Beskr. öfver förestående ställen se pag. 60—62). Vidare: Wattjom 7. Nedansjö 4½. Kjällsta 6. Åhlsta 9. Borgsjö 6½. Jemtkrogen 7. Bräcke (i Jemtland) 8. Östgården — Grimnäs 6½. Fanbyn 5½. Gärde i Brunflo 9. Östersund 6. = 59½ mil.

Östersund, den enda staden i Jemtlands län, är en af Rikets mest reguliert anlagda städer; 574 inv. Uppstad. Belägen på östra stranden af Storsjön, säte för Läne-styrelsen. På Frösön, hvilken har kommunikation med staden medelst en större bro, ligger länets enda Trivial-skola.

Från Stockholm till Östhammar.

Ensta 7 fjerd. Brottbj 7. Hall 5. Rilanda 5. Kragsta 4. Svanberga 4. Stabby 5. Hammarby 6. Sanda 6. Marka 6. Östhammar 3. = 14½ mil.

Staden Östhammar har, sedan en utflyttning skedde till Öregrund, på slutet af 1400-talet, icke kunnat stiga till någon större betydhet. Invånare 580.

Annan väg från Stockholm till Östhammar.

Rotebro 8 fjerd. Märsta 7. Alsike 7. Upsala 6. Hof 8. Haberga 7½. Lysta 6. Östhammar 6. = 12¾ mil.

VÄGAR FRÅN STOCKHOLM TILL DE NORRA STÄDERNA OCH THRONDHIEM.

Se sid. 54—60 och 64.

Vägar i Norrige.

Vi hafva anført vägarne till Christiania och Throndhjem från Stockholm. Vill man göra en resa genom Norrige t. ex. från Christiania till Nordkap och derunder färdas genom de förnämsta orterna på vestra kusten, måste man underkasta sig stora besvärligheter på fjällen. Man måste vissa delar af vägen rida. Vi vilja anvisa hufvudvägarne.

Från Christiania till Ravnsborg 7 fjerd. Gillebak 4½. Staden Drammen 4½. (Staden har en pittoresk belägenhet, stor skeppsfart och handel). Österöd 4. Revaa 3½. Staden Holmestrand 5; staden ligger vid Kattegatt och idkar stark skeppsfart. Brunseröd 2½. Saaleröd 5½. Fylråa 3. Sörbye 3½. Haukerod 4. Staberöd 4½. Laurvig 1½; hufvudstad i grefskapet Laurvig. Trakten berömd

för sin naturskönhet. Vasbotten $2\frac{1}{2}$. Kolikersvold 4. Slevolden 2. Brevig (stad) 4. Udgård 1. Odegarden 5. Hommelstad $2\frac{1}{2}$. Holte 6. Røed $5\frac{1}{2}$. Uberg $5\frac{1}{2}$. Brække 6. Arendal (stad) 4; staden är gammal. Larestredt 3. Bringsvård $3\frac{1}{2}$. Grimstad 3. Lotshuus $6\frac{1}{2}$. Tvede 4. Aabel 3. Lomsland 4. Christiansand (stad) 6; staden har en romantisk belägenhet bland fjellar, som närma sig hafvet. Rosenland 6. Lund 3. Vatne 7. Mandal 5; staden drifver förnämligast sjöfart och fiske. Vigeland 5. Sandnæs 4. Bergsagen 4. Birkeland 4. Optofte 4. Öfver Qvinnisdalselven till Fadd 3. Ouset 4. Bakke 4. Lund 4. Eie 6. Ollestad 3. Svillestad 4. Tengsdal 3. Heggrestad 3. Hölland 3. Haar 4. Varhoug $2\frac{1}{2}$. Soiland 3. Ree $2\frac{1}{2}$. Skiæveland $3\frac{1}{2}$. Lure 3. Stavanger 4; staden Stavanger har nära 5,000 invånare och är en af Norges äldsta städer. Den är befästad. Har god hamn, varf, skeppsfart.

Från Stavanger till Bergen leda endast båtleder mellan de djupa fjorderna. Man begagnar derföre ångbåtsfarten mellan dessa städer. Staden Bergen ligger i en halfcirkel vid en bugt af Byfjorden, kallad Vaagen. Invånare 23,000. Biskopssäte. Fem kyrkor. Staden är från sjösidan befästad.

Mellan Bergen och Throndhjem är icke heller någon bekväm landväg. De Storthingsmän, som från norra delarna af riket begifva sig till Christiania, pläga derföre taga vägen inåt Sverige genom Jemtland, Dalarne och Wermland.

Till Nordkap och Vardöehus äro äfven vägarne till lands ofarbara, så att man, för att komma dit, antingen måste färdas genom Svenska Lappmarken, eller med kustfarare, som icke långt emellan, segla till de norra städerna.

Hos **J. L. Brudin** och öfrige Bokhand-
lare i Stockholm och Landsorten:

VÄGKARTA ÖFVER SVERIGE och NORRIGE,
af *C. F. Ström*, säljes kolorerad och uppfodrad
på väf, med en Tablå öfver afstånden mellan
Svenska och Norrska Städer, och denna
Beskrifning i ett fodral för B:co R:dr 3: —

Väggkartan, kolorerad, med Tablå och
Beskrifning, ouppfodrad . . 2: —

D:o tryckt på Siden, utan Beskr. 4: —

D:o d:o på Cambrick, utan d:o 2: —

Ström, Skolkarta öfv. Sverige med namn — 32.

D:o D:o utan d:o — 32.

D:o D:o Europa med d:o — 32.

D:o D:o Globen med d:o — 32.

D:o D:o Asien med d:o — 32.

Priset på denna Bok, utan Karta, men
med ofvannämnde Tablå — 32.
